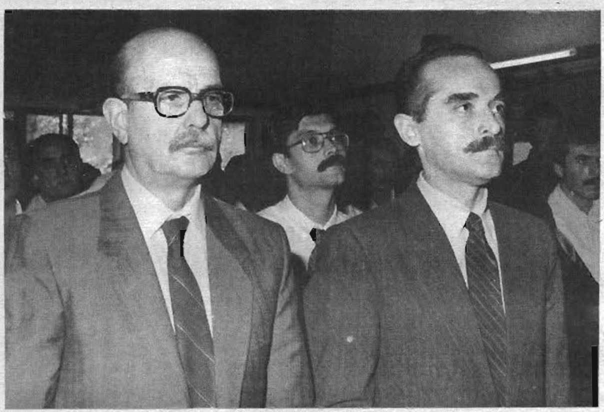
SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ 24 3-16 ARALIK 1989 1500 LİRA

adımlar

141-142 TÜKENDİ, SIRA KALKMASINDA

NİÇİN HÂLÂ TUTUKLULAR?

141-142 ve 163'ün kaldırılması yönünde, ulusal bir mutabakat oluştu. Herkes kalkmasından yana görünüyor. ANAP'ın ikircikli tutumu, karşılaşacağı kararlılığa bağlı olarak değişecek. Parlamentodaki partiler birbirlerinden yeşil ışık bekliyorlar. Mahkemeler 141-142 davalarında boşluğa düşmüş durumdalar... 12 Eylül döneminde 141-142 nedeniyle haklarında soruşturma başlatılmış, dava açılmış, mahkum olmuş 100 bin kişi var. Binlerce politik tutuklu ve hükümlü, aynı maddelerden ötürü cezaevlerinde tutuluyor. 141-142'den mağdur edilenlerin haklarının geri verilmesi de gerekecek... 141-142'yi aşıp komünist partinin yasallığını kazanmak için iki yıl önce yurda dönen Nihat Sargın ve Haydar Kutlu ile öbür TBKP yöneticileri ise, hâlâ tutuklu. Bir mahkumiyet kararının beklenmediği bir davanın sanıkları, niçin hâlâ tutuklu bulunuyorlar?..

(Sayfa 4-7)

ALİAĞA'DA TERMİK SANTRALA HAYIR

Gencelli yöresinde yapılması düşünülen termik santrala yalnızca yöre halkı değil, bölgedeki belediye başkanları, milletvekilleri ile binlerce gönüllü ve çevreci de karşı çıkıyor. Aliağa'da binlerce kişinin katıldığı dev mitingden sonra Danıştay da termik santrala "hayır" dedi. (Sayfa 21)

▶SHP'NİN BUNALIMI

SHP'de ihraçlar ve istifalar, yalnızca bu partinin bunalımlı olmakla kalmıyor. Demokrasi fikri yaralanıyor. Yenilenme: herkes için ve SHP için. (Sayfa 10)

▶SENDİKAL HAKLAR İÇİN ÖĞRETMENLER GÜNÜ

24 Kasım yalnızca 12 Eylülcülerin ilan ettiği bir gün olarak mı kalacak? Sendikal Haklar İçin Öğretmenler Günü'nde, inşaat işçiliği yapan fransızca öğretmeni. (Sayfa 11)

▶DEMOKRATİK ALMANYA'DA DEĞİŞİM SÜRÜYOR

Sosyalist ülkelerdeki değişim rüzgârı Avrupa'nın önüne yeni sorunlar getiriyor. Gündemde olan iki Almanya'nın birleşmesi mi, yoksa eskiyle yeninin mücadelesi mi? (Sayfa 16-17)

▶GIRGIR VE FIRT OPERASYONU

Oğuz Aral ve Tekin Aral, Gırgır ve Fırt dergilerinin niçin ve nasıl el değiştirdiğini değerlendirdiler. Babıali'deki paylaşım kavgası sürüyor. (Sayfa 18-19)

Fotoğraf: Kerem İnanç

Bir "ulusal mutabakat" örneği daha...

"Demokrasinin olmazsa olmaz koşulları"

Adımlar (İstanbul) - TBKP liderleri Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun yurda dönüşlerinin 2. yıldönümü nedeniyle düzenlenen 13-18 Kasım "Özgürlükler Haftası" etkinliklerinin sonuncusu 18 Kasım Cumartesi günü Mülkiyeliler Birliği İstanbul şubesinin Kuruçeşme lokalinde gerçekleştirilen "Demokrasinin Olmazsa Olmaz Koşulları" konulu paneldi.

Gerek önceki gece 141-142-163 üzerine yapılan TV açık oturumunun hemen ardından gelmesi gerekse konuşmacılardan Hüsamettin Cindoruk ve Necdet Uğur'un tartışmalara yeni boyutlar kazandırması bu panele "özgürlükler" savaşımında kaydadeğer bir olay niteliğini kazandırdı.

Kutlu-Sargın davasının bir önceki gün yapılan duruşmasını izlemek için Türkiye'ye gelmiş bulunan Yunanistan Komünist Partisi milletvekili Korakas ve İngiliz avukat **Bowden** panelde gerek TBKP'nin yasallaşması savaşımıyla gerekse genel olarak özgürlüklerin kazanılması, tüm politik tutukluların salıverilmesi ve Kürt halkının haklarının tanınması savaşımlarıyla dayanışmalarını dile getirdiler. Sovyet hukuk profesörü **Kartaşkin** ise, "Ortak Avrupa Evi" doğrultusunda tüm Avrupa ülkelerinde hukuk sistemlerinin uyumlandırılması gerektiğini, bu bağlamda Türkiye'de düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün eksiksiz sağlanması sorununa ilgi gösterdiğini, SSCB'de de son dönemde bu alanda yeni çalışmalar gündeme gelmeye başladığını anlattı.

Prof. Dr. **Zafer Üskül** tarafından yönetilen, konuşmalardan sonra panel konuşmacılarının çeşitli soruları yanıtladığı panelde, **Hüsamettin Cindoruk** daha sonra herkesin de benimsediğini açıkladığı, demokrasinin "evrensel standartları" ve özellikle de 141., 142. ve 163. maddelerin bir an önce kaldırılması üzerinde durdu. **Necdet Uğur** da bu maddelerin kalkmasından sonra asıl büyük sorunlar olan yeni, demokratik bir anayasa ve devlet anlayışında köklü bir değişiklikle devletin yeniden yapılandırılması işine girişilmesi gerektiği üzerinde durdu, bu konularda önemli açılımlar getirdi.

İşkenceci 6 polis yargılanıyor

Adımlar(Ankara) - Gözaltına aldıkları üç kişiye işkence yaptıkları için haklarında Ankara Yenimahalle Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açılan Ankara Emniyet Müdürlüğü 1.Şube'den 6 polis memurunun yargılanmalarına 8 Kasım 1989 günü devam edildi. Eski öğretmenlerden **Ziya Yavuzeş** ile **Ayça Uslu ve Hüseyin Çolak** adlı öğrencilerin avukatı **Hasan Ürel**, son duruşmada, Ankara emniyetindeki işkence yerinde "keşif yapılmasını" ve bu amaçla soruşturmanın genişletilmesini istedi. Sanık polisler, bu istek karşısında görüş belirtmezken, C.Savcısı, 1. Şube Nezarethanesi'nde "keşif" yapılması konusunun daha sonraya bırakılmasını istedi. Mahkeme de bu isteğe uyarak, "Mahallinde keşif konusunun, DGM dosyasının incelenmesinden sonra düşünülmesine" karar verdi.

Olayın öncesi

Başkentte 27 Ekim 1988 tarihinde gözaltına alınan Ziya Yavuzeş, Ayça Uslu ve Hüseyin Çolak, işkence gördüklerini belirterek Yenimahalle Cumhuriyet Savcılığı'na başvurmuşlardı. Adli Tıp Kurumu'ndan aldıkları 3'er günlük "iş göremezme" raporlarını da şikayet dilekçelerine ekleyen Yavuzeş, Uslu ve Çolak, Ankara Emniyeti'nde tutuldukları 15 gün içinde kendilerine değişik işkenceler uygulandığını bildirerek, 1.Şube'de görevli komiser yardımcısı **Cahit Tekin** ile polis memurları **Mehmet Ozan, Salih Çağlar, Memiş Çeçen, Vural Akan ve Bülent Ahmet Turgay'ın** cezalandırılmalarını istedi.

Cahit Tekin

Yenimahalle C.Savcı Yardımcısı **Baki Çoban** tarafından hazırlanan 14.2.1989 tarih ve 1989/17 sayılı iddianame'de sanık polislerin "suçluya karşı kötü muamelede bulunma suçu işledikleri" belirtilerek şöyle denildi: "Mağdurların illegal örgüte üye olmak suçundan sanık sıfatıyla gözaltına alındıkları, gözaltında bulundukları süre zarfında sanıkların suçlarını ikrar ettirmek amacıyla kendilerine işkence ettikleri ve bu iddia, Adli Tıp raporu, tanıkların beyanları ile anlaşılmıştır" deniliyor.

16 Şubat 1989 tarihinden bu yana Ankara Yenimahalle Ağır Ceza Mahkemesi'nde, Türk Ceza Yasası'nın 243.maddesi uyarınca 5'er yıl hapis istemiyle yargılanan polisler, söz konusu kişilere işkence ve kötü muamelede bulunmadıklarını öne sürerken, dinlenen kimi tanıklar, işkence olgusunu doğruladılar.

Tanıklardan **Ergin Özet**, 16 Haziran günkü duruşmada verdiği ifadede, olay tarihinde kendisinin de Ankara Emniyeti 1.Şube Müdürlüğü'nde gözaltında olduğunu belirterek şöyle dedi: "Ziya ile yanyana iskemlelerde oturuyorduk. Kalabalık bir görevli gurubunun Ziya'ya dayak attıklarını fark ettim. Küfür ediyorlardı. Benim de gözlerim bağlıydı. Gürültüden, Ziya'nın yere düştüğünü anladım. Ziya inliyordu..."

"İşkenceci polisler davası", 21 Aralık 1989 tarihine ertelendi. Bu duruşmada Av.Hasan Ürel'in istemi kabul edilirse, 1.Şube Nezarethanesi'ndeki işkence yerlerinde ilk kez mahkeme gözetiminde "keşif" yapılmış olacak. ☒

İzmir'de "yeni bir birlik kültürü" için çağrı

"Sosyalistlere" başlığıyla yapılan çağrıdan sonra, İstanbul Kuruçeşme toplantısıyla oluşan birlik tartışması platformuna İzmir'den de bir katkı geldi. Biraraya gelen İzmirli sosyalistler de ortak bir çağrı yaptılar. İzmir'den yapılan çağrı ve yürütülen ortak girişimler, marksisit solun birliği sürecinde değerli katkılar olarak ortaya çıkıyor.

"Biz aşağıda imzaları bulunan sosyalistler: Ülkemizdeki nesnel koşulların da zorladığı birlik eğilimlerinin, çeşitli biçimler altında ve çeşitli bölgelerde değerlendirilmesi gerektiğine ve bu eğilime iradi bir içerik kazandırılması zorunluluğuna inanıyoruz. Böyle bir süreç nesnel koşullarla uyumlu olduğu gibi, teorik üretime, sosyalistler arası ideolojik birlik ve netliğin geliştirilmesine, yeni bir güven, anlayış ve tartışma ortamının oluşmasına da katkı da bulunacaktır.

Oluşturulmaya çalışılan birlik sürecinin yöntem ve içerik olarak 'sonuç' sağlayamayacağı önyargısı yanlıştır. Birlik gibi nihai bir noktaya ulaşamayacak olsak dahi, böyle bir tartışma ortamının sosyalistlere kazandıracağı zenginlikler gözardı edilmemelidir. Biz bu anlayış doğrultusunda, İstanbul'da 'Sosyalistlere' çağrısı ile başlayıp Kuruçeşme Toplantıları ve Sosyalistler Arası Tartışma Düzenleme Kurulu'nun oluşumu ile devam eden süreci sosyalistlerin birliği yolunda atılmış önemli bir adım olarak değerlendiriyor ve olumlu buluyoruz.

Türkiye'deki tüm sosyalistleri, oluşturacakları çeşitli inisiyatiflerde 'birliğin tarihsel ve teorik arka planını kurmak ve sosyalist hareketin geçmişini ve bugününü, birlik deneyleri ve birlik imkanları bakımından değerlendirmek' ve sosyalistler arası yeni bir birlik kültürü oluşturmak üzere biraraya gelmeye çağırıyoruz.

Halil Rifat Özbaşı, Tuncay Atmaca, Sezai Candan, M.Cem Boğatur, Nihat Topalakçı, Levent Çelik, Hüseyin Yılmaz, Ahmet Aksüt, Ayhan Demir, Asuman Buran, Ergun İlter, Demet Sabuktay, Yadigar Sarıoğlu, Şefika Uğurlu, Aziz Kadir, Umut Ekip, Ali Sabuktay, Bekir Yıldırım, Haluk Tüzün, Selim Uyurkulak, Vedat Pekel."

YENİ ÇIKTI

Kars'ta "insan Hakları ve Demokrasi" Paneli

Abdullah Kubalı (Kars) - Kars İHD ve EĞİT-DER Şubeleri, 26 Kasım'da "İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesinin imzalanmasının yıldönümü" nedeniyle Belediye düğün salonunda "İnsan Hakları ve Demokrasi" konulu bir panel düzenlediler.

Panelde, Kars yöresinde çeşitli baskı ve insan hakkı ihlalleleri dile getirildi. İHD Kars Şube Başkanı **Muhammet Alkaşi**, Iğdır Harcın köyünde korucu terörünün dayanılmaz boyutlara vardığını anlatarak köy korucuları Hasan Dağ, Ali Dağ, Musa Dağ ve Mahmut Güvener'in, Mızrap Hangay adlı yurttaşı tehdit ederek köyü terke zorladıklarını, sonra kocasının evde bulunmamasından yararlanarak Hangay'ın karısını çırılçıplak soyduktan sonra evden kaçırıp zorla alıkoydukların bildirdi. Alkaşi, bu konuda Iğdır Kaymakamlığına yapılan şikayetin sonucunu merakla beklediklerini sözlerine ekledi.

İHD Kars Şube Sekreteri **Yaşar Ertaş** ise Kars'ın Sarıkamış ilçesi Akkoz köyünde bir yıl önce işkence yaptığı mahkeme tutanaklarında sabit bulunan Yüzbaşı Tahsin Büyükçoban hakkında henüz İl İdare Kurulu'nda "lüzumu mahkeme" kararının verilmediğini söyledi.

Eğit-Der Kars şube başkanı **Yener Kazak**, tek parti döneminde yöneticilerin "bu ülkeye komünist partisi gerekirse onu da biz kurarız, başkası değil" düşüncesinde olduklarını, bu anlayışın bugün de devam ettiğini belirterek, şöyle konuştu:

"Nitekim bize 24 Kasım'ı kutlamayı yasakladılar. Öğretmenlere karşı işledikleri suçun gözden kaçırılmasını isteyen ve bu amaçla 24 Kasım'ı uyduruk bir gün olarak kutlayan 12 Eylül zihniyeti bu yıl yakayı ele verdi. 24 Kasım günü derneğe binamıza yapılan baskın ve baskılar bunun kanıtıdır." Panelde son konuşmayı yapan Avukat Ayhan Aksüzek ise, "12 Eylül ahlaksal, moral çöküntüde şampiyonluğu kazandı. Kürtlere yönelik baskıda da birinci olan 12 Eylül, geriye bıraktığı yıkımla değerlendirilip, tarihin en karanlık dönemi olarak kitaplara geçecektir" şeklinde konuştu. ■

Alaattin Taş'a tahliye

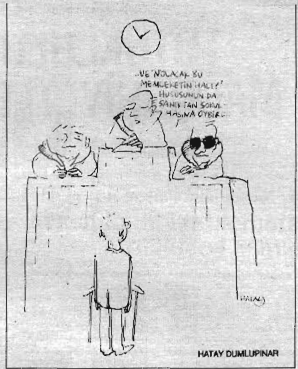

Adımlar (İstanbul) - Türkiye Komünist Partisi ve Barış Derneği üyesi olmaktan, İstanbul 5.Ağır Ceza Mahkemesi'nde tutuklu olarak yargılanan Alattin Taş, 28 Kasım günü duruşmada tahliye edildi.

12 Eylül'den sonra yurtdışına çıkmak zorunda kalan ve geçtiğimiz 22 Eylül'de yurda dönen Alaattin Taş'ın işlediği öne sürülen 141 ve 142. maddelerin kapsamındaki suçların görev alanı dışında olduğunu belirten 5.Ağır Ceza Mahkemesi, tahliye kararıyla birlikte görevsizlik kararı da verdi. Mahkeme, Alaatin Taş hakkındaki dosyayı İstanbul DGM'ye gönderdi.

Taş, duruşmada yaptığı savunmasında, daha önce hazırlık soruşturması sırasındaki ifadesini sürdürerek, 141 ve 142.maddelerin çağdışı olduğunu belirttikten sonra, kendisinin, İGD yöneticisi olmanın dışında, TKP ile örgütsel ilişkisi olmadığını, ancak TBKP'nin üyesi bulunduğunu vurguladı.

Öte yandan, 22 Eylül'de yurda dönen TBKP MK üyeleri Mehmet Bozışık, Ahmet Kardam ve Şeref Yıldız hakkında da Ankara DGM görevsizlik kararı verdi. Tutuklu olarak yargılanan Bozışık, Kardam ve Yıldız hakkında açılan dava, İstanbul DGM'de görülecek.

HATAY DUMLUPINAR

Adana'daki panelde cevap aranan soru: SHP nereye gidiyor?

Adımlar (Adana) - 19 Kasım 1989 günü Sosyal Demokrat Dergisinin Adana temsilciliği tarafından düzenlenen "Türkiye'de Sosyal Demokrasinin Sorunları ve Çözüm Yolları" konulu panel SHP parti meclis üyeleri Aydın Güven Gürkan, Cüneyt Canver, Ertuğrul Günay, İstanbul il başkanı Ercan Karakaş konuşmacı olarak katıldılar.

Panelin ilgi noktası 18 Kasım 1989 günü SHP'den ihraç edilen yedi milletvekili ve SHP merkez yönetiminin izlediği politikaların eleştirisi oldu.

SHP Adana milletveki Cüneyt Canver, konuşmasında "Burada anlıyorum ki yedilerin ihracı önceden düşünüldüğü gibi SHP'den Kürt politikalarının ihracına yönelik bir tavırdır." dedi. Ertuğrul Günay ise, SHP merkez yöneticilerinin TÜSİAD'A giderek ANAP'ın beceremediğini biz daha iyi yaparız demek gafletine düştüklerini söyledi. ☒

John Lennon

Adımlar (istanbul) - Ressam ve hukukçu Ekrem Tos'un önerisiyle, 8 Aralık'ta Stockholm Merkez Park'ta John Lennon anısına uluslararası bir sergi düzenleniyor.

8 Aralık 1980 yılında vurularak öldürülen John Lennon bir çok sanatçının yapıtlarının sergilenmesiyle anılacak. Ayrıca sanatçılar aynı gün Lennon'u Stockholm duvarlarına resmedecekler.

Mehmet Ertürk sorguda öldü

Adımlar (Diyarbakır) - Mardin'e bağlı Cizre ilçesinde 17 Kasım gecesi özel tim ve polis ekiplerince evinden alınıp götürülen Mehmet Ertürk 20 Kasım günü polisler tarafından Şırnak Belediyesi'ne gömülmesi için teslim edildi.

Polis ve özel tim tarafından evinden alınarak götürülen Mehmet Ertürk'ten bir hafta boyunca hiçbir haber alınamadı. Kardeşi Sadık Ertürk ve eşi Fatma Ertürk'ün soruşturmalarına hiç bir cevap verilmedi. Ancak gözaltına alınmasından bir hafta sonra Ertürk'ün Şırnak Belediyesi'nce gömülmüş olduğu ortaya çıktı.

Polisin evinden aldığı bir insanın ölüsünü kimsesizmiş gibi belediyeye teslim etmesinin, işkence izlerini ortadan kaldırmak için başvurulmuş bir aldatmacadan başka bir şey olmadığını söyleyen Fatma ve Sadık Ertürk, otopsi yapılması için savcılığa, ayrıca olayla ilgilenmeleri için İHD Diyarbakır Şubesi'ne birer dilekçeyle başvurdular. ☒

DİK: Anayasa Kurultayı Çalışmaları Sürüyor

Adımlar(Ankara)- Demokrasi İzleme Kurulu'nun Anaya Kurultayı'nı hazırlama çalışmaları sürüyor. DİK'in oluşturduğu Anayasa Komisyonu'nun hazırladığı, Anayasa İlkeleri Raporu görüşülmeye başlandı. DİK Anayasa Komisyonu, Hukuk Komisyonu üyelerinin katılımı ile ilk toplantısını 25 Kasım 1989 günü Ankara'da yaptı.

Komisyon raporu üzerinde kapsamlı görüşmelerin yapıldığı toplantı da ortaya çıkan görüşler ışığında yeni bir taslak rapor oluşturularak, görüşmelerin sürdürülmesi kararlaştırıldı.

16 Aralık 1989 günü aynı bileşimle toplanarak, DİK'in Anayasa İlkeleri Raporu'nun kesinleştirilmesine çalışılacak. Bu aşamadan sonra Kurultay'ın toplanmasına geçileceği, Kurultay öncesi raporun tartışılmasının sağlanmasının düşünüldüğü de öğrenilen bilgiler arasında. ☒

İdamlara hayır!

Tutuklu ve Hükümlü Yakınları Yardımlaşma Derneği (TAYAD) "İDAMLARA HAYIR !" adlı bir bülten yayınladı.

Bültende Oltan Sungurlu'nun idam cezalarıyla ilgili hazırladığı yasa tasarısının eleştirisi yapılıyor ve yasa tasarısı şöyle tanımlanıyor: "Siyasi iktidarca çözüm olarak sunulan aslında çözüm değil, çözümsüzlüktür. Yürürlükteki uygulamaların değişik biçimlerde devam ettirilmesi, 'kimleri asarak öldürelim,-kimleri asmayarak öldürelim' tartışmalarının noktalanmasıdır bir yerde." ☒

İngiltere Adımlar okurlarının örnek bir dayanışması

Artık kendi dizgi olanaklarımızla çıkıyoruz

Gazetemiz Türkiye basınında önemli bir yer tutuyor. Bu elbette en başta onun sözcülüğünü yaptığı düşüncenin ve prstiğin ülkemizin toplumsal, kültürel ve siyasal yaşamındaki yerinden kaynaklanıyor.

Adımlar'ın bu sözcülüğü sürdürebilmesinde, bunu her geçen gün daha iyi yapabilmesinde en önemli etken ona okurlarının sahip çıkma oranı ve bu sahiplenmenin bütün biçimleriyle artarak sürmesidir.

Bu sahiplenmenin bir biçimi gazetenin içeriğine sürekli, etkin katkıda bulunmak, gönüllü yazarlık, gönüllü muhabirlik yapmaktır. Bir diğer biçimi ona maddi olarak sahip çıkmak, düzenli almak, abone olmak ve böylesi gazetemizin sahiplenişinin sayısını da sürekli arttırmaya katkıda bulunmaktır.

Bu olağan gazete-okur dayanışması biçimlerine bir yenisi daha eklendi geçtiğimiz günlerde. İngiltere'deki okurlarımızın ve temsilciliğimizin büyük değerde katkılarıyla bir masaüstü yayıncılık sistemine kavuştuk. Böylece okurlarımıza daha layık, gereksinimlere daha iyi yanıt verecek biçimde çıkmamız doğrultusunda bir adım daha atabiliyoruz. Kendilerine sonsuz teşekkür ediyoruz.

Dileğimiz, daha ileriye doğru, yeni yeni adımlar için, okur -gazete el ele yürümeyi sürdürelim. ☒

ADIMLAR

Ordu'da "Özgürlükler Haftası"

Adımlar(Ordu) - İHD Ordu şubesi Aralık ayında "Demokratik Hak ve Özgürlükler Haftası" düzenliyor. Çeşitli sanat etkinliklerinin yanı sıra, söyleşi ve panelleri de kapsayacak olan haftanın hazırlıkları sürüyor.

İHD Ordu şube sekreteri Bahattin Kılıç bir basın açıklamasıyla etkinliklerini basına duyurdu. Kılıç açıklamasında, "Berlin Duvarı'nın yıkıldığı, dünyamızın yeni şekillenmesi içinde ülkemizdeki yasak duvarlarının hala ayakta durması utanç vericidir. TCK'nın 141-142-163. maddelerinin fikir inanç ve örgütlenme özgürlüğünün önüne çıkarılması bir demokrasi ayıbıdır" dedi.

Prof. Çetin Özek

TUTUKLULUK HALİNİN DEVAMI, MAĞDURİYETLERİNE YOL AÇACAKTIR

Adımlar (İstanbul) - Ceza hukuku profesörü Çetin Özek, 141-142 ve 163. maddelerden yargılanmış, cezalandırılmış, cezaları infaz edilmiş olanların yitirdikleri hakları elde edebilmeleri için, af çıkartılmasını zorunlu görüyor. 141-142 ve 163. maddelerin kaldırılmasının yoğun tartışıldığı günler içinde, Çetin Özek'in görüşlerine de başvurduk.

- Sayın Özek, 141-142 ve 163. maddeler kalksın mı, kalkmasın mı tartışması uzun yıllar devam etti. Şimdi ise kaldırılması yönünde bir mutabakat sağlanmış görünüyor. Siz, ceza hukuku profesörü olarak, bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Özek: TCK'nun 141-142 ve 163. maddeleriyle ilgili yeni yasal düzenleme konusunda siyasal partiler uzlaşmış gözüküyor. Kişisel görüşüm, ANAP iktidarı ve DYP muhalefetinin belirtilen maddelerin tümden kaldırılmasına yanaşmayacağı, özgürlükçü gözükmek için ceza indirimi yapmak ve maddeye "cebir unsuru" eklemekle yetineceği doğrultusunda.

Görünen odur ki, maddelerin tümüyle kaldırılması, salt SHP tarafından savunuluyor. SHP'nin de bu konuda içtenlikle davranıp davranmadığı, özellikle 142-142. maddelerde yer alan tüm düşünce suçlarının kaldırılmasından yana olup olmadığı tartışılabilir. Örneğin,İtalyan Ceza Kanunu'ndaki benzeri "suç tipi", İtalyan Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş bulunan " milli duyguları zayıflatmak için propaganda suçu" nun da kaldırılmasından yana olunup olunmayacağı, SHP'deki son gelişmeler karşısında şüpheli gözüküyor.

ANAP iktidarının ve DYP muhalefetinin gerçekten özgürlükçü, çağdaş anlamda demokratik bir düzeni içine sindirebildiğini sanmıyorum. Her iki parti de, kural olarak, düşünce suçu kavramını kabul ediyorlar; demokrasilerde, siyasal iktidarın ve siyasal iktidar düzeninin değişebileceği gerçeğine ise karşı çıkıyorlar. Belirtilen "değişim olanağı" demokrasinin vazgeçilemez ögesi olarak öngörülmeyince, halkın bilgilendirilmesi amacına yönelik düşünce açıklamak özgürlüğü de sınırlı ve ancak izin verilen alanlar açısından geçerli olabiliyor. "İzin verilen siyasal iktidar düzeni" anlayışını benimseyen siyasal güçlerin düşünce açıklamak özgürlüğünü çağdaş anlamında kabul edebilmesi de olanak dışı. Çünkü düşünce açıklamak özgürlüğünün işlevi, halkın bilgi edinme, öğrenme hakkının gerçekleştirilmesi yoluyla sağlıklı siyasal tercihlerde bulunabilmesinin sağlanmasıdır. Bu açıdandır ki, düşünce açıklama özgürlüğünün varlığı, zorunlu olarak "siyasal örgütlenme" ve "siyasal iktidar alternatifi olmak" hakkının her düşünce için tanınmasına bağlıdır. Siyasal örgütlenme ve siyasal iktidar alternatifi olmak hakları sınırlandırıldığında, düşünce açıklamak olanağı belirli bilgi, birikim sağlasa dahi, her düşüncenin etrafında siyasal örgütlenme ve iktidara yönelme özgürlüğü gerçekleştirilemez. Bu olgu, esasında, halkın siyasal tercih özgürlüğünün sınırlandırılması anlamına gelir. ANAP iktidarının ve DYP muhalefetinin böyle bir özgürlüğe yanaşmayacağı kesindir. SHP'nin "siyasal örgütlenme", "siyasal tercih", "siyasal iktidar alternatifi olmak" özgürlüğü konusundaki görüşü ve politikası ise belirgin değildir.

- Bu maddelerin tümüyle kaldırılmasına karşı çıkanlar, devletin korunması gerekli diyorlar. Bu maddeler kalkınca, devlet düşünce karşısında korumasız kalır mı?

Özek: 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılabilmesi için Anayasa'da değişiklik yapılması zorunluluğuna ilişkin görüşler de, gerçekte, bu maddeleri kaldırmamak isteminin bir "bahanesidir". 1982 Anayasası, siyasal iktidara özgürlükleri sınırlamakta bazı olanaklar tanımaktadır. Ama bu olanakları kullanıp, kullanmamak siyasal iktidarın tercihine kalmıştır. Belirtilen nedenle, siyasal iktidar 141,142 ve 163. maddelerin kaldırılmayıp değiştirilmesiyle yetinilmesine karar verirse, bu siyasal iktidarın kendi tercihi olacaktır.

Belirtilen maddeler kaldırıldığında,"devletin varlığı ne olur? gibi bir soru da anlamsızdır. Demokratik devletlerde siyasal iktidar düzeninin "zıddına" dönüşme " olasılık/riski" öngörüp, kabul etmesidir. Devletin varlığı açısından " zarar tehlikesi" yaratan, anayasal düzene karşı düşünce değildir, hukuka aykırı yöntemlerle siyasal iktidar düzeninin değiştirilmesine yönelik eylemdir. **141,142 ve 163. maddeler belirtilen türden eylemi değil, anayasal düzenin üzerine oturtulduğu ideoloji ve temel anlayışla çelişen düşünceyi cezalandırmaktadır.** Düşünce açıklaması ve düşünce etrafında siyasal örgütlenme yoluyla, anayasal usullere uygun yöntemlerle "siyasal iktidar/siyasal iktidar düzeninin" değiştirilmesine yönelik davranışlar ise, devletin varlığı açısından "zarar tehlikesi" yaratacak eylem değildir, demokrasi kavramının dayandığı temel anlayışın ürünüdür.

- Siz Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun da avukatısınız. Yasal komünist partisi kurmak için iki yıl önce yurtdışından gelen TBKP önderleri 141-142'den yargılanıyorlar. Öte yandan bu maddelerin kaldırılması artık yakın bir zaman sorunu. Çünkü, politik olarak kimse buna karşı çıkmıyor. Bu arada, TBKP'nin üyesi olarak yurtdışından politik göçmen olarak gelenlerin bir kısmı hemen, bir kısmı ilk mahkemelerinde serbest bırakıldılar. Bu çelişkili durumda, bu maddelerden yargılananların serbest bırakılmaları gerekmez mi?

Özek: Tutukluluk, esasında bir tedbirdir, ceza değildir. Çağımızda tutukluluk halinin belirli sürelerle sınırlılığı, yargılama yöntem yasalarının kabul ettiği temel kurallardandır. Türkiye'de ise, özellikle siyasal davalarda, Anayasa'nın ve ceza yargılama yöntem yasasının öngördüğü koşullar bulunmadığı halde, tutukluluk durumu sürdürülerek fiili ceza uygulaması gerçekleştirilmektedir. Suçun işlendiği konusunda "kuvvetli belirti" önkoşulu bulunmadığı, "delilleri karartma", "kaçma" koşulları olmadığı halde, tutukluluk durumu sürdürülmektedir.

TBKP davasında, Nihat Sargın ve Nabi Yağcı'nın tutukluluk durumu bunun örneğidir. Aynı parti yönetiminde yer alan diğer kişilerin tutuksuz yargılanmaları dahi, Yağcı ve Sargın ile ilgili tutukluluk kararının sürdürülmesinde "zorunluluk" bulunmadığını gösterir.

Kaldı ki,141-142 maddelerin kaldırılmasının tartışıldığı bir ortamda, sözkonusu sanıklara yüklenen eylemin suç oluşturmayacağına yönelik "kuvvetli şüpheler" yaratılmış olmaktadır. Diğer bir deyişle, sanıkların isnat edilen eylemin suç oluşturduğuna ilişkin "kuvvetli belirti" büsbütün ortadan kalkmıştır. 141-142. maddelerin cezalarının indirilmesiyle yetinilse dahi, bu durumda da sanıkların tutuklu kaldıkları süre muhtemelen belirtilen suçlar için öngörülebilecek cezayı karşılayacaktır. Bu açıdandır ki, tutukluluk halinin devamı,-tartışmasız mağduriyetlerine yol açacaktır.

- Sayın Özek, son olarak, bu maddelerden eskiden yargılanmış olanlar kamu haklarından yararlanamıyorlar, maddeler kalkınca durumlarında değişim olur mu?

Özek: Olası bir yasa değişikliğinden sonra, 141, 142 ve 163. maddelere göre yargılanıp, cezalandırılmış, cezaları infaz edilmiş kişilerin, yitirdikleri haklarını elde edebilmeleri için, af kanunu çıkartılması zorunluluğu söz konusudur.

141.madde hâlâ çalışıyor!

TSİP YÖNETİCİLERİ İÇİN KESİN KARAR

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi yönetici ve üyelerinin bir bölümü hakkında verilen hüküm, Askeri Yargıtay 3.Dairesi tarfından onaylanarak infaza bırakıldı.

Haklarındaki hüküm kesinleşen **Çağatay Anadol, Veli Gürcan, Nurettin Güven, Bahri Gedik ve Ali Aktürk**, 22 Kasım günü yaptıkları basın açıklamasında, verilen kararı değerlendirdiler. Verilen kararın, 141 ve 142.maddelerin "en çok tartışıldığı ve kamu vicdanı tarafından mahkum edildiği bir zamanda gerçekleştiği" üzerinde durulduktan sonra, açıklamada şu görüşlere yer veriliyor;

"141 ve 142. maddeler Türkiye'de öylesine keyfi ve yaygın bir uygulama geleneği oluşturmuştur ki, sömürücülerden başka herkesin düşüncesini ve bu düşünceleri doğrultusunda davranıp örgütlenmesini yasaklamakta, böylece bütün bir toplumu zincire vurmaktadırlar. Bu maddelerin tarif ettiği meşruiyet alanıyla siyasal iktidarın tarif ettiği meşruiyetin bire bir çıkıştığı bir on yıl yaşanmış toplum olarak son derece duyarlı olmamız gerektiğini düşünüyoruz. Aslında sosyal vicdanımızda, uygar aklımızda ve insani ölçülerimiz içinde bu maddeleri mahkum etmiş bulunuyoruz. 12 Eylül rejiminin son partisi ve siyasal uzantısı ANAP'da dahil olmak üzere, hiçbir siyasi parti 141 ve 142. maddelerin kaldırılmasına karşı çıkamıyorsa bundandır. Ancak şu da açık ki, Meclis'teki yapay çoğunluğuna güvenen ANAP iktidarı, Mussoloni yadigari bu maddeleri ne yapıp edip bir biçimde sürdürmenin yolunu arıyor, oyalama politikaları izliyor. Böyle bir misyonu ANAP'ın üstlenmiş olması, 12 Eylül'ün sürdürücüsü olmasından dolayı anlamlı ve normaldır. Bu da bize, bu maddelerin kaldırılmasını ANAP'tan beklemek yerine, kamuoyunun harekete geçmesi için kollarımızı sıvamamız gerektiğini gösterir. Değerli basınımızın konuya hassasiyetle eğilmesi ve kamuoyu oluşturmada kendine düşen görevi üstlenmesi, basın özgürlüğü için verdikleri saygın mücadeleyle bu bağlıdır. Yakın geçmişte pek çok basın emekçisi arkadaşımız bu maddeler kapsamında yargılanıp ceza görmüştür; bugün bile h[illegible] hanelerde 142. maddeden yüzlerce yıla mahkum edilmiş basın mensupları bulunmaktadır. Bizler sadece 141 ve 142.maddelerin kaldırılmasını istemekle yetinemeyiz. Çözümü 12 Eylül rejiminin on yıldır hapislerde tuttuğu, 141 ve 142. maddeler kalksa da hapiste kalmaya devam edecek insanların da özgürlüğünü talep ediyoruz. Amacımız demokratikleşmesi engellenen, devlet etme tarzını 12 Eylül'den alan ve antidemokratik bir anayasanın cenderesine sokulmuş bulunan toplumumuzda, toplum olarak özgürleşeceğimiz bir çıkış yolu arıyoruz. Öyleyse aynı zamanda sorunumuzun, bir anayasa ve rejim sorunu olduğunu düşünüyoruz.

Hak ve özgürlüklerimiz bir bütündür. Sendikal özgürlüklerden siyasal hakların kullanılmasına kadar geniş bir özgürlükler yelpazesini hep birlikte savunmanın gerektiğini, izninizle burada bir kere daha vurgulamak istiyoruz. Böylelikle önümüze genel bir siyasi demokrasi talebi koymuş oluyoruz ve demokrasiden yana olan herkesi bunun için verilecek ortak bir mücadelenin mimarları ve asli sahipleri olarak görüyoruz." ■

1974 yılında siyasi partiler yasasına uygun olarak kurulan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) 1980 yılına kadar çeşitli yerel ve kısmi seçimlere katılmış, hiçbir yasal kovuşturmaya uğramadan faaliyetini sürdürmüştü. 12 Eylül 1980'den sonra diğer tüm partilerle birlikte, önce faaliyetten menedilmek istendi, sonra da kapatıldığı ilan edildi. Bundan sonra çeşitli illerde çok sayıda Türkiye Sosyalist İşçi Partili üye ve yönetici yasadışı siyasi faaliyet sürdürdükleri savıyla tutuklandı, bir bölümü hüküm giydi. Son olarak 1985 yılında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesinde açılan dava, **Çağatay Anadol, Veli Gürcan ve Nurettin Bayram**'ın 8 yıl 10 ay, **Bahri Gedik, Ali Aktürk, Mustafa Duru, Cahittin Çakır, Yusuf Ertürk, Sezin Karatekin ve Orhan Cengiz**'in 5 yıl 6 ay hapse mahkum edilmeleriyle sonuçlandı. Askeri Yargıtay 3.Dairesi bu cezaları 21 Kasım 1989 tarihinde onaylayarak kesinleştirdi. Gerekçeli kararın yazılmasının ardından bu kesinleşmiş hükümlerin infaza konması bekleniyor.

Değişen dünyaya Türkiye'yi hazırlamak için

YENİ ÇAĞIN PARTİSİ

■ Zülfü Dicleli

Doğu Avrupa altüst oluyor. Berlin duvarı yıkıldı. Demokratik Almanya'dan sonra Çekoslovakya halkı da kendi kaderini kendi ellerine almak için harekete geçti. Tek damla kan dökmeden yüzbinler politika yapıyor, dünyanın gidişine yön veriyor.

Batı basını bu gelişmeleri, "kapitalizmin sosyalizm karşısındaki zaferi", "komünizmin iflası" olarak yorumluyor. Türk basınının ve TRT'nin Doğu Avrupa'daki gelişmeleri yansıtmadaki yaklaşımı da genel olarak bu doğrultuda. Berlin duvarıyla birlikte birşeylerin yıkıldığı, sona erdiği çok açık. Ama yıkılan gerçekte kapitalizm ile sosyalizm arasındaki bir duvar mı, özgürlük istemiyle duvarı yıkıp geçenler kapitalizme mi koşuyor? Sona eren ne, ne başlıyor? Bütün bunlar Türkiye açısından ne anlama geliyor?

Sosyalizm açısından, 1917 ile 1950'ler arasındaki somut tarihsel koşulların ürünü olan bir model oldukça geç kalmış olarak sona eriyor. 1968 "Prag Baharı" ile başlayan 1970 ve 80'lerin Polonya işçi direnişleriyle süren, Gorbaçov'un "perestroyka" ve "glasnost"u ile sistemleşen bir süreç son olarak D.Alman ve Çekoslovak halkının görkemli eylemleri ile tamamlanıyor. Eski modelin çağın gereksinimlerine yanıt vermediğini kabul etmeye, kendilerini ve ülkelerini yenilemeye yanaşmayan komünist partiler ağır bir yenilgiye uğruyor. Ülkelerini yenilemeye kararlı yeni güçler ortaya çıkıyor. En önemlisi halklar kendi sözlerini söylemeye başlıyor.

Sona erenin sosyalizm ve komünist partiler olduğunu ileri sürenler, biraz aceleci davranıyorlar. Bunlar, şu aşamada Doğu Avrupa'daki süreçlerden kendi politik konumlarını güçlendirmek için yararlanmaya çalışıyorlar. Halkların özgürlük ve katılım, yeni bir dünya istemlerini yükseltmesini, kendi politik "zafer"leri gibi göstermeye çalışıyorlar.

Duvarın öbür tarafından, hala, politika yapabilmek için karşıtlara, "düşman"lara muhtaç olanlar, kendi başarılarını ancak karşıtlarının zayıflıkları üzerinde kurabilenler egemen.

Bunlar, yarın bütün çıplaklığıyla şu soruyla karşılaşacaklar: Kapitalizmin mevcut modeli çağın gereksinimlerine ne kadar yanıt veriyor? Milyonlarca işsiz, ahlak düşkünlüğü, depolitizasyon, artan stres, psikolojik bozukluklar, intiharlar, şiddet, Üçüncü Dünya'daki açlık... Bunlar bu modelin belirgin özellikleri değil mi? 1968'lerde bütün kapitalist dünyayı saran, şimdi Doğu Avrupa'da gelişip güçlenen özgürlük, katılım, demokrasi dalgası, yarın Batı'da yeniden ve daha derinlemesine ve genişlemesine gündeme gelmeyecek mi? Mevcut sosyalizmin kapitalist ülkeler halkları üzerinde şu anda pek bir çekiciliği yok, ama özgürlük, katılım, demokrasi dalgasının Batı'yı sarmasını hangi duvar durduracak? Batı insanı, Doğu'da daha az tüketim olanağı var diye, daha az özgürlüğe razı mı olacak?

Duvar yıkıldı. Eski dünya ile yeni dünya arasındaki duvar yıkıldı. Bir çağ sona eriyor, yeni bir çağ başlıyor. Sona eren çağ, sanayi uygarlığı çağıdır. Hem mevcut kapitalizm, hem mevcut sosyalizm bu çağın ürünüdür. Sanayi uygarlığı insanlığa büyük kazanımlar getirdi. Ama aynı zamanda onu bir bütün olarak büyük bir bunalımın içine soktu. Doğayı tahrip etti. Uygarlığın mevcut tarzı yüzünden şimdi Ozon tabakasındaki delik her dakika büyüyor, atmosfer her dakika ısınıyor. Doğanın, canlı yaşamın yokoluşu hazırlanıyor. Sanayi uygarlığı insanı tahrip etti. Onu makinenin uzantısı, vidası haline getirdi, kişiliğini böldü, üretimin kölesine dönüştürdü.

Mevcut kapitalizm de, mevcut sosyalizm de bu uygarlığın temel kalıplarına göre belirlendi, öyle oluşup, gelişti. Birini ya da ötekini kendine model alan Üçüncü Dünya ülkeleri de aynı kalıplara öykünerek kendilerini tüketme aşamasına geldiler. Dünyadaki politik, ekonomik, sosyal, kültürel bütün ilişkiler bu temel kalıplara bağımlı olarak biçimlendi.

Sanayi uygarlığının temel kalıpları, fabrika üretimini ne pahasına olursa olsun artırmak hedefine göre belirlenmiştir. Onun için, egemen olan, emir-komuta sistemleridir, dayatmacılıktır, tepeden inmeciliktir, şiddettir, ezgi ve sömürüdür, hegemonyadır.

Sanayi uygarlığının kapitalizmi bu temel kalıplara göre gelişti. Sanayi uygarlığının sosyalizmi, kendini bu kalıpların dışına çıkaramadı. Bunun nesnel temeli yoktu. Stalinizm durumu daha da ağırlaştırdı.

İkinci Dünya Savaşından bu yana bilimsel-teknik ilerleme hız kazandı. Şimdi sanayi uygarlığını aşabilmenin nesnel temeli oluşuyor. Üreticinin üretimde bir vida olmaktan çıkıp, onun efendisi olacağı koşullar olgunlaşıyor, özgür üreticinin ilk tipleri ortaya çıkıyor. Emeğin yeni, bilimsel-teknik örgütleniş tarzı, yeni bir uygarlığın temellerini hazırlıyor.

İnsanlar insan olduklarının bilincine daha geniş varmaya başlıyor. Özgürlük bilinci gelişiyor, durdurulamaz bir güce dönüşüyor. İnsan kendisiyle çevresini birlik içinde algılamaya başlıyor. Üreticiler, aydınlar, kuşaklar, cinsler, uluslar, bireyler önce kendileri olmak, kendi geleceklerini kendileri belirlemek istiyorlar. Yeni özgürleşme akımları ortaya çıkıyor. Bunlar arasında eşitlikçi, demokratik, özgür yeni politik ilişkiler oluşuyor.

Bu yeni oluşan evrensel özgürlük, katılım, demokrasi bilinci, sanayi uygarlığının politika ve yaşam tarzını kökten reddediyor, onunla keskin bir çatışma içine giriyor. Yeni, sanayi ötesi uygarlığının, bilim-teknik-kültür-ahlak uygarlığının filizleri bu çatışmada yatıyor. Bu çatışma Doğu ile Batı'yı, Kuzey ile Güney'i kapsıyor. Bir politika tarzı can çekişmeye başlıyor, yeni, demokratik, insancıl bir politika tarzı güçleniyor.

Bugün Gorbaçov'un popülarize ettiği yeni politik düşüncenin ilk sözcüleri Einstein ve Russell gibi bilim adamlarıydı. Sanayi uygarlığının insanlığı yokoluşun eşiğine getirdiğini, bir rota değişikliğinin zorunlu olduğunu ilk kez, 1950'lerde, soğuk savaşın o en keskin yıllarında, kendilerini bütün insanlıktan sorumlu hissedecek kadar olgunlaştırabilmiş ve bilim dünyasına yepyeni ufuklar açabilmiş bu değerli insanların görmüş olmasında şaşılacak birşey yok.

Şimdi hem kapitalizmin, hem de sosyalizmin önünde kendilerini yenileme, bilim-teknik-kültür-ahlak çağına, insanın gerçekten insan olacağı çağa hazırlama, kendilerini yeni bir yola sokma görevi duruyor. Eski çağın ölçütlerine göre üstünlük kazanma çabaları artık bir çıkmaz yoldur. Şimdi her politik güç, bu yeni gereksinmelere yanıt verebilme kapasitesine göre bir değer kazanacaktır. Liberaller de, sosyal demokratlar da, komünistler de!.. Ve belki de bu temelde yeni sentezler oluşacak...

Türkiye'mize gelince... "Duvar yıkıldı, komünizm ölüyor", diye ellerini oğuşturanlar, kendilerinin ve bir bütün olarak Türkiye politik yaşamının duvarın altında kaldığının farkında değiller mi?

Son aylarda daha çıplak ortaya çıktı: Türkiye'de açık açık hem iktidar boşluğundan, hem muhalefet boşluğundan söz ediliyor. Bütün partilerin içinde şu yada bu ölçüde dışa vuran, ama derinlerden gelen bunalımlar yaşanıyor. Politikanın ve politikacının saygınlığı kalmadı. Bütün bunlar neden oluyor?

Gerek iktidar, gerek muhalefet ağırlıklı olarak eski politik anlayışta ısrar ediyor. Eski politik anlayış Türkiye'mizde, sanayi uygarlığının politika anlayışının, Doğu despotizminin politika anlayışıyla içiçe geçmesinden oluştuğu için, bunalım daha da ağır oluyor.

Herkes kendi politikasını, karşıtının politikasına göre tanımlıyor. Herkes birşeylere karşı, ama kimin neden yana olduğu, ne amaçladığı bir türlü tam anlaşılamıyor. "Karşıtım zayıflasın, ben güçlenirim", anlayışı bir türlü terkedilemiyor.

141, 142, 163 tartışması bunun en açık örneği. Politik sistemimiz ve onun önde gelen unsurları, büyük ölçüde kendi iradeleri dışında, ayaklarının önüne kadar gelmiş olan fırsatı ele alıp bir türü gereğince değerlendiremiyor.

Yeni, tarihsel bir fırsat var ortada. Sorun şimdi geniş kamuoyunda tüm ülkenin genel bir sorunu olarak algılanır, bir azınlığın değil, bütün Türkiye'nin aklının vicdanın, onurunun özgürlüğü sorunu olarak tanımlanır olmuş durumda. Eğer parlamentodaki partiler bu maddelerin kaldırılması konusunda bir fikir birliğine varıp, bu işi ikircimsiz çözseler, Türkiye'nin önünde yeni bir yol açılabilecek. Çünkü bu hassas konuda varılacak anlaşma, demokratik bir anayasanın yapılıp yaşama geçmesine, demokratikleşmenin bütün temel sorunlarının çözümüne kadar uzanacak bir mutabakatlar sürecine başlangıç olabilecek. Yeter ki, partiler arası çıkar kavgasının, partiler içi bunalımların üstüne çıkılabilsin, toplumun genel çıkarı açısından sorunlara yaklaşılabilsin!

Ama, ne görüyoruz? Sözde herkes 141-142-163'e karşı, ama iş somut adım atmaya gelince, bir dizi yeni gerekçe öne sürülüyor. "Bu maddeler kalkarsa devleti nasıl koruruz", sorusunun ardına gizlenip, iş uzatılmaya, çarpıtılmaya, sürüncemede bırakılmaya çalışılıyor. ANAP kendi iç dengelerini ve DYP'yi, DYP ANAP'ı, SHP her ikisini, hepsi birden devleti kollamaya, bir yandan da bu işin içinden çıkmaya çalışıyorlar.

Oysa asıl soru şu. Bizim niçin korunmaya muhtaç bir devletimiz var? Hep kendini koruma içgüdüsündeki bir devlet yeni çağın gereksinimlerine nasıl yanıt verebilir? Bu geleneksel devletle ve geleneksel devlet politikalarıyla daha ne kadar yol alabiliriz?

Yıkılan duvarın altında birbirimizle didişip durmaktan kurtulmak, oluşmakta olan yeni dünyaya katılmak istiyorsak, önce bu soruya açık bir yanıt verip gerekeni yapmalıyız.

Türkiye'nin temel politik gereksinimi, devlette ve devlet politikalarında köklü bir yenilenme, radikal bir demokratikleşmedir. D.Almanya ve Çekoslovakya'da, Macaristan'da geleneksel devletin iflasına alkış tutarken, kendi devletimizi yenileme sorununa bu kadar ilgisiz kalmak, son derece trajik değil mi? Üstelik nesnel koşullar, bunu dayatırken, geleneksel yoldan hiç bir sorun çözülemezken!

141-142 tartışması, TBKP'nin, Türkiye komünist hareketinin geleceğinin, onun özgürlüğünün tartışması gibi gündeme girdi. Ama bugün bu sorun çevresinde Türkiye kendi geleceğini tartışıyor. Eskinin içinde, duvarın altında kalmaya devam mı, tüm toplumun özgürlüğü, katılımı, ferahlığına, yeni dünyaya doğru ilerleme mi? Sorun bu...

TBKP'ye gelince; O, duvardan çoktan uzaklaştı. Behice Boran ile Haydar Kutlu'nun Ekim 1987'de ilan ettikleri parti, yeni politik düşüncesiyle, demokratik yenilenme programıyla, geçmişten çıkardığı derslerle, onlarca yıllık zorlu bir mücadelenin birikimiyle ve Sargın ve Kutlu'nun başlattığı, politik sürece aktif katılarak özgürlüğü kazanma çizgisiyle duvarın altında kalmaktan kurtuldu. Şimdi onun ve öteki marksistlerin, Türkiye'nin duvarın altından kurtulabilmesi için, mevcut politik boşluğu yeni bir sesle, olumlu yönde doldurabilecek, yeni çağın koşul ve gereksinimlerinin bilincine varmış, bugünün ve yarının bütün marksistlerini birleştirmeye aday, çağdaş, kitlesel, etkili, demokratik bir yasal komünist partinin kuruluşunu hazırlamaktır.

Yeni çağın partisi, Türkiye'yi 21. yüzyıla, yeni uygarlığa hazırlayacak, güçlü bir komünist parti: Katılımcı, demokratik, yapıcı, herşeyiyle saydam, politika yapabilmek için "düşman"lara korku salmaya, şiddete ve şiddet tehditine gereksinim duymayan, politikası bilime, tekniğe, ahlaka dayanan, insanı herşeyin merkezine alan, toplumun ve insanlığın aklını, vicdanını, onurunu temsil edebilecek, komünizme gerçek anlamını, hümanizmi ve adaleti, eşitliği ve özgürlüğü verebilecek bir parti!

Bu yolda kararlılıkla atılacak her adım, hem öteki politik güçlerin demokratikleşmenin temel sorunlarını sürüncemede bırakmasına olanak tanımayacak, hem de bugün farklı görünen koşullarda bulunan insanların elbirliğiyle böylesi bir partiyi birlikte oluşturmasının koşullarını hazırlayacaktır. Çünkü nesnel koşullar, mevcut politik boşluk, böylesi bir partiyi çağırıyor! ■

Cindoruk "tam demokrasi" üstüne partisinin görüşlerini anlattı

"BİZ TÜRKİYE'DE KOMÜNİST PARTİSİNİN KURULMASINI İSTİYORUZ"

Adımlar (İç Politika Servisi) - 18 Kasım 1989 Cumartesi günü Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi lokalinde yapılan "**Demokrasinin Olmazsa Olmaz Koşulları**" panelinde DYP eski genel başkanı **Hüsamettin Cindoruk** partisinin "sürekli ve tam bir demokrasi" konusunda son zamanlarda geliştirdiği düşünceleri anlattı. Türkiye siyasal yaşamında önemli yere sahip bir akımın "yeni çizgi"si üzerine ışık tutan bu konuşmanın geniş bir özetini aşağıda okurlarımıza sunuyoruz.

Yeni bir politik kültür

Beni burada sıkıntıya sokan, bir Türk politikacısının liberal demokrasiyi savunmasındaki zorluktur. O nedenle zaman zaman özeleştiri de yapacağım. Değerli meslektaşlarım ve marksist öğretiyi benimsemiş politikacıların arasında bulunmakta fevkalade bir rahatlık ve Türkiye'nin geleceği bakımından da büyük bir ümit görüyorum.

Türkiye'mizde 8-9 yıl evvel böyle bir toplantının yapılmasını ummak bile bir hayaldi. Türk politikacılarının ve siyasal düşünce farkı gözetmeksizin bütün düşünenlerimizin bu ortak bir zaferidir.

Liberal demokrasi bir tarafsız kurum - içeriği yok liberal demokrasinin. Liberal demokrasi bir metod, içeriğini halkın tesbit ettiği bir yöntem. Buradan bir sosyal demokrat iktidar da çıkabilir, bir komünist, marksist iktidar da çıkabilir, buradan bir liberal ekonomiyi savunan iktidar da çıkabilir. Karar halkın olmalıdır.

Dünyada belki bizim kadar demokrasi tecrübesi bakımından talihsiz ama dirençli bir millet pek az var. Demokrasiye geçmek sigarayı bırakmak kadar kolay. Demokrasiye biz dört kez geçtik. Mesele demokrasiye geçmek değil, mesele demokrasiyi sürdürmek, sürekli demokrasiyi kurmak. ...

Amaç sürekli demokrasi

Nedir sürekli demokrasi? Sürekli bir parlamento -bir fermuar gibi açılır, kapanır parlamento değil. Sürekli o parlamentonun unsurları olan, çeşitli akımları özgürce temsil eden, kapatılmayan, sürekli siyasal partiler. Ve yargı, adalet: bağımsız ve etkili yargı; kararlarıyla toplumun gerekleri arasındaki ilişkileri ve tartıları iyi tartan bir adalet.

Sonra, katılım, halkın katılımı, yalnız ve sade vatandaşın sisteme katılımı.

Kitle haberleşme araçlarının bütün siyasal düşüncelere açık olması, kitle haberleşme araçlarından bilgi edinme hakkı ve hürriyetinin bütün vatandaşlara sağlanması. Devletin TV, radyo gibi araçlara tarafsızlık tanıması ya da çok kanalların açılmasını sağlaması.

Biz parti olarak muhalefetin üç konuda mutlak haklara sahip olmasını istiyoruz: siyasal rejime muhalefet, sosyo-ekonomik düzene muhalefet, hükümetin yönetimine yönelik muhalefet. Sadece rejimin sadık muhalefetini kurmak kafi değildir.

Hür parlamento olmalıdır, hür sendika olmalıdır, hür üniversite olmalıdır, hür basın olmalıdır, hür radyo ve televizyon olmalıdır.

"Konsensus"a dayalı bir anayasa

Sürekli bir anayasa koyamıyoruz. Ve anayasayı yapamıyoruz. Biz sivil anayasa yapamadığımız için, militaristler anayasayı yaptıkları için, askerler anayasayı yaptıkları için ülke büyük sıkıntılar içinden geçiyor. Halkın bir anayasa yapmasını sağlamak da demokrasiyi kurmamızın en büyük teminatı olacaktır.

Ben anayasayı sadece bir yasal güç olarak da saymıyorum, bir toplumsal uyum sağlamanın aracı olarak görüyorum. Temelinde uyum ve anlaşma olan bir anayasa nasıl yapabiliriz, bütün demokrasi isteyenlerin bunu düşünmesi gerekiyor.

Anayasa her gün yazılmaz, her gün yapılmaz. Değişen, gelişen toplumun bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek çapta bir anayasayı ancak halkların tümünün uyuşmasından sağlanacak bir "konsensus" sağlayabilir.

Eğer bunlar olursa ortaya ne çıkar? Ortaya, yıllardır, eski Yunan'dan buyana gelen hür düşüncenin, demokratik sistemin başarılı sistemleri ortaya çıkar. Ve bir sivil toplum ortaya çıkar. Çok önemli bir olay.

Bütün diktatörlüklere son vermek için bence sivil toplumu ortaya çıkarmak gerekiyor.

Demokratik güç yasa egemenliğiyle de sağlanamıyor. Demokratik güç kullanmakta halkların istekli olması lazım. Eğer bir demokrasiyi yaşatmak istiyorsanız, halkın demokrasiden vazgeçmemesi lazım. En önemli şart bu.

141-142 konusunda özeleştiri

Şimdi biz buradaki komünist meslektaşlarıma bir güvence vermek istiyoruz. Çok yakında Türkiye'de 141., 142., hatta 163. maddeler kalkacaktır. Gerçekte söylediğim özeleştirinin kaynağı bu. Bu, Türk sisteminin, demokrasisinin militarizmden sonraki en büyük ayıbıdır.

Biz Türkiye'de komünist partisinin kurulmasını istiyoruz. Ve Türkiye'de komünist partisi -70 yıldır yaşayan, yeraltında bir partidir- yerüstüne çıkmalıdır. Hatta ona bir şart da ilave ediyorum: komünist partisi ilk seçime de yetişmelidir, seçime de katılmalıdır.

Demokratik bir Kürt hareketine destek

Biz elbette özgürlükçü demokrasiden yanaysak halkın tümünün özgürlüğünü istiyoruz.

Kürt meselesinde karşımızdaki sorun şiddettir.

Kimin ne hakkı varsa -ve biz o hakların bir kısmını da tesbit etmişizdir, nereye kadar verilebileceğini de söylüyoruz- nasıl bugün "Türkiye Komünist Partisi kurulsun" diyorsak, silahlar susarsa, Doğru Yol Partisi başta olmak üzere Türkiye'de demokrasiyi savunan herkes bu meselenin çözümünde elinden geleni yapacaktır.

Demokratik mücadele yollarını benimsemiş bir siyasi düşünce ya da yerel düşünceye karşı Doğru Yol Partisi daima sıcak bakacaktır.

TRT Hakkında Nusret Demiral soruşturması...

TUTUKLAMA TEKELİNDEN YOKSUN KALMANIN TEDİRGİNLİĞİ:

Adımlar (İstanbul) - 141-142 ve 163. maddelerin kaldırılması konusundaki gündemi bir anda hızlandıran "**Düşünce ve İnanç Hürriyeti**" konulu açık oturum nedeniyle, DGM tarafından açılan soruşturmaya ilişkin yazı, TRT Haber Dairesi'nin masasından geçti.

Bilindiği gibi, SHP, DYP, ANAP temsilcileri ile Prof. Dr. Üstün **Ergüder**'in katıldığı açıkoturumda, üç parti de söz konusu maddelerin kaldırılması yönündeki mutabakatlarını ortaya koymuşlar, hemen ertesindeyse, ülke çapında yoğun bir tartışma başlamıştı. İlk kez ulusal ölçekte bir mutabakata neden olan açıkoturum, Ankara DGM Savcısı **Nusret Demiral**'a göre, sürmekte olan davaları etkileyici nitelikteydi. Nusret Demiral'ın bu görüşünde yalnız başına kalması bir yana, TRT Haber Dairesi Başkanı **Ceylan Baytur** 28 Kasım günü DGM'de ifadesini verdi bile.

Edinilen bilgilere göre, Savcılık Anayasa'nın 138. maddesinde yer alan, "**...tavsiye ve telkinde bulunamaz...**" hükmü ile, usül yasalarındaki benzer maddelerin ihlali nedeniyle soruşturma açtı. Nusret Demiral, "**141, 142, 163. maddelerden görülmekte olan davalar vardır. Bu yayın bu davalara ve mahkemelere telkin niteliği taşımaktadır,**" diyor.

Tabii bütün bir 12 Eylül dönemi boyunca **DİSK, TÖB-DER**, Barış derneği, **TKP, TİP, TSİP**, Devrimci yol vb. davalar için dönemin cumhurbaşkanı Evren'den başlayarak, pekçok devlet yetkilisi tarafından yapılan açıklamalar görmezden geliniyor.

Öte yandan, DGM Savcılığı'nın anlayışıyla, basında yeralan hiçbir konu (hayali ihracattan fuhuşa kadar) düşünülemez ki, bu kapsama girmesin. Bu anlayışa göre, 141-142 ve 163. konusunda yazı yazıp görüş bildiren herkesin, soruşturulması gerekecektir...

Ankara Barosu Başkanı Prof. Erzan Erzurumluoğlu

"BU AYIBI TAŞIYAMAYIZ"

Ankara DGM Savcılığı'nın soruşturma kararı hakkında görüşlerine başvurduğumuz, Ankara Barosu Başkanı Prof. Erzan Erzurumluoğlu, şunları söyledi:

"DGM Savcılığının bu tutumuna olumlu bakmak mümkün değildir. Gerçi görülmekte olan davaları etkileyici olmamak diye bir yan vardır; ancak TRT'deki açıkoturumda herhangi bir dava hedef alınmış değildir. DGM'de görülen bir davadan söz edilmemiştir.

Savcılığın mantığı esas alınırsa, hiçbir yasa maddesinin değiştirilmesi istenemez, tartışılamaz. Zira bunlarla ilgili görülmekte olan bir dava mutlaka var olur. DGM'de görülen herhangi bir dava konu edilseydi, bir derece haklı olunabilirdi. Sosyal, ekonomik, teknolojik alandaki değişiklikler, hukuksal değişiklikleri gündeme getirir. Bunlara gözümüzü kaparsak gülünç oluruz.

DGM Savcısının değerlendirmesi, hareket noktası yanlış olduğu için yaptığı işlem de yanlıştır.

Biz 21. yüzyıla girerken düşünceyi suç sayan görüşleri ayıp sayıyoruz. 141, 142, 163 ayıptır. Bu ayıbı taşıyamayız. Düşünceyi ve açıklanmasını suç sayarsanız, fikri hür, vicdanı hür nesiller yetiştiremezsiniz. Bu çifte standarttır.

Bu düşüncelerle DGM Savcısını onaylayamayız. ■

Eski Cumhuriyet Savcısı Veli Devecioğlu

"DGM SAVCILIĞI KİMSEDEN HESAP SORMAK DURUMUNDA DEĞİLDİR"

Eski Cumhuriyet Savcısı ve Ceza İnfaz İşleri Genel Müdürü, Ankara Barosu avukatlarından Veli Devecioğlu, Nusret Demiral soruşturmasını şöyle değerlendirdi:

"Ben, TRT'nin düzenlediği açıkoturumu izleyemedim. Ama özetini gazetelerde okudum. Doğrusu, TRT'nin iktidar yanlısı, tutucu, renksiz, kokusuz, mızmız yayın geleneklerine göre, ileri sayılabilecek, güncel, canlı ilgi çekici bir yayın...

Açık oturumun konusu, somut olarak şu ya da bu dava değil, düşünce ve onun doğal uzantısı olan örgütlenme hak ve özgürlüğü gibi, insanların en tekel haklarını suç sayan 141, 142. maddelerdir. Toplumsal açıdan bu çağdışı maddelerin kaldırılması gereğini dile getirmek, mahkemelerin verecekleri hükümleri etkilemek anlamına gelmez. Yasanın yasakladığı budur.

Ankara DGM Savcılığı, halen bu maddelerden yargılanan Sargın ve Kutlu'ya kendi bilgileri dahilinde işkence yapılmasının hesabını vermeden, kimseden hesap sormak durumunda değildir."

Dışişleri Bakanlığı Başdanışmanı Prof. Dr. A. Suat Bilge

"AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİNE AYKIRILIK DÜŞÜNÜLEMEZ"

Adımlar (Ankara) - Eski bakan, cumhurbaşkanlığı eski danışmanı, Öğretim üyesi, Kutlu ve Sargın'ın Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda incelenebilir görülerek sürdürülen davasında hükümet temsilcisi olan ve halen Dışişleri Bakanlığı Başdanışmanlığı görevini sürdüren, Prof. Dr. A. Suat Bilge, 'İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Türk Hukuku'ndaki Yeri" konusunda ilginç ve önemli görüşler belirtiyor.

"Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları evrensel Demeci kabul edildikten sonra bu demeçteki bazı ilkelerin Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin ülkelerinde kanun gibi uygulanmak amacı ile hazırlanmıştır. Önemli görülen kişisel ve politik hak ve hürriyetleri kapsar. Sözleşme Avrupa Konseyi'ne üye devletler tarafından Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imza edilmiştir. Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı kanunla onaylanarak Türk Hukuk düzeninde yürürlüğe koymuştur..."

Prof. Bilge, bu saptamayı yaptığı inceleme yazısında daha sonra, milletlerarası anlaşmaların konumunu 1924, 1961, 1982 anayasaları çerçevesinde tartışıyor.

"En yeni anayasalarla Fransa, İtalya, Federal Almanya ve Hollanda anayasalarında milletlerarası hukukun milli hukuka üstünlüğü ilkesi kabul edilmiştir. Anayasalarında açık bir hüküm olmayan bazı memleketlerde de milletlerarası hukukun milli hukuka üstünlüğü içtihat yolu ile tesis edilmiştir," diyen Suat Bilge, konuya ilişkin olarak 1961 anayasası'nın hazırlanmasındaki anlayışı ise, şöyle anlatıyor:

"Dışişleri Bakanlığı temsilcisi olarak katıldım. 65. madde değiştirildi... 'Usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir' cümlesi kondu. Bu cümlenin amacı milletlerarası andlaşmaların Türk Hukuk düzeninde uygulanmasını sağlamaktı."

Prof. Bilge, aynı düzenlemenin 1982 Anayasası'nın 90. maddesinde de yer aldığını belirterek, "özetlemek istenirse, milletlerarası anlaşmaların milli kanunlar kadar Türk Hukuk düzeninde geçerli olduğu söylenebilir" diyor. İncelemesinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin konuya ilişkin kararlarını irdeleyen ve örnekler veren Bilge, "Türk kanunlarının sözleşmenin koyduğu amir hükümlere uyması gerektiği yanıtıdır. Türk kanunları sözleşmeye aykırı kurallar da getiremezler," sonucuna ulaşıyor.

Prof. Suat Bilge'nin incelemesinde, TCK'nın 141, 142, 163. maddeleri Avrupa sözleşmesine aykırı olduğuna göre, durum ne olacaktır, gibi akla gelebilecek bir soruya şu yanıt veriliyor:

"Türk hukuk düzeninde üstün bir kural olarak yer alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bir Türk kanunu ile çatışırsa, sözleşme mi, yoksa Türk kanunu mu uygulanacaktır? Bu sorunun yanıtı 10 Mart 1954 tarihinden evvel yürürlüğe konmuş kanunlar için açıktır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yürürlüğe konmuş kendisine aykırı kanunları genelde yeni bir Türk kanunu olması nedeni ile zımmen ilga etmiştir. Böyle bir durumda hakim isterse sözleşmeyi doğrudan doğruya uygular, isterse evvelki Türk kanunu insan haklarına, 2. madde dolayısıyla Anayasa'ya aykırı olduğu için 152. madde gereğince Anayasa mahkemesine başvurarak iptalini isteyebilir.

Bu durumda hiçbir Türk kanununun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olamayacağını, olanların zımmen veya anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilebileceğini kesinlikle söyleyebiliriz."

Anayasa Mahkemesi'nin TİP'in istemi üzerine 141/1, 142/1 maddelerinin anayasaya uygun olduğu yolunda 29 eylül 1965 tarih ve 1965-40 sayılı kararını, kararın gerekçeleri ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin maddeleri açısından irdeleyen Prof. Bilge, "Özetlemek istersek, Anayasa Mahkemesi'nin 1965-40 sayılı kararında kısaca değinilen üç gerekçenin zamanımız anlayışına göre yeniden derinliğine incelenmesi gerekir," sonucuna varıyor.

Prof. Dr. Suat Bilge, özetlemeye çalıştığımız kapsamlı yazısında, "Bizim de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni, kanunlarımızın buna aykırı hükümlerini günümüzün gelişmelerine göre yeniden değerlendirmemiz yararlı olacaktır" yargısını ortaya koyuyor.

Fuat Atalay, SHP Diyarbakır Milletvekili

"TAM DEMOKRASİYE İHTİYAÇ VAR"

Sosyaldemokrat Halkçı Parti TBMM Grup Yönetim Sözcüsü, Diyarbakır Milletvekili Fuat Atalay, arkadaşımız Mevlüt İlgin'in 2932 sayılı yasa, Anayasa sorunu ve Demokrasi İzleme Kurulu (DİK)'in çalışmalarına katkıları üzerine sorularını yanıtladı.

- SHP Grup Yönetim Kurulu,2932 sayılı yasanın kalkması için başta Genel Başkan olmak üzere grup yönetim kurulunun imzalarını taşıyan yasa tasarısını meclise verdi. Ayrıca Doğu ve Güneydoğu olaylarının görüşülmesi için bir de genel görüşme istemi vardı. Genel görüşme istemindeki temel amaç neydi?

Atalay: Bu genel görüşme önergesi kuşkusuz bölgedeki sıkıntılardan sözetmek içindir. Bölgedeki temel sıkıntıların kaynağının, ekonomik, sosyal, kültürel, demokratik olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda siyasi iktidarın meselelere yaklaşımı meseleleri çözmek bir yana artırıcı şekildedir. Bunun dışında yine bölgedeki olaylarla ilgili olarak, Silopi olayları konusunda ben ve arkadaşlarımın vermiş olduğu bir araştırma önergesi vardır. Bu olayda SHP grup sözcüsü olarak sorunun temel noktalarını ortaya koymaya çalıştım. İnsan hakları ihlalleri konusunda çok ayrıntılı örnekler verdik. Yer vererek, isim vererek işkence konularında raporları ortaya koyarak bunları anlattık. Bölgede ciddi bir yılgınlığın yaşandığını, vatandaşlardAn devlete olan güvenlerinin sarsıldığını ifade ettik. Böylesi ciddi iddialara çözüm bulunması için bir komisyonun kurulup bölgeye gitmesini istedik. Siyasal iktidarın bu konuya yaklaşımı da olumsuz oldu. Dolayısıyla genel görüşme ve Silopi olayları ile ilgili görüşme önergelerine de olumlu yanıt almamız pek mümkün görünmüyor. Ancak sonuçta şunu çıkarabilirim. 2932 sayılı yasanın değiştirilmesi ile ilgili teklifimiz şunu getirmektedir...SHP Kürd kimliğini inkar etmemektedir. T.C'nin sınırları içerisinde bulunan tüm yurttaşların, eşit yurttaşlık hakkına sahip olmasıdır. Doğu sorununda kendi kişisel düşüncelerimi de ifade etmek isterim. Bugün Türkiye'de tam demokrasiye kaçınılmaz bir ihtiyaç vardır. Bu anlamda Doğu Anadolu'da yaşayan Kürd kökenli vatandaşlarımın - altını çizerek ifade etmek istiyorum - sosyal, kültürel, ekonomik gelişmesi önündeki bütün engellerin kaldırılması gerektiğini düşünüyorum. Bu, çok temel bir ihtiyaçtır. Vazgeçilmez bir istemdir. Bu neyi getirir diye sorulabilir. Eğer Doğu Anadolu'da yaşayan yurttaş, anadili Kürdçe ise, onun sosyal gelişmesine anadilini konuşamaması engel ise, bu engellerin kaldırılması gerekir. Nitekim 2932 sayılı yasa bu engellerin başlıcasıdır.

- Yeni bir anayasa tartışması var. Sizce, yeni bir anayasa yapılacaksa ve bu anayasa çağdaş, çoğulcu, çok sesli bir demokrasiyi amaçlıyorsa, anayasanın Doğu ve Güneydoğu halkına bakışı ne olmalıdır? Anayasalar,sizinde bildiğiniz gibi, ulusal mutabakatlarla devletin yapılanmasıdır. Eğer T.C yeni bir anayasayla yeniden yapılanacaksa, yapılanmaya Kürd halkının çıkarları açısından nasıl müdahale edilmeli? Kürd kökenli bir parlamenter olarak sizin tavrınız ne olacak?

Atalay: Evet anayasanın kısıtlı olduğu ortada. Evrensel hukuk kurallarının, temel hak ve özgürlüklerin bir çoğunun bu anayasada bulunmadığını ifade ettik. Dolayısıyla gündemde bir anayasa değişikliği gereklidir. Sadece anayasa değişikliği değil, onun yanında Türk Ceza Kanunu'ndaki değişiklikler, Siyasi Partiler Kanunu, seçim kanunlarında değişiklikler gereklidir diye düşünüyorum. Çünkü bunlar bir bütündür ve Türkiye'de demokrasinin tam olarak işlemesinin önündeki engellerdir. Demokrasinin evrensel demokratik parlamenter sisteme uygun hale getirilmesi başlıca amaç olmalıdır. Bu çerçevede anayasadaki düşünce ve örgütlenme özgürlüğü ile ilgili kısıtlamaların kaldırılması gerekir. Yine anayasada Kürd kökenli yurttaşların serbestçe düşüncelerini ifade edebilmeleri, anadillerinde konuşmalarıyla ilgili başlıca kısıtlamaların kaldırılması gerekir. TCK'nun 141-142 ve 163. maddelerinin kaldırılması zorunludur. Seçim kanununun adil bir seçim kanunu haline getirilmesi ve seslerini duyurmak isteyen diğer siyasal örgütlenmelere olanak vermesi gerekir.

- Bildiğiniz gibi, 29-30 Nisan 1989 tarihinde Ankara'da bir demokrasi kurultayı yapıldı. Bu kurultaya, sosyalist aydınlar, SHP Genel Başkanı sayın İnönü, DYP Genel Başkanı sayın Demirel, RP Genel Başkanı sayın Necmettin Erbakan ve SP Genel Başkanı sayın Ferit İlsever de katıldı. Kurultay sonunda Türkiye'de demokrasi ve insan hakları ihlallerini izlemek için bir de Demokrasi İzleme Kurulu (DİK) kuruldu. Bu kurulun bünyesinde ayrıca bir Kürd Komisyonu oluşturuldu. Siz, bu komisyonun kurulmasını ve çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Atalay: Katılmam konusunda bir talep geldiğinde bunu seve seve yapmaya hazır olduğumu ifade etmek istiyorum. DİK ve arkasından oluşturulan kurulların bir hayli yararlı olduğuna inanıyorum. Geçmişte, Türkiye'de yaşayan emekçiler, aydınlar, siyasal planda biraraya gelip,sorunlarını ortaklaşa tartışıp, asgari müştereklerde çözüm bulma konusunda çok önemli görevleri ihmal etmişlerdir. Ve Türkiye'de yaşayan emekçi halk bundan büyük zarar görmüştür.Dolayısıyla artık geçmişin hatalarından ders almak gerekmektedir. Sorun ortadadır. Dünyada çok köklü değişiklikler yaşanmaktadır. Bugün onyılların biriktirdiği, sosyalist ülkelerdeki birçok sorunda artık yeni bir bakış açısıyla çözülmektedir. Bu da şudur, insana insanca bakmak yaklaşımı. İnsanın özgürce gelişmesi ve toplumun çıkarlarını aleyhinde olmayan her türlü gelişime evet demek. ■

Dönüşün iki yıl sonraki adı

BİR KÜÇÜK DEV ADIM

Ahmet Kardam
TBKP Merkez Komite Üyesi

Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun TİP ve TKP Merkez Komitelerinin kararıyla, diğer güçlerle de görüşerek TBKP'yi yasal olarak kurmak üzere Türkiye'ye dönüşleri geçtiğimiz 16 Kasım günü ikinci yılını doldurdu. İki yıl önce saptanan bu yasallaşma hedefi ve dönüş, hem Türkiye'nin demokratik yenilenmesinde daha o günden oynadığı belirleyici rolle, hem de Türkiye komünist hareketinde bir dönüm noktası olmasıyla, her bakımdan ve gerçek anlamıyla "bir küçük dev adım"dı.

İki yıl önce atılan bu adım uluslararası ölçekte de iki bakımdan ilginç ve önemliydi. Birincisi, bu adım, sosyalist ülkeler dışındaki komünist partilerin genel bir zayıflama ve gerileme süreci içinde oldukları bir dönemde Türkiye komünist hareketinin iki temel kolunun birleşmeleri temeline dayanıyordu. İkincisi, iki partinin yeni bir politik strateji ve program etrafında birleşerek oluşturdukları bir komünist partisi, yığınlarda bir kabarmanın olmadığı, üzerine dayanılacak bir nicel gücün oluşmadığı koşullarda, salt ideolojik ve politik araçlarla egemen güçlerin politik gündemini altüst etmeyi ve onları bir çözüme zorlamayı hedefleyen bir yasallaşma deneyimi yaratıyordu.

Buna rağmen, bu "küçük dev adım"ın TBKP'nin bugün karşı karşıya olduğu ve tartıştığı sorunların çözümüne tuttuğu ışığın yeterince görülemeyişi düşündürücüdür. Bunun bir nedeni de, yasallaşma hedefinin ve dönüşün teorik temelleri ve parti programındaki ve politik stratejimizdeki yeri üzerinde şu geride bıraktığımız iki yıl boyunca gittikçe daha az duruşumuz olsa gerektir.

Türkiye'nin demokratik yenilenmesindeki rolümüz

İki yıl önce atılan adımın dayandığı politikayı, Nihat Sargın ve Haydar Kutlu Türkiye'ye gelişlerinin hemen öncesinde - bugünde üzerinde dikkatle durmamız gereken - şu sözlerle özetliyorlardı:

"Halkımızın demokratik vicdanına güvenmeliyiz. Ona seslenmeliyiz. Ama somut olarak, biz varız diyerek. (...) Ülkemizde barışı, demokrasiyi egemen kılacak muazzam bir demokratik düşünce birikimi var. (...) Barış ve demokrasiyi isteyen çok geniş güçler var. Zayıf olan mücadele kararlılığıdır. Bunu göstermek sorumluluğunu en başta biz kendimizde hissediyoruz. (...) Biz özgürlüklerimizi istiyoruz. Yalnız istemekle de kalmıyoruz, onları kazanmak için mücadele veriyoruz. (...) Biz, barış ve demokratik yenilenme yolunda durumu değiştirici aktif rol oynuyoruz."(*)

Bu politikanın dayandığı analiz ve öngörü şöyleydi: Devletlerarası gerginliklerin azaldığı, uluslararası sorunların çözümünde şiddetin bir araç olmaktan çıkmaya başladığı, onun yerini ideolojik ve politik araçların aldığı soğuk savaş ortamının ürünü olan antikomünizmin gerilediği, bütün bu gelişmelerden etkilenen Türkiye'de de politik sürecin genel doğrultusunun demokratikleşme yönünde olduğu bir durum sözkonusuydu. Bu koşullarda halkın karşı karşıya olduğu bütün temel sorunların çözülmesinde de ideolojik ve politik araçların rolü kaçınılmaz olarak artacaktı. İvedi sorunların çözülmesi istemiyle yığınlarda kararlı ve süreli bir hareketlenmenin beklenmediği koşullarda şu ya da bu sorunun çözümünün tek aracı olarak nicel güç arayışına girmek, çözümü kaçınılmaz olarak başka güçlerden beklemeyi, sürece aktif müdahaleden kaçınmayı getirecekti. Bu ise, önemi kuşkusuz hiçbir zaman kalkmayacak lan nicel gücün oluşmasında kendi rolümüzü oynamayı hiçbir zaman göze alamamak demekti. Türkiye'deki rejimin demokratikleştirilmesinin kilit noktasını oluşturan düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün kazanılması için gerekli hukuksal ve toplumsal meşruiyeti kazandıracak ve iktidarı politik çözüme zorlayacak olan, koşulların gerektirdiği ideolojik ve politik araçları kullanarak somut adım atmaktı.

İki yıl önce attığımız adımı, çok yaklaşmış olmakla birlikte, henüz sonuçlandıramadığımız bugünkü koşullarda, bir yandan teorik ve politik yenilenmeyi sürekli kılabilmenin, yenilenmeyi örgütsel alana da taşıyabilmenin, öte yandan en geniş marksist güçlerin aynı partinin çatısı altında birliğini sağlayabilmenin sorunlarını tartışıyoruz.

Dönüşün ikinci yılında varılan nokta TİP ve TKP nin bu analizini ve öngürüsünü doğruladı. İki yıl önce dönüş kararı alınırken Türkiye'nin politik gündeminde 141,142 maddelerin kaldırılması diye bir sorun yoktu İlerici güçler ve hükümet bu kararı " Moskova'nın Türkiye'ye yönelik yeni bir hucümü" ya da "Türkiye'yi Avrupa'dan uzaklaştırmaya çalışan çevrelerin seçimlerin meşruiyetine gölge düşürmeyi amaçlayan bir tertibi olarak göstermeye çalıştı. SHP yönetimi bile, "geliş nedenini anlaşılmaz, tarihini biraz tuhaf" buldu. Liberal çevreler zamanlamayı yanlış bulup" komünistler neye güveniyorlar ki?" diye sorarlarken, ilerici çevrelerde bu dönüşü "intihar girişimi" olarak değerlendirenlerin, ya da hükümetle yapılan gizli bir pazarlığın ürünü olduğunu düşünenlerin sayısı hiç de az değildi. TBKP'nin attığı adım 65 yıllık devlet ideolojisinin ve vesayet demokrasisinin üzerinde yükseldiği üç temel dayanaktan "komünizm korkutmacası"nı tümüyle iflas ettirdi; dinsel gericiliği değil vicdan özgürlüğünü hedefleyen 163.-maddelerin kaldırılmasının da gündeme girmesini sağladı; "bölücülük korkutmacası"nın etkisini yitirmesinde, Kürt sorununun politik çözüme kavuşturulması düşüncesinin güçlenmesinde kendi rolünü oynadı. Komünist partisinin yasal çalışmasına açıktan karşı çıkabilmek en gerici güçler için bile bir cesaret meselesi haline geldi. Cumhurbaşkanı olan Özal, 141. ve 142. maddelerin kaldırılması sorununun politik gündemin birinci maddesi olduğunu bir kez daha ve çok kesin bir dille ilan etmek zorunda kaldı. Parlamentodaki üç parti düşünce özgürlüğünü savunmada olumlu bir yarış içine girdiler. İki yıl önce AT'ye yönelik bir-iki demagojik demeç dışında "yaprak bile kıpırdamazken" atılan adım, Türkiye demokrasi tarihinde kendisine ait olan yeri bugünden aldı.

TBKP'nin yasallık ve dönüş politikası ne rastlantı sonucu ortaya çıkmıştı, ne de el yordamıyla bulunmuş konjonktürel bir politikaydı. Bu politikanın temelinde, TBKP'yi oluşturan TİP'in ve TKP'nin ortak bir çabayla kendilerini teorik olarak yenilemeye yönelmeleri yatıyordu. TBKP Programı bu yenilenme çabasının ürünüydü. Bu programı önceki programlardan ayıran başlıca üç nokta vardı:

Birinci nokta, yeni demokrasi anlayışıydı. Demokrasiyi biri "burjuva", öteki "sosyalist" olmak üzere yalnızca iki uçtan ibaret görmek doğru değildi. Hem bugünkü mevcut kurumlarıyla, hem de yaratılacak yenileriyle, demokrasinin katılımcı özelliği sürekli geliştirilmeli ve derinleştirilmeliydi. Sosyalizme demokrasi dışında bir başka yoldan geçiş olamazdı. Sosyalizme giden yol ancak bugün demokrasinin sınırları genişlediği ölçüde açılabilirdi. O nedenle de, demokrasinin korunması ve geliştirilmesi, toplumun çok yönlü demokratikleştirilmesi mücadelenin şu ya da bu aşamasına özgü bir araç değil, TBKP programının tüm aşamalarını kapsayan ve her aşamayı bir sonrakine bağlayan stratejik çizgiydi.

İkinci nokta, sosyalizme geçiş sorununa ilişkin yeni anlayıştı. TBKP Programı Türkiye komünist hareketine o güne dek egemen olan "yarının sosyalist devriminden bugüne bakış" yerine, "bugünden sosyalizme bakış" açısını getiriyordu. Hangi uluslararası ve ulusal koşullarda, hangi güç dengeleri altında gerçekleşeceği bugünden bilinemeyecek bir geçiş konusunda bugünden ayrıntılı "aşama şemaları" çizerek ne zaman ve nasıl geleceği bilinemeyecek o "büyük günü" beklemek, daha önceki deneyimin de gösterdiği gibi, politika dışına düşmekten ve marjinalleşmekten başka bir sonuç vermiyordu.

TBKP Programı'nda ifadesini bulan teorik yenilenmenin **üçüncü noktası**, Türkiye'nin ivedi sorunlarına "bugünden, henüz kapitalizm çerçevesinde" alternatif çözümler önerme ve bu çözümlerin başka güçlerce getirilmesini beklemeden ve bu sorunları da esasen hiç bir gücün tek başına çözemeyeceği gerçeğinden hareketle sürece aktif müdahale düşüncesiydi.

TBKP program tasarısını hazırlayan her iki partinin yönetimi de şu konuda fikir birliği içindeydi: Bu programı ancak yasal bir parti uygulayabilirdi. O nedenle de, yasallaşma hedefi ta baştan teorik yenilenme çabasının kopmaz bir parçası olageldi. TBKP'yi yasal olarak kurma hedefiyle iki yıl önce gerçekleştirilen dönüş, partinin kendi programını yaşama geçirmek üzere harekete geçmesinden, programı uygulamaya başlamasından başka bir şey değildi. Dönüş, yani yasal çalışma hakkını koparıp almak üzere sürece fiilen müdahale ediş, aynı zamanda demokrasinin önündeki başlıca engellerden resmi devlet ideolojisinin ve vesayet demokrasisinin temellerine yöneldiğinden, programın stratejik çizgisine uygun olarak Türkiye'nin demokratik yenilenmesi yönünde de büyük bir adımdı; dönüş bu bakımdan da programın uygulanmaya başlanmasıydı.

Birlik ve yasallık

Yasallaşma hedefi TİP ve TKP'nin birliği açısından da önemliydi.

Türkiye komünist hareketinin bugünkü çok parçalılığının tarihsel kökeni, işçi sınıfının devrimci hareketinin TİP ve TKP olarak bölünmüş olmasında yatıyordu. Komünist hareketin birliği yolunda atılacak adımın bu iki partinin birleşmesiyle başlaması tarihsel bir zorunluluktu. Bu konudaki sorumluluklarını yerine getiren iki parti, birleşmeleriyle komünist hareketin birliği sorununun halledilmiş olmayacağını ta baştan vurguladılar. 7 Ekim 1987 günü Brüksel'deki basın toplantısında Boran ve Kutlu şöyle diyorlardı: *"TBKP'nin kurulmasıyla Türkiye'de bütün komünistlerin birleşmesi sona ermiş olmayacaktır. Amaç, bütün komünistlerin tek örgütsel çatı altında birleşmesidir. Bu konuda yol almaya kararlıyız."* (**)

İki partinin yönetimleri arasında şu konuda da fikir birliği vardı: İki partinin birleşmeye karar vermeleri ve birlik kongresi bu birliğin son noktası demek olmayacak, onu başlatmanın ilk adımı olacaktı. 12 Eylül terörünün her türlü yasal çalışma olanaklarını yok etmesi ve her iki partinin üyelerinden çok sayıda kadronun takibata uğramış olması, hem TİP'i hem de TKP'yi kendi eski potansiyellerini toparlama sorunuyla karşı karşıya bırakmıştı. Birleşmeselerdi bile, her ikisi de, bu sorunu kendi açılarından zaten çözmek zorundaydılar. Bu illegal çalışma koşullarında başarılamazdı. Her iki partinin birleşmesi bir de örgütlerin kaynaştırılması sorununu doğuruyordu. İki partinin -Boran'ın sözleriyle- "dikiş yerleri belli olmayacak şekilde" birliğinin sağlanabilmesinin ve sahip oldukları potansiyellerin TBKP'ye taşınabilmesinin koşulu yasallıktı.

Kısacası, TİP ve TKP'nin örgütsel ve düşünsel birliğinin en sancısız, en kolay biçimde tamamlanmasını ancak yasal bir TBKP sağlaya-

bilirdi. Böylece, yasallık, komünist hareketin birliği düşüncesinin de ta baştan beri kopmaz parçası oldu. O nedenle de, iki yıl önceki dönüş, bir bakıma TBKP'nin kendi birliğini kurmaya başlaması demek de oluyordu -yalnız kendi birliğini değil, Türkiye komünist hareketinin birliğini de. İki yıl önce TİP ve TKP dışında hiç bir partinin ve çevrenin yasal bir **komünist** parti kurma düşüncesi yoktu; bu düşünceyi gerçekçi de bulmuyorlardı. Söz konusu edilen, 141. ve 142. maddelerin yürürlükte kaldığı koşullarda kurulacak yasal bir sosyalist ya da sol partiydi. Dönüşle birlikte **yasal komünist parti** sorunu diğer marksist parti ve çevrelerin de gündemine girmeye başladı ve, böylece, biz de TBKP'den daha geniş, TBKP'nin kendisini içinde eriteceği, bir tuğlası olacağı **yasal komünist parti** hedefini önümüze koyduk.

Sosyalist ülkeler ve komünist partiler her bakımdan devrim denebilecek bir yenilenmeyi yaşıyorlar. Bu yenilenmenin yarattığı sorunlara ek olarak kendi özgüllüğümüzün yarattığı sorunlarla da karşı karşıyayız. İki yıl önce ortaya koyduğumuz programla ve bu programı "sözde bırakmayan" adımımızla bu sorunların üstesinden gelebilecek teorik, politik ve -en az bunlar kadar önemli olan- moral gücü elimizde tutuyoruz. Sahip olduğumuz bu gücü harekete geçirebilmek, yasal parti haline gelmedikçe ve çoğu da pratik dışında çözülemeyecek sorunların içinde boğulmamayı gerektiriyor.

İki yıl önceki dönüşle Türkiye'de yeni bir politik kültürün yaratılmasındaki, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasinin kurulmasındaki yerimizi almış ve bize düşen rolü oynamaya başlamış olduk. Şimdi yapmamız gereken bu "küçük dev adımı" mantıksal sonucuna kadar götürerek tamamlamak; süreci yığınsal, güçlü bir komünist partisine doğru derinleştirmek, böylece halkımızın temel sorunlarının çözümünde bize düşen aktif rolü bir an önce oynayabilir duruma gelmektir.

...ve iki yıl sonra

İki yıl önce attığımız adımı, çok yaklaşmış olmakla birlikte, henüz sonuçlandıramadığımız bugünkü koşullarda, bir yandan teorik ve politik yenilenmeyi sürekli kılabilmenin, yenilenmeyi örgütsel alana da taşıyabilmenin, öte yandan en geniş marksist güçlerin aynı partinin çatısı altında birliğini sağlayabilmenin sorunlarını tartışıyoruz. Ne var ki, can alıcı önemdeki bu sorunları yasallığın henüz kazanılamadığı bugünkü aşamada salt tartışarak çözemeyeceğimizi, bunun için somut adım atmamız ve iki yıl önceki girişimimizi sonuçlandırmamız gerektiğini çoğu kez gözden kaçırıyoruz.

Birlik kongresiyle kabul ettiğimiz program ancak yasal bir partinin uygulayabileceği bir programsa eğer, o zaman yasal bir komünist partisi haline gelmedikçe başlattığımız teorik yenilenmeyi **parti olarak** geliştirebilmemizin, Türkiye'nin gündemindeki ivedi sorunlara ilişkin alternatif politikalarımızı zenginleştirebilmemizin ve bu politikalarımız doğrultusunda sürece aktif müdahalede bulunabilmemizin sınırlarını da görebilmemiz gerekir.

"Yeniden yapılanma", "örgütsel yenilenme", "eski anlayışları aşma", "parti içi demokrasiyi genişletme", v.b. gibi sorunları tartışırken, bunların ancak yasal bir partide çözüme kavuşabileceği gerçeğinin gözardı edilmesinin tartışmanın ayaklarını havada bırakacağını ve bizi içe kapayacağını bilmemiz gerekir.

Komünist hareketin birliği sorunu, bugünkü mevcut yasadışı partilerin yasadışı çalışmayı sürdürmek amacıyla kuracakları bir birlik sorunu değilse eğer, o zaman bu sorunun ancak yasallaşma girişiminin başlatılmasıyla ve bu hakkın kazanılmasıyla çözülebileceğini görebilmemiz gerekir.

(*) B. Boran - H. Kutlu - N. Sargın, Niye Birleşiyoruz? Ne İstiyoruz? Niye Dönüyoruz?, Yeni Açılım Yayınları, Haziran 1988, s. 20-22.
(**) A. g. y., s. 6.

KÜRTLER VE ERMENİLER

■ **Enver Sezgin**

T.C.'yi dış politikada sık sık açmazlara sokan Ermeni sorununa ilişkin B. Oran'la yapılan röportajı Adımlar'ın 22. sayısında okudum. Sayın Oran'ın konuya yeni boyutlar kazandıran yaklaşımları ilginçti. Oran haklı olarak "T.C.nin kuruluşunu hangi yıldan başlatıyoruz?" sorusunu soruyor. Herşeyini reddettiğimiz bir imparatorluğun "günahlarına sahip çıkmanın" anlamsızlığına işaret ediyor. Oran, ayrıca hükümetten Ermeni sorununa yaklaşımlarına da eleştiri yöneltiyor.

Bütün bunların yanında Oran'ın ifadelerinde katılmadığım bir-iki nokta var: Birincisi Ermenileri kastederek, "toprak isterlermiş, valla onlar bizden önce Kürtlerle kapışsınlar, çünkü Kürtlerde istiyor oraları" İkincisi ise Kürtlerle, Ermeniler arasında "ezeli düşmanlık" olduğu iddiası.

Öncelikle günümüzde halklar arasındaki sorunlara "kapışmayla" "çözüm" bulunabileceğine inanmıyorum. B. Oran'ın da böyle düşündüğünden kuşku duymuyorum. Ancak her nasılsa "aynı topraklarda gözü olan" Ermenilerle, Kürtlerin kapışmasını önerebilmiş. Bu işin bir yanı, Ötesi ve en önemlisi; Kürtlerin toprak istedikleri iddiası. Öncelikle Türkiyede yaşayan ve hakları-hukukları için on yıllardır mücadele eden Kürtler hiç kimseden, hiçbir zaman toprak "isteklerini" beyan etmediler. Kürtlerin tek talebi var, kendi yaşadıkları topraklarda özgür ve eşit yaşayabilmek.

Tarihte Kürtlerle Ermeniler arasında "kapışmalara" varan tatsız olaylar olmuştur. Ancak var olan çelişkilerden yararlanıp olayları kışkırtanlar da merkezi iktidarlar olmuştur. Hamidiye alayları Kürtlerden oluşmakla beraber, Kürt-Ermeni çatışmasının değil, Osmanlı-Ermeni çatışmasının aracıdırlar.

Öte yandan günümüzde halklar arasındaki sorunları çözmek için"kapışmaların" yetmediği gibi , bir toprak parçasını şuna yada buna vermek de yetmiyor.Alın Azerilerle, Ermeniler arasındaki "Karabağ Sorunu" nu , Şimdi Karabağı Azerilere yada Ermenilere bağlamakla sorun çözülecek mi?

İkinci iddiaya gelince, B.Oran'ın iki halk arasındaki tüm ilişkilere "ezeli düşmanlık" biçiminde yaklaşması en azından tarihte zaman zaman ermenilerle, Kürtler arasında kurulan dostluklara haksızlıktır.

Baskın Oran'ın akademik kariyerine, bilgisine saygı duymakla birlikte , tartışmalı konulara kesinmiş gibi yaklaşmasını yadırgadım. Kendileri bu iki halk arasında "ezeli düşmanlık"tan söz ederken, M.Emin Zeki 1977 tarihinde Komal yayınlarından çıkan "Kürdistan Tarihi" adlı yapıtında, İki halk arasındaki ezeli dostluk" ve kardeşlikten söz eder. Ben şahsen B. Oran'dan Türkiye'nin gündeminde ciddi bir sorun olarak yer alan Kürt sorununa daha sıcak yaklaşımlar bekliyorum. Çağdaş bir aydın olduğuna inandığım için de bu beklentim devam edecektir.

Baskın Oran'ın dikkatinden kaçan bir nokta da Ermeni ve Kürt sorunlarını aynı nitelikte gösterdiği yolunda anlamlar çıkartılmasına neden olabilecek yaklaşımıdır.

Kürt sorunu Türkiye'nin demokratikleşmesinin, toplumsal, ekonomik politik, kültürel gelişmesini etkileyen ve kendisi de etkilenen bir sorundur. Dolayısıyla da Türkiye'nin bir iç sorunudur. Ermeni sorunu ise "dışsallaşmış" bir sorundur.

Aşiretler devlet zoruyla silahlandırılıyor

SİLAH ALMAYAN KÖYE OKUL YOK

Abdullah Kubalı (Kars) - Doğu Anadolu'da aşiretler devlet eliyle silahlandırılırken, silah almayı kabul etmeyen aşiretler ve köylüler baskı yapılarak göç etmeye zorlanıyor.

2 Ekim günü Van ili Gürpınar ilçesi Çepkenli köyüne gelen jandarma timinin komutanının emriyle evlerinden çıkan köylülerin üzerine ateş açan jandarmalar, Nedim Öner'in ölmesine ve Mehmet Öner'in de yaralanmasına neden oldular. Oysa olaydan hemen önce, söz konusu jandarma timi tarafından yapılan incelemelerde Nedim ve Mehmet Öner'in silahlı birer eylemci değil, yöre halkından oldukları anlaşılmıştı. Öbür yandan, Şidan aşireti reisinin kardeşi olan Nedim Öner'in silah almayı kabul etmediği için öldürüldüğü de bölgede konuşuluyor.

Son günlerde bölgede, silah almayı kabul etmeyen köylere okul yapılmayacağı, öğretmen gönderilmeyeceği söyleniyor. Silah almayı kabul etmeyen bazı köylerdeki okulların kapatıldığı ise, köylülerin başvuruları sonucu ortaya çıktı. Aşiret reisleri silahlanmayı kabul etmelerine karşın, silah almayı reddeden köylüler hem devlet, hem de aşiret reislerinin baskısı altında, göç etmek zorunda kalıyorlar. Bu baskılar sonucu 30 bine yakın köylü Van'a ve ilçelerine göç ettiler ve göç hâlâ devam ediyor.

Bölgedeki insan hakları ihlalleri şiddetlenerek sürerken, Ekim ayı içinde İnsan Hakları Derneği Kars, Van, Tunceli ve Diyarbakır şubeleri "Hakları çiğnenen yurttaşlarımızın ihlal edilen haklarını aramak ve bu tür uygulamaların araştırılması" için ortak platform oluşturdular ve bu amaçla Van'da biraraya geldiler. Bu toplantıya katılan İHD Kars şubesi Başkanı, Muhammet Alkaşı ile, bu konuda bir söyleşi yaptık.

- Bu bölgede halkın devlet tarafından zorla silahlandırıldığı yolunda yaygın olan haberler doğru mudur? Bu tür uygulamalarla amaçlanan ne olabilir?

Alkaşı: Van'da yaptığımız araştırma ve incelemelere göre, birçok aşiret reisi silahlandırılıyor, bir kısmı bunu kabulleniyor, silah almayan aşiretler göçe zorlanıyor. Sözde, PKK'ya karşı aşiretlerin silahlandırıldığı kanısı yaratılıyor. Halbuki, bu uygulama sonucu, aşiretlerin birbirlerini karşılıklı öldürmelerinin tohumları ekiliyor, ardından karanlık güçlerce "Doğu'da isyan var" yaygarasının koparılması sonucu, bir soykırıma gitmenin önkoşulları bilinçli olarak yaratılıyor.

• Silah almayan aşiret reisi veya aşirete dahil halka ne gibi baskılar yapılıyor?

Alkaşı: Çatak ilçesinin köylerinin ilçte ikisi boşaltılmıştır. Silah almayan köylere okul yapılmayacağı, öğretmen verilmeyeceği söylenmektedir. Şunu gözledik ki, halk ya silah alarak devletten yana tavır alacak veya reddetmesi durumunda PKK'dan yana tavır almış kabul edilecektir. Bu ikilem altında kalmak istemeyen yurttaşlar zorunlu olarak göç etme yolunu seçmektedir.

Şidan aşiret reisi Kaya Öner'in kardeşi Nedim Öner'in, bu aşiretin silah almak istememesi üzerine vurulduğu söylenmektedir. Bu olayda jandarmanın köyü bastığı, Nedim Öner'in evden dışarı çıkarken kurşun yağmuruna tutulduğu belirtilmektedir.

• Güvenlik güçlerinin halka baskı yapması konusunda teşvik gördüğü biçiminde bir düşünceniz var mı?

Alkaşı: Türkiye birçok uluslararası sözleşmeyi imzaladı, ne var ki, hiçbirinin gereğini yerine getirmemektedir. Doğu'da yapılanlar işkenceyi aşarak, zulme dönüşmüştür. Yoncalı'da ot biçen köylüleri katlettiği ileri sürülen Binbaşı Ahmet Korkmaz halen görevdedir. Sarıkamış Akkoroz köyünde halka büyük zulüm yapan Yüzbaşı Tahsin Büyükçoban için idari tahkikat bir yıla yakın bir zamandır sonuçlandırılmamıştır. Doğu'da işkence bu yüzden sıradan olaylar haline dönüştürülmüştür. İnsanların katledilmesinin sık sık rastlandığı yerde "işkence vardır" demenin bir önemi kalmamıştır. ■

İhraçlar ve istifaların sonucu

YENİLENME SHP İÇİN DE...

Adımlar (İstanbul)-SHP'de 7 Kürt milletvekilinin ihracıyla başlayan, 6 milletvekilinin istifasını da beraberinde getiren bunalım, Doğu ve Güneydoğu ile Ege bölgelerindeki çok sayıda il ve ilçe başkanıyla yerel yöneticinin istifasıyla sürüyor.

Yaşadığı bunalımla birdenbire ülkenin politik gündeminde birinci sıraya yerleşen SHP, sorunlarını çözebilecek mi? Bir yanda önemli altüst oluşlar yaşamış, kendini hızla yenileyen bir demokrasi anlayışı, öbür yanda aynı demokrasinin unsurları olarak, partilerin değişimlere uyum sorunu. Demokrasinin yaşadığı hızlı değişim süreciyle olan çelişkileri sonucu kendi kendilerini yiyen partiler, kuşku yok ki, toplumun demokrasi fikrini de yaralıyor.

1988 Büyük Kurultay'ında işbaşına gelen bugünkü SHP merkez yönetimi, bugüne dek kendisine muhalif gördüğü kesimlere karşı şiddetli bir hoşgörüsüzlük içinde oldu. Son birbuçuk yıl içinde, ülkedeki seçmenlerin yüzde 62'sini kapsayan bir alan içinde yeralan 150'ye yakın il ve ilçe yönetimi görevinden alındı. Tabi merkez yönetiminin her zaman bulabileceği "haklı" nedenlerine dayanarak.

Paris'deki Kürt konferansına katılan, hattâ -nedense üzerinde durulmamasına karşın!- partilerini zor durumda bırakmamak için konferansda konuşmama titizliği gösteren 7 milletvekili, SHP içindeki bu politikanın kurbanları olarak seçiliyorlardı. Oysa, Disiplin Kurulu kararından önce 32 milletvekilini TBMM'de kabul eden Genel Başkan İnönü, **"Kısa süreli ihraç kararıyla sorunu çözebileceklerini"** belirterek, Disiplin Kurulu Başkanından da buna uygun davranılmasını rica ediyordu.

SHP içindeki kaygılar şimdi şöyle ifade edilmeye başladı: **Yoksa muhalefetin tasfiyesinde, milletvekilleri düzeyinde ciddi bir adım mı atılmış oluyor?**

Son günlerde Kürt sorunu ve Doğu ve Güneydoğu'daki kimi olayların üzerine gidilme biçimi, bu kaygıyı bile geride bırakacak sinyaller veriyordu. Yüksekova'nın İkiyaka köyünde gerçekleşen acımasız katliam, bölge basına yaşak edildiği için, şimdilik bir açıklık kazanamadı. Şu var ki, Kürtlerin yalnızca SHP içindeki yaşam alanlarının daraltılmasıyla da yetinmeyen bir stratejinin, Kürtleri adeta ülkenin politik yaşamından bütünüyle uzaklaştırmayı amaçladığı kanısı gittikçe güçleniyor. Böylece Kürt sorunu da gündemimizden kalkacak mı? Sorunun bu yanını **Umur Coşkun** bu sayfadaki yazısında , ayrıca değerlendiriyor. Açıklık ve demokrasi olmadıkça, ne SHP içinden, ne ülkenin gündeminden Kürt sorununu çıkartmak boşuna çaba olacak, gerginliği artırmaktan başka bir sonuç vermeyecektir.

Partiden ihraç edilen 7 milletvekili, uğradıkları haksızlığa karşı kendi arkadaşlarından örgütlü bir dayanışma beklemelerine karşın, uzun süre bir işaret görememenin acısını yaşadılar. Neden sonra, güçlükle biraraya getirilen istifalar gündeme geldi.

İsmail Hakkı Önal'ın Çinnah Caddesi'ndeki bürosunda biraraya gelen 13 milletvekilinin konuyu tartışması sırasında, istifaya öncülük edenler, istifanın ardından nasıl bir yol izleneceğini soran milletvekillerine belli bir yanıt veremeyince, örgütlenen tepkinin de ister istemez zayıf kalacağı anlaşılıyordu.

Bu arada, istifadan bir gün önce, 22 Kasım akşamı Anadolu Kulüp'te **Abdullah Baştürk** ve **Fehmi Işıklar**'ın, SHP'de politika yaptıkları söylenen, ancak gerek aktif politikayla, gerek sendikal hareketle ilgileri pek kalmamış sendikacılarla yaptıkları toplantıda, istifalara "DİSK desteği" yaratılmaya çalışıldığı öne sürülüyordu.

Baştürk'ün, istifa kararlarını DİSK'in SHP'den çekilmesi biçiminde ifade ettiği ve DİSK yetkili organlarının karar aldığını belirttiği söylentisine karşın, kendileriyle görüştüğümüz DİSK yönetiminden kişiler, **"Böyle bir durumun söz konusu olamayacağını, çünkü DİSK yönetiminin kişilerin herhangi bir partiye girme ve çıkma gibi bir karar almasının hem politik olarak mümkün olamayacağını, hem de doğru sendikal anlayışla böyle bir tutumun bağdaşmayacağını"** söylerlerken, **"Baştürk ve Işıklar'ın bu tür sözleri sarfetmiş olmalarına da ihtimal vermediklerini"** sözlerine ekliyorlardı.

İhraç edilen milletvekillerinden **Mahmut Alınak**, yeni bir parti kuracaklarından söz ediyor: Kürt sorunundan insan haklarına, düşünce özgürlüğünden komünistlerin yasallığına kadar, demokrasinin temel unsurlarını kendi programına dönüştüren bir parti.

SHP dışındaki Kürt aydınlarının **"yeni bir partinin gerekliliği"** konusunda daha sıklıkla dile getirdikleri düşünceler, ihraç edilen ve istifa eden SHP milletvekillerinin yaklaşımlarıyla biraraya gelince, yeni bir politik oluşumun filizlerinin ortaya ortaya çıktığı izlenimini ilk bakışta veriyor. Gelgelelim, yeni bir partinin programatik yaklaşımlarından hangisi ağır basacak? Sol kanat sosyal demokrasinin programı mı egemen olacak, yoksa Kürt sorununu temel alan yasal bir parti mi kurulacak? Ya da bu eğilimler yeni bir parti oluşumu için manivela olabilecekler mi? Bu sorular yanıtlarını arıyor şimdi.

SHP'nin yaşadığı ve neden olduğu sorunlar, ancak demokrasinin yenilenmesi sürecinde karşılıklarını bulabilecekler. Çoğulcu bir demokrasi yaratma azmini taşıyanlar, ister sosyal demokrasiden komünistlere uzanan sol kanat içinde olsunlar, ister ANAP'tan dinci akımlara uzanan yelpazede, düşüncelerini kendi iç sorunlarına yaklaşımlarında yansıtacaklardır. Saydamlık ve yenilenme: hem demokratik politik yaşam için, hem demokrasi içindeki bütün partiler içindir... ■

Mehmet Kahraman, Ahmet Türk, Adnan Ekmen: İhraçları SHP'nin yeni bunalım döneminin başlangıcı oldu.

Kürt sorununa çözüm gerekiyor

HEM SUÇLU HEM GÜÇLÜ OLMAYALIM: KONUŞALIM

■ **Umur Coşkun**

Fransa'daki Kürt konferansına katılan yedi milletvekilinin SHP'den ihraç edilmesi, altı milletvekilinin tasfiyeleri protesto edecek istifaları ve bunlar dışında bir bölüm milletvekilinin de SHP'den istifasının söz konusu edilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bir görüş: "SHP'nin bölücülerden ve aşırı solculardan kurtulması yararlıdır."

Diğer bir görüş: "SHP'nin bir programı ve tüzüğü vardır, buna uymayan partide kalamaz."

Ne yazık ki, bu iki görüş bir arada; toplumdaki egemen politik kültürü temsil ediyor. Birincisi gerici militarist odakların bilinen tezlerinin uzantısıdır. Bu çevreler tüm çabalarını, toplumdaki demokratik muhalefeti bölmek, kararlı unsurları ezmek, geri kalanları ehlileştirmek üzerine kuruyor. Bu politika şimdiye kadar genel hatlarıyla etkili oldu.

İkincisi ise, yine bilinen bürokratik dar görüşlülüğün olaya bakışını ve tavrını yansıtıyor. Olaydaki tasfiyecilik tek başına alındığında önemli değildir, çünkü bürokratik dar görüşlülük elinden gelse yaşamın tüm zenginliğini tasfiye edecektir; o, mektepsiz maarif, araçsız trafik yönetmek ister. Üstelik SHP'nin "programı, tüzüğü nedir" diye kırk SHP'liye sorulsa, herhalde kırk ayrı yorum alınabilir. Ama bizim toplumumuzda bürokrasi yasaları hep kendi istediği zaman, kendi istediği şekilde yorumlar. Sanki tüm yasal sistem yöneticilerinin keyfiliğine olanak tanımak için düzenlenmiştir. SHP'nin kendi iç hukukunda bunun dışında olmadığı görülüyor.

Üçüncü görüş: "Esas daha temel bir problemi tartışmalıyız, ama tartışabilmeliyiz."

Bölme-ezme-tasfiye etme ve demagojiden oluşan egemen politik kültür zinciri, Kürt sorununu çözebilir mi? Önce şunu kabul etmek gerekli: Kürt sorununu kimse yaratmadı. Bu sorun Kürtler varolduğu için var. "Ben bu sorunu konuşmam" deniliyor, ama birileri mutlaka konuşuyor. İnsanlar hapse atılıyor, konuşanların, yazanların sayısı artıyor. "Ezerim" diyenler de ezemiyor. Tüm dünya şiddetin politik yaşamdan dışlanmasını tartışırken, Türkiye'de kimileri, acılı ezme tarifesi verir gibi nasıl ezileceğini tartışıyor. Devlet terörü, şiddet arttıkça sorun büyüyor. Serbest konuşulmadıkça ölümler serbest bir şekilde artıyor.

Bu gerçekler karşısında SHP'nin, diğer politik güçlerin bir Kürt politikası olması gerekmez mi? Yoksa herkes "GAP gelecek, dertler bitecek" diye mi düşünüyor? Sovyetler Birliğinde her cumhuriyetin kendi GAP'ı var. Herkes kendi dilinde okuyor, yazıyor. Buna karşın ulusal sorun, yeniden yeniden farklı düzlemlerde öne çıkıyor. Yani ne ekonomi, ne de kültür ulusal sorunu çözmüyor; belki ancak barışçı yöntemlerin gelişmesine katkıda bulunuyor. Fransızların, Amerikalıların işe karışmasına sinirlenmeden önce düşünmek gerekli, dünyada bu denli büyük bir nüfusa sahip ve kendi devleti olmayan başka bir ulusal topluluk var mı, diye. Böyle bakınca, konu Türkiye'nin iç sorunu olmaktan çıkıyor, tüm Ortadoğu'yu ve dolayısıyla dünyayı ilgilendirdiği anlaşılıyor. Türkiye açısından garip bir durum oluşuyor.

"Sen konuş" ; "Konuşmam"...

"Biz konuşalım"; "Bırakmam"... Sorunun büyüklüğünden ürküp ne kadar örtülmeye çalışılırsa çalışılsın, sorun büyük kalmakta devam ediyor. Buradan ve bir anda ne Kürtlerin ayrı devlet kurmaya ihtiyaçları olduğu çıkar; ne de sorunun Ortadoğu'daki devletlerin yeniden yapılanmasıyla çözüleceği. Zaten kimin ne dediği de tam belli değildir. Çünkü konuşulamıyor, konuşulmadıkça da batılıyor.

Demek ki, egemen politik kültürle bir yere varamayacağız. Bunu aşmalıyız. (Başka bir deyişle yeni bir politik kültür gerekli, fakat konuşmanın neresi yeni, insanlar zaten ancak konuşarak anlaşır, bu da toplumu susturmaya çalışanların ayıbıdır.)

Artık bir Kürt kurultayı, konferansı, her neyse, böyle bir toplantı öncelikle Türkiye'de yapılmalıdır. Buraya tüm politik güçler, bilimsel çevreler pozitif politikalarla gelmelidirler. Kürtler tartışmada bir taraf (kutup değil) olarak ortaya çıkarlarsa, bundan herkes yararlanacaktır. Bulanıklık giderilecektir. Ayrıca sorun bugün toplumun en güncel ihtiyacı haline gelen yeni anayasa çerçevesinde mutlaka ele alınmalıdır. Gerek Demokrasi İzleme Kurulu'nun, gerekse Anayasa tartışmasına ilgi duyan çevrelerin katkıları çözüm olanaklarını zenginleştirecektir. Adil, demokratik, barışçı çözüm herkesin görüşü, katılımı alınmadan sağlanamayacaktır. Böyle bir tartışma süreci, şu ya da bu programda yazılı olan kuru cümlelerden çok daha önemli, çok daha değerlidir. ■

Bir Öğretmenler Günü Kutlandı!

1402'LİK FRANSIZCA ÖĞRETMENİ, ŞİMDİ İNŞAAT İŞÇİSİ!

24 Kasım'da "Öğretmenler Günü" kutlandı! Törenlerde, toplantılarda öğretmenlik" mesleği gene yüceltildi,' öğretmenler göklere çıkarıldı. Kendisi de öğretmen kökenli olan Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol, bir törende konuşurken gözyaşlarını tutamadı; gazetelerin yazdığına göre "Hem ağladı, hem ağlattı." Oysa, yıllardan beri kıyılan, ezilen, acı çektirilen öğretmenlerimizin böylesi duygusal gösterilere değil, çok ivedi ve somut çözümlere gereksinimi var.

24 Kasım "Öğretmenler Günü" dolayısıyla pek dokunaklı demeçler veren yetkililere, "1402'lik" bir öğretmenle yaptığımız söyleşiyi armağan ediyoruz. 12 Eylül 1980'den önce Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Fransızca Bölümü'nde öğretmen olan **Abdülkadir Yerlikaya**, Ankara Sıkıyönetim komutanı (şimdi ANAP Milletvekili) Recep Ergun'un emriyle görevden uzaklaştırıldı. Bu süre içinde birkaç kez de göz altına alınıp işkenceden geçirildi. Halen inşaatlarda işçilikle geçimini sağlamaya çalışan Yerlikaya'ya, EĞİT-DER geçen yıl "1402'liler Plaketi" verdi. Abdülkadir Yerlikaya ile Ankara Bürosu Haber Yönetmenimiz Atilla Agut konuştu.

- Sayın Yerlikaya, neden sık sık gözaltına alınıyorsunuz?

Yerlikaya: 12 Eylül sonrası bir gün, öğretmen olarak çalıştığım Gazi Eğitim Yüksek Öğretmen Okulu'nda idareye çağırıldım. Elime bir kağıt tutuşturdular: "...görevinize son verilmiştir." Sizin anlayacağınız, 15 yıllık öğrenim yaşamım ve bir o kadarlık da mesleki kariyerim, yani 30 yıllık emeğim, bu iki satırlık yazıyla sona erdirildi... Sıkıyönetim döneminde hak aramak söz konusu olmadığından, bu haksızlığı sineye çekmek zorunda kaldım. Ancak, iş bununla da bitmedi. Bir gece saat 23.00 sıralarında, evime giderken, birkaç sivil tarafından alınıp, Emniyet Sarayı'nın ünlü **DAL** bölümüne götürüldüm. Burada haftalarca işkenceye tabi tutuldum. O iğrenç günleri, mecbur kalmadıkça hiç anımsamak istemiyorum. Bir insanın anlatımı ne kadar iyi, kalemi ne kadar güçlü, çizgileri ne kadar çarpıcı olursa olsun, hiç kimse o işkenceleri dile getiremez. Onu ancak yaşayanlar bilir.

-Bu anlattığınız olaylar ne zaman oldu?

Yerlikaya: Ben, ilk olarak 2 Şubat 1985'te gözaltına alındım. DAL'daki işkenceler, Mamak Cezaevi, yargılamalar derken, beraat ettim. Ama, peşimi bırakmadılar. Örneğin, en son 4 Ocak 1988 günü, bir ihbar üzerine polisler evimi bastı. "1402'lik" bir öğretmenin evinde ne bulunur? Bol bol kitap... Beni alıp, 1. Şube'ye götürdüler. Belki ilki kadar ağır geçmedi ama, özünde aynı antidemokratik baskılarla karşı karşıyaydım. Buz gibi soğuk bir hücrede 21 saat kıvrandım. Bir sürü hakarete uğradım. Bütün bunlar, ilerici bir öğretmen olduğum için geliyor başıma. Bu , hep böyle oluyor. Canı sıkılan bir ispiyoncu, gidip ihbarda bulunuyor. Polisler de gelip evimi arıyor, kitaplarımı talan ediyorlar. Çevreme, komşularıma karşı "kuşkulu kişi" konumuna düşürülüyorum. 1. Şube'de bir sürü eziyet ettikten sonra, "Yanlışlık oldu, hadi git!" diyorlar.

- Göreve dönmek için başvurunuz oldu mu?

Yerlikaya: Evet, Sıkıyönetim kalktıktan sonra gerekli yerlere başvurdum. Ne yazık ki hâlâ göreve dönebilmiş değilim. 9 yıldır, inşaat işçiliği de dahil, yaptığım işlerin sayısını ben de unuttum. Ancak, gururla söyleyebilirim: Onurumu korudum, korumaya da kararlıyım. Hiç bir güç beni açlıkla terbiye edemez. Bize her yerde çalışmayı yasakladılar. Çağımızda insanları açlıkla "yola getirme"nin ne kadar gaddarca, ne kadar hunharca bir yöntem olduğu açık...

Öğretmenlerin 24 Kasım'ı

SENDİKAL HAKLAR İÇİN ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Adımlar (Ankara) - Eğitimciler Derneği (EĞİT-DER), Türkiye'de "Öğretmenler Günü" olarak kutlanmakta olan 24 Kasım'ı, "**Sendikal Haklar İçin Öğretmenler Günü**" ilan etti.

EĞİT-DER Genel Sekreteri **Kenan Görgülü**, 24 Kasım günü yaptığı açıklamada, "**Öğretmenlerin sorunlarına çözüm bulmak yerine, onlara bir günü ayırmanın, sorunların üzerini kapamak olduğunu**" vurguladı. "Grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkının, çalışanların en temel hakkı olduğunu" da söyleyen **Görgülü**, gün geçtikçe düşen ücretler nedeniyle, öğretmenlerin pazar yerlerinde seyyar satıcılık yapmak zorunda kaldıklarını kaydetti.

Kenan Görgülü, açıklamasında özetle şu görüşlere yer verdi:

"EĞİT-DER olarak bu 24 Kasım'ı, "SENDİKAL HAKLAR İÇİN ÖĞRETMENLER GÜNÜ" ilan ediyoruz.

- Ülkemizin dünyada öğretmeni sendikasız olan 6 ülkeden biridir.

- Ülkemiz dünyada öğretmenin dernek kurma hakkının olmadığı tek ülkedir.

- Öğretmenlik mesleği dünyanın hiç bir ülkesinde bu denli yoğun baskı altında ve zor koşullarda yapılmamaktadır.

Bugün öğretmenlik mesleğinin en zor koşullarda yapıldığı ülkelerden birisiyiz. Ülkede yaşanılan hayat pahalılığı ve onun karşısında, reel olarak gün geçtikçe düşen ücretler nedeniyle öğretmenlik mesleği ikinci iş durumuna gelmiştir. Birçok arkadaşımız pazar yerlerinde poşet satmaktadır, patates satmaktadır, simit satmaktadır.

Daha birkaç ay önce 17 yıllık Mustafa Gencer öğretmenimiz ciğer satmak için gittiği inşaattan düşerek yaşamını yitirmiştir. Daha birkaç hafta önce Ankara'nın göbeğindeki bir okulda görev yapan üç öğretmenimiz salt Yaşar Kemal'in, Orhan Kemal'in kitaplarını okuttukları için sürgün edilmişlerdir. Okudukları gazeteler nedeniyle öğretmenini sorgulama cüreti gösterebilen sözde yöneticilerle doldurulmuştur okullarımız. Bu tabloyu binlerce örnekle genişletmek olası...

Grevli toplu sözleşmeli sendika hakkı, çalışan insanın insan olmaktan kaynaklanan en temel hakkıdır. EĞİT-DER olarak, önce insanlığımıza, sonra mesleksel onurumuza sahip çıkmanın bilinciyle bu 24 Kasım'ı "Sendikal Haklar İçin Öğretmenler Günü" ilan ediyoruz."

KISACA

Milletimizi Sevmiyorlar

Özcan Keskeç

24 Kasım, "Öğretmenler Günü". Başlayan hafta da öğretmenler haftası.

Ankara Bakanlıklar'da, Milli Eğitim Bakanlığı. Binanın dış yüzü, bayraklarla, Atatürk resimleri ve dövizlerle süslenmiş. Önünden geçenler, dövizlerde yazılı olanları okuyorlar. Birisinde de şunlar yazılı: "öğretmenler, sizi sevmek milletimizi sevmektir."

* * *

Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol, ağlıyor. Öğretmenlerin haline mi? Sanmıyorum. "Öğretmene sıkılan kurşunun vatana, bayrağa, bağımsızlığa sıkılan kurşun" olduğunu söylerken, ağlıyor. Şehit öğretmen yakınlarına 20'şer milyonluk banka cüzdanı verirken ağlıyor. Şehitler arasında işkencede ölen öğretmen yok. Ailesini geçindiremediği için kendisini yakan öğretmen yok. Ölmeden "şehitlik" mertebesini çoktan haketmiş öğretmen ise, hiç yok.

Bakan ölülere ağlıyor. Ölülere ağlanır.

* * *

25 Kasım 1989 akşamı, başta büyük kentler olmak üzere, Türkiye'nin pekçok yöresinde öğretmenler toplu yemekler düzenleyerek 24 Kasım'ı kutluyorlar. Okul idareleri örgütlüyor bu yemekleri. Öğretmenler bu tür yemeklerle emekli olmuş arkadaşlarını uğurluyorlar. Bunlara katılan öğretmen sayısı azımsanamayacak durumda. Yemek ücretini borçlanıyorlar, katılıyorlar.

Bunlarda öğretmenler var, "öğretmen örgütçüleri" yok.

* * *

Türkiye'de 1980 programına göre, 394.482 öğretmen var. Ülkemizin sayıca en büyük meslek gruplarından başlıcası öğretmenler.

Dünyada dernek kurmak ve üye olmak hakkı bulunmayan, daha doğrusu yasaklanan tek ülkenin öğretmeni olmanın, sendika hakkı bulunmayan altı ülkeden birisinin öğretmeni olmanın utancını, ayıbını, ülkelerinden söküp atmanın mücadelesi içinde, bir Öğretmenler Günü'nü daha geride bırakıyorlar. "Sendika Haklar İçin Öğretmenler Günü" ilan ederek 24 Kasım'ı.

* * *

Öğretmenlerin, mesleksel yetişmelerinden ücretlerine, çağdaş öğretmen olma istemlerinden eğitimin çağdaşlaşmasına ve demokratikleşmesine değin uzanan zincirdeki sorunlarını ayrı ayrı anlatmaya gerek yok.

Bu sorunun çözümünün katılımcılığın sağlanmasından, katılımcı demokrasinin gelişip kökleşmesinden geçtiğine kuşku da yok. Sendikalaşmanın bunu sağlayacak temel kurumlaşmalarından başlıcası olduğu da kuşkusuz.

Sorun bunun nasıl başarılacağında.

Öğretmenin kitlesel olarak, bu mücadelenin içinde nasıl yer alacağında. Öğretmen hareketinin gerçek anlamıyla yığınlaşmasında.

* * *

Bakmayın siz, Bakan'ın ağlamasına. Bakmayın siz, "sevgili öğretmenim" nutuklarına. Bunlar milleti sevmiyorlar. Çünkü öğretmeni sevmiyorlar. Bunu da dövizlerle söylüyorlar.

Ama, öğretmenin olduğu her yerde olmaya bakılmalı. Hangi amaçla getirilirse getirilmiş olsun, 24 Kasım'ı da, öğretmen evlerini de "öğretmenin" yapmanın yolları bulunmalı. Siyasal, dinsel, felsefi inancı ne olursa olsun, öğretmen olma ortak paydasını birlikte olmanın tek dayanağı kurmalı.

* * *

Öğretmenlerin milleti sevdiğine kuşku yok ama öğretmenlerin kendilerini sevmesinin üzerinde daha bir durulmalıdır. Öğretmenler kendilerini sevmeyi, daha çok sevmeyi bilmelidirler.

TBKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu'nun 17 Kasım günlü duruşmada yaptığı konuşma

KATILIMCI DEMOKRASİ VE MÜCADELE ANLAYIŞIMIZ

TBKP artık fiilen yasaldır.

TKP Programının geçen celsede okunmasının tamamlanmasından sonra, bugün bu celsede program üzerine konuşulması ile birlikte delillerin incelenmesi safhasının en önemli bölümü tamamlanmış olacaktır. Değinmek gerekiyor ki TİP Programının dava dosyasında yer almayışı bir eksikliktir...

Ülkemiz, halkımız, 21. yüzyıla girerken, üstelik tüm dünya daha fazla özgürlük ve demokrasi istemleri ile sarsılırken, insanlık kendi geleceğine kendisi sahip çıkmaya çalışırken, hala düşünce suçunun ayıbını taşımak istemiyor. Bu nedenle bay savcının düşüncelerimizin cezalandırılması için dayandığı çağdışı gerekçelere yeniden yanıt vermek, karşı çıkmak gerekmiyor. Bu konuda içimiz son derecede rahat. Ülkemizde bugün TBKP'nin şahsında komünist partisi hukuki ve dolayısı ile toplumsal meşrutiyeti kazanmıştır...

Sonuç olarak, bugün TBKP artık fiilen yasaldır, eksik olan, yasalar çerçevesinde yasal kuruluş adımıdır.

Bu sonuç, yasal bir komünist partisi için ülkeye dönüşümüzün bir ürünüdür. Bu sonuç, 12 Eylül benzeri bir duruma dönülmedikçe, geri döndürülemez bir sonuçtur. Ve bu sonuç, yalnız bugün bizim değil, geçmişte komünist partisinin yasallığı için kahırlı zor koşullarda tüm komünistlerin özverili mücadelelerinin sonucudur. Bu eski kuşak komünistlerinden birisi, TBKP Merkez komitesi üyesi Mehmet Bozışık, 89 yaşında, bizimle birlikte zor koşullarda cezaevinde tutuklu olarak, bir ömür harcadığı mücadelesini sürdürmektedir. Bu uğurda canını vermiş olanları da hatırlıyoruz, ki isimlerini burada sıralamak gerekmiyor. Ama Mehmet Bozışık'ın kardeşi Salih Bozışık'ı ve işkencede öldürülmesinin 7. yılında andığımız Mustafa Hayrullahoğlu'nu saymadan geçemeyeceğim. Ve yine bugün vardığımız sonuç sol ve tüm demokrasi güçlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde dayanışmalarının bir ürünüdür.

İşte bütün bu nedenlerle TKP programı üzerine iddianamenin mesnetsiz savlarına yanıt vermeyi artık gerekli görmüyorum.

Devletin en üst yetkililerince yapılan düşünce özgürlüğünün olmadığı açıklaması gerçekte yepyeni bir durum yaratmış bulunuyor. Bu açıklama, öteden beri ifade ettiğimiz "politik rejimin bunalımının", "anayasa bunalımının" bir ifadesidir. Klasik demokrasinin en temel kuralları ülkemizde geçerli değilse, hukukun üstünlüğü, hukuka bağlı devlet ilkesi de işlemiyor demektir.

TBKP ve TKP programları arasındaki temel fark

Diğer yandan, bugünkü düşüncelerimiz TBKP programına dayandığına göre, TKP programı üzerine konuşmak ancak bu iki program arasındaki fark üzerine konuşmak olabilir. Bu fark üzerine konuşmayı davamız açısından gerekli görüyorum, iki nedenle gerekli görüyorum: Birincisi, toplumumuzda gelişen demokrasi bilincinin ve bu temelde değişen hukuk anlayışının, tutukluluk halimizin iki yıl sürdüğü düşünülürse, mahkemeye yansımış olmadığını düşünmekte sanırım mazurum. Bu nedenle bu farkı mahkeme huzurunda ortaya koymayı, bir kez daha ama farklı bir açıdan ortaya koymayı, davamızın konusu ile ilgili heyetinizde doğru kanaatin oluşması için aydınlatma çabası harcamayı fazla saymıyorum.

TBKP ve TKP programları arasındaki temel ve esaslı fark demokrasi anlayışı ve kavrayışına ilişkindir. Bu konudaki farkı açıklamak da teorik temelleri olan kapsamlı bir konudur, burada da kendime sınır koyacağım.

Ülkemizde kuşku yoktur ki, komünistler ötedenberi demokrasiye önem verdiler ve onun uğruna en önde mücadele ettiler, bugün de ediyorlar. Demokrasinin önemini bugün keşfetmiş değiliz. Ne var ki, 12 Eylül bizim demokrasi sorununu yeni ve kapsamlı biçimde kavramamıza yardım etmiştir.

12 Eylül sonrasına dek, Batı'daki liberal demokrasi anlayışı dışında henüz kapitalizm çerçevesinde bir başka demokrasi anlayışının olabileceğini görememiştik. Liberal demokrasi ise ancak Batı'nın kendi tarihsel koşulları içinde kapitalizmin gelişmesi sonucunda oluşmuştu. Osmanlı devleti bu tarihsel dönemi yaşamamıştı ve artık aynı biçimde yaşaması da söz konusu değildi. Bu nedenle biz ancak sosyalizme geçiş yoluyla demokrasiye ilişkin toplumsal gereksinime yanıt verilebileceğini düşünüyorduk ve bir an önce sosyalizme nasıl geçilebileceğini düşünüyorduk. 12 Eylül askersel darbesi, ülkemizin, halkımızın sorunlarının çözümü üzerinde daha derin ve kapsamlı düşünmemizi sağladı. Herkes gibi bizim de kafamızda oluşan üç soru şuydu: Ülkemizde her on yılda bir ortaya çıkıp,demokratikleşme sürecini kesintiye uğratan, halkımızı acılara boğan, askersel müdahaleler neden oluyor ve nasıl önlenebilir? İkinci soru; kendi demokratik hak ve özgürlüklerini korumakta aciz düşen bir toplum nasıl sosyalizme gidebilirdi? Üçüncüsü; sosyalizmde de demokrasi önemli değil miydi?

Sorgum sırasında heyetiniz

önünde cumhuriyetin kuruluşundan bu yana demokrasimizin ne menem bir demokrasi olduğunu gösteren çok çarpıcı, elemanter bir tablo sunmuştum. Bu tablo içinden bir göstergeyi çekip alıp yeniden altını çizmek istiyorum: 1920'den 1980 tarihine kadar 17 kez ülkemizde genel seçimler yapılmış, ancak bu seçimlerle iktidara gelen hükümetlerden yalnızca ikisi seçim sonuçlarına bağlı olarak hükümetten ayrılma şansını bulabilmiş, diğerleri ise askeri müdahalelelerle iktidardan aşağı edilmiştir.

Tek başına bu gösterge bile bize bir şey anlatıyor olmalıdır. Ülkemizde klasik parlamenter demokrasinin olmazsa olmaz koşulu olan "genel oy", "temsil", "parlamento" işlememektedir. Kısaca, parlamento var, seçimler de yapılıyor, ama parlementer demokrasi sağlıklı işlemiyor.

Bizde demokrasi başaşağı duruyor

Peki nedeni nedir bunun? Bu durumdan demokrasiye en fazla gereksinimi olan işçi sınıfı, emekçiler, aydınlar, halkımız, sol politik güçler mi sorumludur? Elbette hayır. Demokrasi yalnız emekçi sınıflar için gerekli değildir, sermaye için de gereklidir. Kapitalizmin gelişebilmesi için sınırlı ama asgari ölçüde demokrasinin olması şarttır. Kapitalistlerin, pazarda kendini özgürce satan, kimsenin mülkiyetinde olmayan işgücüne gereksinmeleri vardır. Teşebbüs özgürlüğünün sınırlanmamasına gereksinimleri vardır. Bu nedenle Batı'da liberal demokrasi burjuvazinin halkı yedeğine alarak ortaçağın merkezi otoritesine, yani devlete karşı çıkması sonucu doğmuştur. "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" sözünde ifadesini bulan liberal felsefe bu dönemin felsefesidir ve bu söz devlete karşı söylenmiştir. Ne var ki, daha sonra burjuvazi devleti ele geçirmiştir ve liberal demokrasi tekelci kapitalizmle birlikte ancak ders kitaplarında kalmıştır. Fakat buna rağmen demokrasi Batı'da, Alman ve İtalyan faşizmi dışında, yerleşik bir özellik kazanmıştır. Bunda işçi sınıfının, komünistlerin güçlü mücadelelerinin ve Marksist düşüncenin çok önemli bir payı vardır. Ülkemizde ise cumhuriyet, Osmanlı despotik devlet geleneği ve bu politik kültür üzerinde yükselmiş, ondan bütünüyle kopamamıştır. Yani "devlet" bir kurum, felsefe, kültür ve ideoloji olarak topluma bütünüyle egemen olmuş, kendi kontrolü dışında toplumun bağımsız gelişme alanlarına sahip olmasına izin vermemiştir, başka deyişle sivil toplum gelişmemiştir.

Bu söylediklerim şöyle de ifade edilebilir: Bizde demokrasi başaşağı durmakta, ayakları değil, elleri üzerinde yürümektedir.

Ülkemizde devletten istenen ve devletin verdiği hak ve özgürlüklere dayalı sisteme demokrasi diyegeldik. Demokrasinin bu yanlış tanımıdır ki, onun hep başaşağı durmasına neden olmuştur. Oysa demokrasi devlet müdahalesinden, onun yönetsel ve ideolojik vesayetinden arınmış sivil toplumda yükselebilirdi. Eğer toplum devlet müdahalesine gerek duymadan kendi hak ve özgürlüklerini kullanabiliyor ise, devlet vesayetine gerek duymuyorsa o zaman demokrasi gelişebilirdi. Belki toplumumuz daha az haklara sahip olurdu ama bilirdik ki, bu haklara dokunulamaz, devlet onu geri alamaz.

Toplumun devlet müdahalesine gereksinim duymadan kendi kendini yönetebilmesi onun demokratik temellerde organize olması ile mümkün olabilirdi. Ancak organize toplum demokrasiye sahip çıkabilir, onu koruyabilir ve geliştirebilirdi. Sendikalar, meslek örgütleri, demokratik kuruluşlar, yerel yönetim organları ve benzerleri ile örgütlenmiş, organize olmuş bir toplum ancak demokrasiye sahip olabilir.

Toplumda demokratik organizasyonun, demokratik hareketlerin yükseldiği dönemler hep bunalım dönemleri olarak görüldü. Böylesi dönemler istikrarsızlık dönemleriydi ama bu her zaman bunalım demek değildi. İstikrarsızlık dönemleri gerçekte toplumda çok sesliliğin ortaya çıktığı dönemlerdir. Bir başka deyişle demokrasi sürecinin gelişme dönemleridir. Bu nedenle tek başına politik istikrarsızlıktan korkulmamalıdır. Zira bizde "otoriter", "baskıcı" ve "sessiz" dönemler istikrar dönemi sanılmıştır. Bu nedenle 12 Mart'ın, 12 Eylül'ün istikrar getirdiği söylenegelmiştir hep. Bu gerçek değildir, aldatmacadır. Demokrasiyi gerçekten isteyen, bunda çıkarı olanlar bile politik istikrarsızlıklar baş gösterdi mi, hemen "otorite" arayışlarına kapılırlar. Devlet, ordu müdahalesi beklerler. Özellikle böylesi dönemlerde Atatürkçülük akla gelir, Atatürk gibi bir otoritenin çıkıp işleri düzeltmesi istenir. Bu o kadar istenir hale gelir ki, sonuçta Atatürk'ün ruhunun kendi bedenine girdiğini sanan "Atatürk'ler" ortaya çıkar. Sopası ile herkesi hizaya getirmeye çalışır. Atatürk olmadığını ancak görevi bittiği zaman anlar.

Öyleyse ülkemizde demokrasinin kökleşmesi için öncelikle demokratik bir politik kültüre gereksinim vardır. Böyle bir kültürün ge

lişebilmesi için demokrasinin üç evresini akılda tutmak gerekiyor.

Demokrasinin gelişmesinde üç evre

Tarihte demokrasinin gelişmesinde birinci evre ferdin devlete karşı kendisini korumaya çalıştığı "korunma hakları" evresidir. Bu evrede demokrasi pasif konumdadır. Düşünce, vicdan, kişi dokunulmazlığı,bilim, sanat özgürlüğü gibi hakların devletten talep edildiği dönemdir bu. Burada halk "negatif" statüdedir. Yani devlet gölge etmesin yeter. Liberal demokrasi denilen şey de budur. "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler." Bu biçimsel özgürlük, hukuksal demokrasi anlayışının bir aldatmaca olduğu üzerine fazla söz gerekmiyor. Ancak şu kadarını söyleyelim. Halka karşı ikiyüzlülük demek olan bu demokrasi anlayışına ilk köklü eleştiri Marx'tan önce J.J.Rousseau'dan gelmiştir. Rousseau, tam da bu sözlerle, bu demokrasinin mülkiyet hakkını korumaya dayalı bir ikiyüzlülük olduğunu söylemiştir. Yine Rousseau "genel oy" hakkını, göstermelik parlamentoları eleştirmiş. İngiliz halkı ancak oyunu sandığına atarken özgürdür, attığı anda özgürlüğü biter, demiştir. Bir kandırmaca olan liberal demokrasiye en köklü eleştiriyi ise Marksistler yöneltmişlerdir. Marksizm hukuki eşitliğin ve temsili demokrasinin yetmezliğini göstererek demokrasiye iki yeni düşünce katmıştır: Ekonomik eşitlik ve doğrudan yönetim.

Bu güçlü etkiler altında demokrasi Batı Avrupa'da uzun ve sancılı mücadelelerle dolu bir gelişme süreci sonunda ikinci evreye girmiştir. Bu evre "ekonomik-sosyal hakların kazanılması" evresidir. Burada toplum devletin yalnızca gölge etmemesini istemekle kalmıyor, ondan pozitif taleplerde bulunuyor. Bu nedenle bu evre "pozitif haklar" evresidir. Fakat bu evrede de hala fert devletten talep etmektedir. İşçi sınıfı, emekçiler, tüm çalışan halk, hak ve özgürlükleri için sert mücadeleler veriyordu. Ama mücadeleler ne denli sert olursa olsun devlet karşısında halk hala pasif konumdaydı, isteyen konumdaydı. Demokrasi anlayışına egmen olan kitlelerin istemesi devletin de vermesiydi. Yani temelde liberal demokrasinin "fırsat eşitliği" düşüncesi aşılabilmiş değildi. Bu ikinci evrede sendikal haklar, grev, toplu sözleşme, sağlık, eğitim, öğrenim, tabii hakim, yargı bağımsızlığı gibi haklar gelişti ve sosyal devlet anlayışı ortaya çıktı.

Evet, bu gelişme sonunda ekonomik ve sosyal haklarda önemli bir gelişme kaydedildi. Ne var ki, çok geçmeden, kapitalizmin içine girdiği bunalımda devlet sosyal hakları budamada, kazanılmış hakları geri almada tereddüt göstermedi. Diğer yandan halkların demokrasi bilinci, kültürü daha da gelişmişti. Sosyal devlet anlayışı bu gelişmeyi kucaklamıyordu. Böylece Batı Avrupa'da demokrasinin gelişme süreci üçüncü evresine girdi. Burada bizi esas olarak bu yeni evre ilgilendiriyor.

Bu üçüncü evre "katılımcı demokrasi" evresidir. Bu evrede halk devlet karşısında artık isteyen konumdan, yani pasif konumdan çıkmakta, aktif konuma geçmektedir. Demokrasinin gelişme sürecinin bu evresinde aslında birinci evrede şekilen tanınmış haklar, bir hak değil özgürlük olarak öne çıkıyor. Bunlar politik faaliyet, politik katılım özgürlükleridir. Yani kitleler çok çeşitli yollarla, parlamento ve parlemento dışı, politik yönetime katılarak kendi geleceklerini, devlete egemen güçlerin eline bırakmadan kendileri tayin etmek istiyorlar. Dün, baskı unsuru olarak sayılan sendikalar, basın, çeşitli toplumsal kuruluşlar yalnızca bir baskı unsuru değil, bizzat yönetim unsuru olarak politik kararlara katılmak istiyorlar. Partiler, sendikalar gibi geleneksel kurum ve kuruluşların yanı sıra günümüzde yeni politik odaklar da ortaya çıkıyor. Örneğin barış, çevre hareketleri, kadın hareketi gibi. Önemli olan, bunlar parlamentolara, yerel yönetim organlarına katılıyorlar.

Bu gelişmeler sonucunda günümüzde gerek kapitalist Batı Avrupa'da, gerekse sosyalist ülkelerde geleneksel devlet bunalımına girmiş bulunuyor.

Batı Avrupa demokrasisinde yeni arayışlar ve yeni gelişme süreçleri başlamıştı. Bu gelişmeyi ve devlet bunalımını iki noktada yakalayabiliriz. Birincisi, yükselen onbinlerin katıldığı barış hareketi Batı Avrupa hükümetlerinin silahlanma ve genel olarak militarist politikalarına büyük darbe vurdu. Yığınlar hükümetleri bu geleneksel politikayı uygulayamaz duruma getirdiler. Fakat diğer yandan olumsuz bir faktör olarak ikinci bir olgu ortaya çıktı. Bu, aynı zamanda depolitizasyon süreçlerinin devlet eliyle hızlandırılmasıydı. Bu çelişkili durum katılımcı demokrasiye doğru gelişmeyi ifade eden derinlikteki bir bunalımın işaretiydi.

Tanınmış hukukçu ve siyaset bilimcisi Duquit Batı Avrupa demokrasisi üzerine şöyle diyordu: "Gözlerimizin önünde can çekişen, demokrasinin XIX. yüzyılda aldığı özel biçimdir, gerçek sorun XIX. yüzyıl demokrasisinin yıkıntıları üzerine XX. yüzyıl demokrasisini kurmaktır."

İşte dediğim bunalım 19. yüzyıl demokrasisinin kendini yenileme sancısı idi ve 20. yüzyıl demokrasisi 21. yüzyıla girerken henüz kurulabilmiş değildi. Avrupa Topluluğunun genişlemesi olayı yalnız ekonomik bir olay değil, belki onun kadar önemli yanı, demokrasinin yeni biçimler alması yönündeki dinamiktir.

Batı Avrupa demokrasilerindeki bu gelişme sancısının üstünü günümüzde yeni bir olgu örttü. Bu, sosyalist ülkelerde başgösteren bunalımdı. Bu bunalım da temelde aynen Batı'da sancıları yaşanan demokrasi bunalımıdır.

Burada bu konu üzerinde, böylesine kapsamlı bir sorunu açma iddiası ile durmuyorum. Amacım TKP ve TBKP programları arasında temel ve esaslı farkın demokrasi sorunu, demokrasiye bakış ve kavrayış sorunu olduğunu ve bu sorunun esasta tüm dünyanın, insanlığın bugün aktüel bir sorunu olduğunu gösterebilmektir. Bir başka deyişle, dünyamız, insanlık, yepyeni bir aydınlanma, özgürleşme çağına giriyor.

Sosyalist ülkelerde geleneksel devletin bunalımı

Sosyalist ülkelerdeki bu gelişmeler bugün tüm dünyanın başlıca ilgi odağına dönüşmüştür. Bu gelişmeler dünyada şok ve heyecan dalgası yaratmıştır. Sosyalist ülkelerdeki bunalım üzerine bu ilk şokun etkisi altında heyecanlı ve aceleci yorumlar yapılıyor, sosyalizmin iflas ettiğine dair aceleci yargılarda bulunuluyor. Bunları doğal karşılamak gerekir.

> **Mesele şudur: Bu maddeler kalktığında veya daha kalkmadan, aynen İtalya'da olduğu gibi, işlemez hale geldiği için komünist partisi kurulduğunda, demokratik politik rejimi inşa sorunu, demokratik anayasa yönünde önemli bir adım atılmış, ama sorun çözülmüş olmayacaktır. Bu nedenle şimdiden politik partiler ve demokrasi güçleri arasında komünist partinin kurulması, 141., 142., ve 163. maddeleri kaldırılması, Kürt halkının varlığının ve özgürlüklerinin tanınması temelinde bir ulusal mutabakat şarttır.**

Ne var ki, şok dalgası yavaş yavaş geri çekiliyor ve duruma daha gerçekçi bakanlar artmaya başlıyor.

Evet, günümüzde sosyalizmin bir bunalım yaşadığı doğrudur. Bu bunalım aynen Batı'da olduğu gibi geleneksel devletin ve geleneksel devlet politikalarının bunalımıdır. Kanımca biri tarihsel diğeri bir yanılgının doğurduğu iki temel neden bu bunalımın temelinde yatıyor. 1917'nin dünya koşulları kapitalizmden sosyalizme barışçı yoldan geçişe imkan vermemişti. Kapitalizm emperyalist aşamaya girmişti ve emperyalizm dünyayı yeniden paylaşma amacıyla açgözlü biçimde yayılmacı ve militarist, gerici bir saldırganlık içindeydi. Sosyalizm gelişmiş kapitalist bir ülkede değil, gerikalmış bir ülkede ilk olarak tarihin gündemine girmişti. Kısacası, bir yandan iç diğer yandan dış gericiliğin oluşturduğu cephede savaşmak zorundaydı. Bu durum, daha sonra da Stalin'in antidemokratik yönetimi sosyalist demokrasinin gelişmesine imkan vermedi. Sosyalist demokrasinin gelişemeyişi sonucu devlet bürokratik aşırı güçlenmeye uğradı. Bu durum ekonominin de gelişmesini önledi.

Burada bizi asıl bunalımın ikinci nedeni ilgilendiriyor. Temsili demokrasi biçimlerine önem verilmedi, doğrudan demokrasi biçimlerinin temsili demokrasi biçimleri olmadan işleyebileceği sanıldı. Temsili demokrasi, yani genel oy, parlemento, çoğulculuğun gelişmeyişi, doğrudan demokrasinin uygulanmasına olanak vermedi.

Bu yanılgı uzun süre diğer ülkelerdeki Marksistleri de , bizleri de etkiledi. Parlamenter demokrasiyi burjuva demokrasisi olarak toptan red yoluna gittik. En iyimser durumda bile parlamenter demokrasiyi bir araç olarak gördük. Bu demokrasiyi eleştirirken elbette haklıydık, bugün de haklıyız. Ama bu onun toptan reddini gerektirmezdi.

Oysa Marx, haklı olarak kapitalizmde parlamentarizmi ve genel oyu kendinden önce Rousseau'nun yaptığı gibi, ancak farklı olarak bilimsel temellerde eleştirirken, ekonomik açıdan egemen sınıfın siyasi egemenlik aracı olarak parlamentorizmi eleştirirken, hiçbir zaman parlamentoların ve genel oyun önemini reddetmemişti. Marx, sivil toplum ile politik devlet yabancılaşmasının aynı şekilde birey ve yurttaş ayrılığının katılımcı bir demokrasi ile aşılacağını söylüyordu. Kısıtlı parlamentarizmin ve profesyonel bürokrasinin yerine, emredici vekalete dayanan, her an görevden alınabilen, genel oy ile seçilmiş temsilcilerden oluşan meclisler yoluyla halkın meşru otoritesini koyuyordu.

Kısaca, günümüzde gelişen katılımcı demokrasi anlayışı, Marksist demokrasi anlayışının da özünü oluşturuyor. Günümüzde, biraz şematize ederek söylersek, sosyalist ülkelerde temsili demokrasi biçimleri ve çoğulculuk arayışları kendini duyururken, Batı demokrasilerinde ise Marksist demokrasi anlayışının özü olan katılımcı-doğrudan demokrasi arayışları belirgin ve egemendir.

Sosyalist ülkelerde duvarlar, sınırlar aşılıyor. Bu aşılma ile birlikte Batı Avrupa'da yepyeni demokratikleşme süreçlerinin başlayacağının şimdiden işaretlerini görmekteyiz. Artık halkları "komünizm umacası", "Sovyet yayılmacılığı" sloganları ile şaşırtmak mümkün değildir. Sosyalist ülkelerde duvarların aşılması ile özellikle sosyal içerikli değerler de Batı'ya taşınacaktır. Batı burjuva demokrasisinin hala temellerinde yer alan liberal demokrasi anlayışının "fırsat eşitliği" fikri, sosyalist ülkelerden gelen "koşulların eşitliği" fikriyle çatışacaktır.

Nitekim, Amerikan Time dergisi 6 Kasım 1989 tarihli nüshasında "Gorbaçov, Doğu Avrupa üzerindeki elini gevşeterek farklı bir dünya arayışı içinde olduğunu kesinlikle kanıtladı. Buna Batı'nın yanıtı ne olmalı?" diye soruyor. Benzer sorular Demokratik Almanya'nın duvarı açması ile daha da yaygınlaşıyor.

16.11.1989 tarihli Hürriyet gazetesi, "Batı'da huzur yok" başlığı altında, sosyalist ülkelerdeki gelişmelerden söz ederek, "Fransa gibi ekonomik ve siyasi özgürlükler bakımından tuzu kuru bir ülkede bile halkın derinden derine büyük bir huzursuzluk yaşadığı dikkatlerden kaçmıyor" diyerek, halkın giderek artan sosyal taleplerine dikkat çekiyor ve Fransa'nın önde gelen dergisi L'Express'in son sayısında "Fransızlar ne istiyor?" başlığı ile yapılan bir kamuoyu yoklamasına yer veriyor. Buna göre halkın yüzde 55'i Fransız toplumunun artık "tıkandığı" görüşünde, daha önemlisi halkın yüzde 94'ü ülkeyi yönetenler üzerinde "çok az" etkili olabilmekten şikayetçidir.

Karşılıklı bağımlılığın arttığı küçülen dünyamızda insanlık yepyeni, özgürlükçü demokratik bir gelişmenin eşiğindedir. İki program arasındaki esaslı fark bu gelişme eğiliminin yakalanmış olmasında yatıyor.

Katılımcı demokrasi için mücadele

Hızla değişen dünyamızda, heyetiniz önünde düşünce özgürlüğümü savunmak zorunda kalışımın tarihin özgürleşme yönünde hızlı akışı ile büyük çelişki oluşturduğu apaçıktır. Bu devasa çelişki bu ülkenin bir yurttaşı olarak bana üzüntü veriyor. Diğer yandan bu çelişki ülkemizde demokrasinin konumuyla bir çelişki oluşturmuyor. Çelişen çağdaş demokrasi ve insan hakları yönündeki gelişmeyle ülkemizdeki politik rejimdir.

22.SAYFADA SÜRÜYOR...

Meşru kitle mücadelesi çizgisinde sendikal birlik

TÜRK-İŞ GENEL KURULU'NDA SAFLAŞMA

■ Yıldırım Koç

Sendikaların dar meslek veya tabaka çıkarlarını aşıp, sınıfın bütününün çıkarlarını savunması için son derece uygun koşullar vardır. Sınıfın oldukça geniş kesimleri kitle mücadelesine hazırdır.

Sendikalar günümüzde genellikle düzen-içi örgütlenmelerdir. Düzenin oyun kuralları içinde oynarlar. Ama aynı zamanda oyun kurallarını da işçi sınıfı veya en azından sınıfın belirli tabakaları lehine değiştirmeye çalışırlar.

Kapitalizm, sendikalara tahammül etmek zorunda kalmıştır. Ekonomik büyüme dönemlerinde sendikalara karşı daha hoşgörülüdür. Artan emek üretkenliğinin ürünlerinin bir bölümünü işçilere verebilir. Bu nedenle, sendikalar (genel kural olarak) ekonomik büyüme dönemlerinde işçi hak ve özgürlükleri açısından yeni mevziler kazanabilirler. Diğer bir deyişle, düzen-içi birer örgüt olan sendikalar, düzenin olanaklarının arttığı dönemlerde saldırı politikası izler. İşverenlerin kurdurduğu ve ana işlevi işçileri kontrol altında tutmak olan sendikaların da, sınıfın kendi özgücüne güvenini artırmayı amaçlayan sendikaların da genel politikası budur.

Ekonomik bunalım dönemlerinde ise durum değişir ve sendikaların politikalarında daha açık bir farklılaşma ortaya çıkar. Bunalım kısa süreliyse ve kayıplar azsa, kapitalist düzeni koruyan sendikalar üyelerine "bunalıma katlanma" politikaları önerir. Sermayedar sınıf, geçmiş dönemde işçilerin elde ettikleri kazanımları geri almaya başlar.

Kapitalizme karşı olanların yönetimde bulunduğu sendikalar ise sermayenin saldırısına karşı geniş cepheler oluşturmaya ve eski dönemin kazanımlarını korumaya çalışır.

Bunalımın kısa süreli ve kayıpların az olduğu dönemlerde, sendikacılıkta ayrılıklar gündeme gelebilir.

Bunalımın uzadığı ve kayıpların boyutlarının büyüdüğü koşullarda ise, kapitalizmi savunan sendikacıların işçiler üzerindeki etkileri iyice azalır. Sendikacılar da, işçilerin zorlamasıyla, sermayedar sınıfın saldırısına karşı daha etkili mücadele yollarına başvurma eğilimine girerler. Böylece, kapitalizme karşı olan sendikacılarla, kapitalizmi savunan ama kapitalizmin sonuçlarına karşı mücadele etmek zorunda kalan sendikacılar arasında geniş sendikal cepheler oluşur.

Bugün dünyada kapitalizm yeniden yapılanma sürecini yaşıyor. 1970'li yılların ekonomik bunalımını da önemli ölçüde aşmışa benziyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki sendikacılık hareketinin kayıpların geri alınması ve yeni mevziler kazanılması için yeni atılımlara girmesi beklenebilir.

Türkiye'de ekonomik bunalım ve sendikal politika

Türkiye'de ise ekonomik bunalım sürüyor ve daha da derinleşeceğe benziyor. Siyasal bunalımlar da gündemde.

Türkiye'de işçilerin hak kayıpları (1971-1973 dönemindeki gibi) az ve kısa süreli olsaydı, kapitalizme karşı bir bilince sahip olmayan kitlelerde önemli bir hareketlenme olmazdı, Kayıplar çok, süre uzun oldu. Nitekim bu kendiliğinden hareketlenme ancak 1987 ve 1988 yıllarında yaygınlaştı ve 1989 yılında kitleselleşti.

Bugün kapitalizmi savunan sendikacıların bile, kendi üyelerine hakim olabilmeleri için, mücadeleyi kabullenmekten başka çıkar yolları kalmamıştır.

Ülkemizde bugün sendikaların sermayedar sınıfa karşı politikası "barış" olmamalıdır. Karabük Demir-Çelik grevi sırasında düzenlenen bir mitingde bir işçinin taşıdığı pankartta, "ekmek yoksa barış da yok" yazıyordu. Kitleler ekmeklerinin dokuz yıldır küçüldüğünü gördüler. Böylesine küçülmüş bir ekmekle ve yokedilmiş özgürlüklerle nasıl "barış" yapılır?

Bugün Türkiye'de siyasal desteğini yitirmiş bir hükümet ve yalnız meclis'te kalmış bir çoğunluğa dayanılarak seçilmiş bir Cumhurbaşkanı vardır. Siyasal iktidar zayıftır. Hakim sınıflar cephesinde önemli bir çatlak bulunmaktadır.

Uzun süreli büyük hak kayıpları ile hakim sınıflar cephesindeki çatlak aynı anda ortaya çıkınca, gündeme **meşru kitle mücadelesi çizgisinde sendikal birlik** gelmektedir.

Meşru kitle mücadelesi çizgisinde birlik zorunludur

Sermayenin saldırısı hala sürmektedir. İşçi sınıfının en geniş kesimleri ilk kez aralarındaki nesnel ve öznel farklılıkları aşarak sınıf mücadelesine girmektedir. İşçi sınıfı saflarında birlik sağlanmaktadır. Sendikaların da bu anlayışa sahip çıkıp, sermayeye karşı birliği savunmaları ve örgütlemeleri zorunludur.

Türkiye'de sermayedar sınıf ekonomik bunalımı atlatamamıştır. Eğer Türkiye'de 24 Ocak ve 12 Eylül sonrasında önemli bir yapısal değişiklik ve üretkenlik artışı sağlanmış olsaydı, yaratılan yeni artığın barışçıl bir süreç içinde paylaşımı ve işçilerin 12 Eylül sonrasındaki kayıplarının zaman içinde geri verilmesi tartışılabilirdi. Ama Türkiye sermayedar sınıfı 12 Eylül sonrasında en kolay yoldan yağma yolunu seçmiş, kendini yeni koşullara göre yenileyememiştir. Bu koşullarda, işçi sınıfının ve sendikaların 12 Eylül döneminin kayıplarını geri alabilmelerinin tek yolu, mücadeleden geçmektedir. Bu zorunluluğu yalnızca kapitalizme karşı olanlar değil, kapitalizmi savunan sendikacılar da anlamışlardır.

Birlikte mücadele kitlesel olmak zorundadır ve kitlesel olmasının önkoşulları vardır. Kitleler özellikle 1989 eylemleri sonrasında kitle mücadelesinin gücünü gördüler ve eylem eğilimleri arttı. Hakim sınıflar içi çatlak nedeniyle kitle eylemlerine karşı şiddet kullanılamaması ve Türk-İş'in eylemlere sahip çıkmak zorunda kalması, eylemlerin daha da yaygınlaşmasına katkıda bulundu. Eğer güvenlik güçleri (güçlü bir siyasal iktidara güvenerek) kitle eylemlerinin daha başlangıç safhasında eylemleri sert önlemlerle dağıtabilseydi, "anarşi"den korkanlar büyük olasılıkla pasifleşirdi. Güvenlik kuvvetlerinin müdahaleye başladığı anda ise artık çok geçti. Hareket yeterince kitleselleşmişti. Ayrıca kamu kesimi işyerlerinde eyleme giren 600 bin işçinin büyük bir bölümü 12 Eylül döneminin ekonomik sonuçlarını yaşadı ama baskısını doğrudan yaşamamıştı. Bu durum da eylemlerin oldukça kolay yayılmasına katkıda bulundu.

İşçilerin birlikte mücadeleleri meşru zeminde gelişmelidir. Meşruiyetin ölçütü de kamu vicdanıdır. 12 Eylül öncesinde işçilerin yasal grevlerine körü gözle bakabilenler, 1989 yılının yasadışı eylemlerini onaylamışlar ve desteklemişlerdir.

Türk-İş'te saflaşma

Bugün Türk-İş içinde "sosyal demokrat"-"sağcı" gibi saflaşmalar zararlıdır.

Türkiye'de CHP'nin, SHP'nin, DSP'nin, DP'nin, AP'nin ve DYP'nin sendikal politikaları arasında büyük nitelik farkları yoktur. Bu nedenle de "sosyal demokrat" sendikacı ile "DYP'li" sendikacının uyguladığı sendikal politika arasında önemli bir fark görülemez. Ayrıca bir sendikacı öncelikle sendikacıdır. Parti üyeliği sonra gelir.

Bugün sendikalarda ve Türk-İş'te saflaşma, meşru kitle mücadelesi konusunda ortaya çıkmaktadır ve çıkmalıdır.

Bugün sendikaların en büyük katkısı, işçi sınıfının en geniş kesimlerini kitle mücadelesine sokarak, onların kendi özgüçlerine olan güvenlerini geliştirmek olacaktır. Sendikaların dar meslek veya tabaka çıkarlarını aşıp, sınıfın bütününün çıkarlarını savunması için son derece uygun koşullar vardır. Sınıfın oldukça geniş kesimlerinin ekmek-barış-özgürlük ve demokrasi için birlikte meşru kitle mücadelesine sokulması ise sendikaların görevi ve sorumluluğudur. ■

AK GÜBRE GREVİ 11.AYINI DOLDURDU

Adımlar (Mersin) - Akdeniz Gübre Sanayii (Ak Gübre) grevi 25 Ocak 1989'da 4,5 ay süren toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin uyuşmazlıkla sonuçlanması üzerine başladı. Sendikalarından maddi yardım almadan greve çıkan işçiler, 11.ayında da grevi başarıyla sürdürme kararlılıklarını yitirmediler.

Ak Gübre'de grevin doğurduğu bir günlük üretim kaybı 1.1 milyar lira. İşçilerin istedikleri ücretler tümüyle kabul edildiği takdirde işverene getireceği toplam yük 24 milyar lira. Yani 22 grev günü bu maliyeti karşılıyor. Fakat grev 300 günü aştığı halde, işveren anlaşmaya pek niyetli görünmüyor. Grevin "ideolojik" olduğunu söylüyor. Hatta Haziran ayı içinde "fabrikayı tasfiye edeceklerini" bile söyledi. İşçiler ise, "günlük 1.1 milyar lirayı gözden çıkaranlar mı, yoksa ekmek ve onur mücadelesi veren bizler mi ideolojik davranıyoruz" diye soruyorlar.

Ak Gübre işçileriyle dayanışma hiç eksilmedi. Geçtiğimiz günlerde başlatılan grevci çocukları için "kitap-kırtasiye" kampanyasına ülkenin dört bir yanından katılım sağlandı. Petrol-İş Mersin Şube Başkanı **Haluk Kırma**, greve gösterilen dayanışmayla ilgili olarak şunları söylüyordu: "Dostlar, sizler yanımızda olduğunuz ve bize omuz verdiğiniz sürece biz bu grevi 11 ay değil, gerekiyorsa 11 yıl daha sürdürürüz." ■

M.Emin Bozarslan ile, Kürd kültürü ve Jin üzerine-3

"ÇALIŞMALARIMI 2000 YILINA KADAR TAMAMLAMAYI DÜŞÜNÜYORUM"

■ Mevlüt İlgin

M.Emin Bozarslan ile, Kürd kültürünün kaynakları ve Jin dergisinin açığa çıkarılmasını kapsayan söyleşimiz bu sayımızda da sürüyor. Bozarslan bu sayımızdaki bölümde çalışmalarının bugüne kadarki sürecini, Kürd dili üzerine çalışmalarını, karşılaştığı zsorunları ve Kürdçeye karşı resmi politikayı anlatıyor.

Bozarslan ile yaptığımız, söyleşi gelecek sayımızda tamamlanacak.

Yirmi Yıllık Program

- Peki, bundan sonra neler yazmayı ya da çevirmeyi düşünüyorsunuz? Programınızda neler var?

Bozarslan: İsveç'e yerleştikten ve "Jin" dergisi üzerine çalışmaya başladıktan sonra 20 yıllık bir çalışma programı hazırladım. 1980 yılından 2000 yılına kadar yapmayı öngördüğüm çalışmaları içeren bu programın en önemli bölümünü eski Kürd dergileri oluşturuyor. Bunlardan biri olan "Jin", daha önce de belirttiğim gibi dokuz yıllık bir çalışma sonucunda tamamlandı. Öteki eski Kürd dergileri ise şunlardır:

1898-1902 yılları arasında yayınlanan ve tarihteki ilk Kürd gazetesi olan **"Kürdistan"** gazetesi. Bu, 15 günde bir yayınlandığı için aslında bir dergi niteliğindedir, ancak kurucusu ve yöneticisi onu "ceride" olarak tanımladığı için ben de gazete diyorum. Bu gazete önce Mısır'da yayınlanmaya başlamış, daha sonra İsviçre ve İngiltere'de yayınını sürdürmüştür. Gazetenin kurucusu ve ilk yönetmeni Mikdad Midhat Bedirhan'dır. Sonra kendisi hastalanmış ve gazetenin yönetimini kardeşi Abdurrahman Bedirhan'a devretmiştir. Gazete önceleri sadece Kürdçe olarak yayınlanmış, daha sonra Türkçe yazılara da sayfalarında yer vermiştir. Türkçe bölümlerinin çoğunu, Osmanlı padişahı İkinci Abdulhamid'e ve yönetimine yöneltilen eleştiriler ve yazılar sert açık mektuplar oluşturmaktadır. Bu nedenle, "Kürdistan" gazetesinin Osmanlı sınırları içine sokulması Abdulhamit tarafından yasaklanmıştır. Ama gazetenin sahibi ve yöneticisi Abdrurrahman Bedirhan, Abdulhamit tarafından Osmanlı yurttaşlığından atılmamıştır!

Programımdaki ikinci dergi de, 1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'da yayınlanan **"Kürd Teavun ve Terakki Gazetesi"(Kürt Yardımlaşma ve Gelişme Gazetesi)** dir. O dönemde İstanbul'da **"Kürd Terakki Cemiyeti (Kürd Yardımlaşma ve Gelişme Derneği)** adlı bir dernek kurulmuş, söz konusu dergi de o dernek tarafından yayınlanmıştır. Yazarları arasında, daha sonraları "Said-i Nursi" adını alacak olan ünlü Bediuzzaman Said-i Kürdi de vardı. Kendisi o zamanlar ve 1920'lere kadar ateşli bir Kürd yurtseveriydi.

Programıma aldığım üçüncü ve dördüncü dergiler de, 1913 yılında ardarda yayınlanmış olan **"Roji Kurd"** **(Kürd Güneşi)** ve **"Hetawi Kurd"(Kürd Güneş Işığı)**dır. Bu dergiler, 1912 yılında kurulmuş olan **"Hewi"**(Ümid) adlı Kürd gençlik derneği tarafından çıkarılmışlardır. Dernek önce **"Roji Kurd"** dergisini yayınlamış, o dergi zamanın iktidarı İttihad ve Terakki hükümeti tarafından kapatılınca, bu kez de **"Hatewi Kurd"** dergisini yayınlamıştır.

Programımdaki dergiler dizisinin sonuncusu ise, 1919-1920 yıllarında yayınlanmış olan **"Kürdistan"** dergisidir. Bu dergi de "Jin" gibi **"Kürdistan Teali Cemiyeti"** tarafından Kürdçe ve Türkçe olarak yayınlanmıştır. "Jin" bir kültür dergisiydi, **"Kürdistan"** ise daha çok haber-yorum dergisi olarak yayınlanmıştır; buna bir anlamda siyasal dergi de diyebiliriz.

Hepsi Kürdçe ve Türkçe olarak yayınlanmış olan bu dergilerin tümünü de "jin" gibi Latin harflerine çevirmeyi ve sunuş yazılarıyle, açıklamalarla, dipnotlarla yeniden yayınlamayı düşünüyorum.

Ayrıca, 1968 yılında Kürdçesi ile Türkçe çevirisini birlikte yayınladığım "Mem u Zin" üzerine yeniden çalışmayı ve bu kez Kürdçesi ile Türkçe çevirisini ayrı ayrı kitaplar halinde yayınlamayı düşünüyorum. Bir de, 1971 yılında 12 Mart darbesinden hemen önce İstanbul'da yayınlamış olduğum Kürd tarih kitabı **"Şerefname"** üzerine de yeniden çalışıp onu da yayınlamak istiyorum. Bu iki kitabı ve yazarlarını bütün yönleriyle tanıtmak için de her birine uzun ve ayrıntılı bir sunuş yazısı yazmayı düşünüyorum. Türkiye'deki ortam elverişli olmadığı için, bu kitapları ilk yayınladığım zaman böyle sunuş yazıları yazıp yayınlamama olanak yoktu. Burada bu isteğimi de gerçekleştirmek istiyorum.

Eğer hesapta olmayan birtakım engeller çıkmazsa, sağlığım şimdiki gibi elverişli olursa, bugünkü çalışma tempomu da sürdürebilirsem, bütün bu çalışmaları 2000 yılına kadar tamamlamayı düşünüyorum. Hepsini yayınlama olanağı bulamasam bile, hiç değilse hepsini hazırlayıp basılabilecek duruma getirip dosyalara koymak istiyorum.

Benim bu dergileri yeniden yayınlamamın ikinci nedeni, Kürd halkının yakın geçmişini aydınlatan bu kaynakları, bulundukları tozlu yerlerden çıkarıp Kürd halkının ve özellikle yurtsever Kürd gençlerinin eline ulaştırmaktır.

Çoraklaştırılan Fikir Ortamı

- Programınızın büyük bir bölümünü eski Kürd dergilerinin oluşturduğunu söylüyorsunuz. Peki, bu eski dergilerde savunulan fikirler bugün geçerli olabilir mi?

Bozarslan: Ben o dergilerde savunulan fikirlerin bugün geçerli olup olmadıklarını aramıyorum. Benim için önemli olan bu değildir. Bu konuyu, o dergileri okuyacak olanlar, okuyucular değerlendireceklerdir.

Benim bu dergiler üzerine çalışıp bunları yeniden yayınlamamın iki nedeni vardır. Biri, birer kaynak olan bu dergileri kaybolmaktan kurtarmaktır. Bunlar sadece Kürd halkı için değil, aynı zamanda, Kürd sorununa ilgi gösteren Türk aydınları ve dünya Kürdologları için de önemli kaynaklardır. Bu kaynaklar şimdiye dek gizli kalmıştır, daha doğrusu gizli bırakılmıştır. Çoğunun adı dahi bugün bilinmiyor. Daha önce de belirttiğim gibi, bu yüzyılın başlarında ulusalcılık akımı Ortadoğu ve Balkanlar'ı sarmaya aşladığında Kürd halkının ve özellikle Kürd aydınlarının durumu neydi, bu akımdan nasıl ve ne ölçüde etkilendiler ve neler yaptılar? İşte söz konusu dergiler, bu konuları aydınlatan kaynaklardır.

Bu dergileri yayınlamamın ikinci nedeni ise, Kürd halkına ve özellikle yurtsever Kürd gençlerine, özgeçmişlerini ve yakın tarihlerini tanımaları konusunda yardımcı olmaktır. Kürd halkı ve özellikle yurtsever Kürd gençleri bilmelidirler ki kendi aydınları, yazarları ve şairleri de yüzyılımızın başlarında mücadele alanına atılmışlar, ulusal kimliklerini kazanıp pekiştirmek için hem kültürel ve hem de siyasal birtakım çabalara girmişlerdir. 1920'lerden bu yana Kürd halkının her şeyi yasaklandığı ve bu yasak hala da sürdüğü için, kimsenin bu yakın geçmişteki çabalardan ve bu çabaları harcayan insanlardan haberi yoktur. Yani Kürd halkının ve özellikle yurtsever Kürd gençlerinin düşünce bağları, yakın geçmişlerinden tümüyle koparılmış ve bunlar tümüyle çoraklaştırılan bir fikir ortamının içine atılmışlardır.

Daha önce de belirttiğim gibi, birçok olay "Jin" dergisi sayesinde bugün aydınlığa kavuşmuştur. Buna birçok başka örnek de eklenebilir. Örneğin okula giden bir Kürd genci , ilk Türk gazetesinin adını **"Tercüman-ı Ahval"** olduğunu ve bu gazetenin Agah Efendi tarafından çıkarıldığını okuyup öğreniyor, ama ilk Kürd gazetesinin adının **"Kürdistan"** olduğunu ve bunun da Mikdad Midhat Bedirhan tarafından çıkarıldığını bilmiyor ve öğrenemiyor. Örneğin bir Kürd genci, ilk Türk öykü yazarlarından birinin Ömer Seyfeddin olduğunu okulda öğreniyor, ama ilk Kürd öykü yazarının Vanlı Fuad Temo olduğunu ve onun yazdığı Kürdçe öykülerin 1913 yılında **"Roji Kurd"(-Kürd Güneşi)** dergisinde yayınlandığını bilmiyor, öğrenemiyor; tam tersine, öğrenmesi yasaklanıyor.

İşte benim bu dergileri yeniden yayınlamamın ikinci nedeni, Kürd halkının yakın geçmişini aydınlatan bu kaynakları, bulundukları tozlu yerlerden çıkarıp Kürd halkının ve özellikle yurtsever Kürd gençlerinin eline ulaştırmaktır.

Dil Çalışmaları

- Bir de Kürd dili üzerine yaptığınız çalışmalar merak ediliyor. Bu konuda da açıklama yaparmısınız?

Bozarslan: Dil üzerine yaptığım çalışmalar son derece ağır gidiyor. Hatta bazen aylarca o çalışmalara hiç el atamıyorum. Eski Kürd dergileri ile Kürd masal ve güldürüleri zamanımın tümünü aldığı için, dil konusuna zaman kalmıyor. Deyim yerinde ise, o konu tam bir üvey evlat gibi hep geride kalıyor. Bu konuyu da, tasarladığım Kürdçe öykü ve romanlar gibi dergi ve masallardan sonraya erteliyorum.

Dil konusundaki çalışmam iki alandadır. Biri sözlük çalışmasıdır. Buna yıllarca önce başlamıştım. Ancak, dediğim gibi, zaman kalmadığı için öyle kanarda duruyor. Henüz sözcük toplama aşamasındadır. Bilimsel bir yöntemle ve çok geniş kapsamlı hazırlamak istediğim için, aceleye getirmek istemiyorum.

- Bu bir Kürdçe-Türkçe sözlük mü olacak?

Bozarslan: Hayır, sadece Kürdçe sözlük olacak. Yani Kürdçe sözcükleri alıp anlamlarını Kürdçe olarak açıklayan bir sözlük olacak. Bir örnek vermek gerikirse, şöyle diyebilirim: Türkçede diyelim ki Türk Dil Kurumu'nun **"Türkçe Sözlük"**ü ya da Mustafa Nihat Özön'ün **"Türk Dili Sözlüğü"** neyse, Kürdçede benim söz lüğüm öyle olacak, tamamlandığı zaman. Şimdiye kadar, Kürdçe sözcükleri değişik dillerde açıklayan birçok sözlük çıkmıştır. Örneğin Kürdçe-Türkçe, Kürdçe-Arapça, Kürdçe-Farsça, Kürdçe-Fransızca, Kürdçe-İngilizce, Kürdçe-Rusça sözlükler çıkmıştır. Ama sadece Kürdçe sözlük henüz çıkmamıştır.

Eğer programımdaki öbür işlerden sonra sözlüğü tamamlayabilirsem, ilk kez sadece bir Kürdçe sözlük ya da Kürdçe-Kürdçe sözlük çıkmış olacaktır.

Dil üzerindeki ikinci çalışmam ise, dilbilgisi çalışmasıdır. Buna da birkaç yıl önce başlamıştım. Ancak bu da, henüz not tutma aşamasından öteye gidememiştir. Elimdeki diğer çalışmalardan ona da zaman kalmıyor, o da sözlük gibi hep üvey evlat durumuna düşüyor, hep geri planda kalıyor. Eldeki işleri tamamladıktan sonra sözlük gibi onu da ele alabileceğimi umuyorum.

"Duvar"dan Sonra Almanya

ESKİ İLE YENİ YİNE KARŞI KARŞIYA

■ Ayşe Bilge Diclell

Batı Berlin - "Doğu'dan gelecek Sovyet tankları" beklenirken, Federal Almanya ve Batı Berlin'in Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde yapılan halk arabaları "Trabi"lerin istilasına uğramasıyla başlayan yeni süreç karşısında Federal Almanya finans kapitalinin yapacağı başka bir şey yoktu. Başbakan Kohl 28 Kasım 1989'da parlamentoda yaptığı konuşmasında, "bütün Almanya'da federal bir düzen" sonul amaçlı, 10 aşamalı bir "birleşme" planı ortaya attı. Kohl, DAC'de özgür seçimler sonucunda işbaşına gelecek bir hükümetin kurulmasından sonra ortak hükümet komisyonları, parlamento grupları ve uzmanlık ekipleri kurulmasından söz ederken, "Alman tarihinin sürekliliğini" vurgulamayı da unutmadı.

Federal Almanya parlamentosunda temsil edilen Sosyal Demokrat Parti, Kohl'ün planını hararetle destekliyor. Partinin dış politika sözcüsü Karsten Voigt, parlamentoda konuşurken, "barışı, sosyal adaleti, herkesin dolaşım özgürlüğünü, çevrenin korunmasını garanti eden bir dayanışmacı toplumun" oluşturulacağını belirtiyor, bu plan çerçevesinde her iki Almanya'da bulunan demokratik solun tek bir platformda buluşmasının da mümkün olacağını söylüyordu. Voigt, Alman devletlerinin birliğinin ancak Avrupa'daki bir barış düzeni çerçevesinde her iki askersel paktın aşılmasından sonra gerçekleşebileceğini kaydederken, "iki alman devleti"nin bir dogma haline getirilmesinin halkın sıralarında artan yakınlaşmayı görmeme hatası yolaçacağını da sözlerine ekliyordu.

Parlamentoda Kohl'ün planına karşı çıkan Yeşiller oldu. Yeşiller Partisi'nden iki kadın, Jutta Oesterle- Schwerin ile Antji Vollmer, birleşme dalgasının DAC'deki demokrasi hareketini boğmayı amaçladığını vurguladılar. Antje Vollmer, sorunun ya DAC'de özgül bir demokratik gelişmeyle gerçekten insanca bir toplum düzeninin kurulması bu ülkenin FAC tarafından yutularak ezilmesi olduğunu belirtti. Sorunu bir yandan iki tarafta bulunanların birbirine aitliğini giderek artan biçimde hissettirmek, diğer yandan da gerekli mesafeyi korumak olarak formüle eden Antje Vollmer, DAC ile politik olarak anlaşmalara dayalı bir yakınlaşmadan yana olduğunu açıkladı. Asya'yı, Afrika'yı, Ortadoğu'yu, çevre sorunlarını unutarak Alman varlığını gündemin birinci sırasına çıkarmanın bugünün dünya koşullarının gerektirdiği bir davranış olmadığını söyleyen Vollmer, FAC'de açık, yeni koşulların gereğine uygun düşen bir tartışmayı başlatma zamanının geldiğini belirtti.

Kohl'ün açıklamaları üzerine görüşleri sorulan Almanya Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreteri Egon Krenz, "ortak görüşmeler temelinde varılan sonuçlara evet, ama dayatmalara hayır" şeklinde konuşurken, DAC'de bulunan Sosyal Demokrat Parti temsilcileri, "yeniden birleşme, ya da birleşme sözlerine hayır", "ancak Avrupa'nın bir barış düzeni temelinde birleşmesi bağlamında Almanya'ların birliğine evet" diyordu.

Aralarında ünlü aydınların yer aldıkları DAC reform hareketinin temsilcileri, Kohl parlamentoda konuşurken, aynı saatlerde bir basın toplantısı düzenliyorlar, sorunu şu şekilde koyuyorlardı: Ya DAC'nin özgül kişiliğinde ısrar edecek ve vargücümüzle, tüm insanlar ve ilgili devletlerle işbirliği içinde ülkemizde barışa, sosyal adalete, özgürlüğe herkesin serbest dolaşım hakkına ve çevrenin korunmasına dayalı bir toplumun kurulmasını deneyeceğiz; ya da güçlü ekonomik dayatmalar ve önceden tahmin edilemez koşullara sabrederek, FAC'nin etkili ekonomik ve politik çevrelerinin DAC'ne yardımlarını kabul ederek maddi ve ahlaki değerlerimizi satacağız". Aralarında Stefen Heym, Christa Wolf gibi dünya çapında tanınmış kişilerin yer aldığı aydınlar, DAC halkına bir çağrı yaparak, FAC'ne alternatif yeni bir sosyalist toplumu oluşturma şansının hala bulunduğunu, antifaşist ve hümanist idealler temelinde yürüme umudu taşıyanların güçlerini birleştirmelerini istediler.

Şu sıralarda DAC'de en aktif politik hareketlerden biri durumuna gelen Liberal Demokrat Parti Başkanı Gerlach da Kohl'ün planına karşı çıktı, getirilen önerilerin çok erken, çok yersiz kaldığını söyledi.

Bu durumda, ilerici kampa düşen nedir? Soğuk savaş rüzgarlarının etkisi altında yapıldığı gibi insanlar arasında duvarlar, Stalinci sosyalizm anlayışını savunmak mı?

"Check-point Charlie" adlı sınır kapısında Batı Berlin'liler DAC'den şehirlerini gezmeye gelen "soydaşlarını" tezahüratla karşılıyorlar...

Kohl'ün açıklamaları üzerine görüşleri sorulan ABD Başkanı Bush, "karşı değilim" derken, Sovyet televizyonu, haberi yorumsuz veriyordu. Herkes, Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'un Malta zirvesine giderken, bu konuda bir açıklama yapmasını beklerken, Gorbaçov'un danışmanları ilk tepkilerini, "Avrupa bunu kaldıramaz", "bu, DAC'ni tahakküm altına almaktır" biçiminde dile getiriyorlardı.

Bu arada belirtmek gerekir ki, 100 DM'lik "hoşgeldin" parasıyla FAC'ni ve Batı Berlin'i gezen ve sayıları milyonlara varan DAC yurttaşları arasında bu kadar zenginliğe karşı bir hayranlık uyandığı televizyonlara yansıyor. DAC'nin Leipzig kentinde her Pazartesi günü yapılan gösterilerde, bugüne kadar "biz halkız", "burada kalacağız" "devrimci reformlar istiyoruz" belgileri ağırlık kazanmışken, son gösterilerde "Almanya, birleşik vatanımız" belgileri öne çıkmaya başlamış bulunuyor. Son gösteride, Çekoslovakya'daki reform hareketine selam gönderilen konuşmalar, hemen hemen hiç alkış almazken, bir gencin taşıdığı "DAC'nin FAC tarafından yutulmasına hayır" pankartına şaşkın şaşkın bakanlar çoğunluktaydı.

Eski ile yeni karşı karşıya

DAC'deki aşağıdan, yığınların eylemli hareketiyle gerçekleştirilen barışçı devrimin ne şekilde süreceği, DAC'nın yakın gelecekte Stalinist sosyalizme karşı yeni bir alternatif toplum geliştirip geliştiremeyeceği henüz belli değil. Şu satırlar yazıldığında, Kohl'ün "birleştirme" planına karşı Avrupa'daki diğer ülkelerin ve güçlerin ne şekilde tepki göstereceklei belli değildi. Açık ki, bir ülkedeki gelişmelerin, hele hele bu ülke iki askersel paktın değme noktasındaysa ve iki dünya savaşının çıkmasında esas sorumluluğu taşıyorsa, bütün ülkeleri ilgilendirdiği günümüz dünyasında, çıkarlar mutlaka dengelenmek durumundadır, dengelenecektir.

Federal Almanya'da yapılan ilk yorumlarda, Kohl'ün yaklaşmakta olan seçimleri yeniden kazanabilmek için "milli dava"yı öne çıkararak seçim kampanyasını başlattığı kaydediliyor. Sosyal Demokrat Parti'nin de bu "milli dava"ya yabancı düşmeden kendi alternatifini hazırlamak için zaman kazanmaya yöneldiği öne sürülüyor.

Ancak, şurası da bir gerçek, Kohl'ün birleşme planıyla gündeme getirdiği, salt bir seçim kazanma tutkusu değildir. Güney Afrika'daki ırkçı rejimle sıkı fıkı ilişkileri nedeniyle birkaç gün önce Birleşmiş Milletler'de kınanan

PAC'ın sermaye çevrelerinin DAC'ni yutma iştahıyla davranacağı daha baştan belliydi.

Bu durumda, ilerici kampa düşen nedir? Soğuk savaş rüzgarlarının etkisi altında yapıldığı gibi, insanlar arasında, toplumda, ülkeler arasında duvarları, Stalinci sosyalizm anlayışı savunmak mı?

Bu yapılırsa, daha baştan yenik düşülür. Gözler DAC'de tabandan yükselen demokrasi fırtınasıyla gündeme gelen yepyeni demokrasi anlayışına çevrilirse, işte ancak o zaman, bugün başarısızlıklar söz konusu olsa bile yarını kazanmak mümkün olabilecektir.

İşletmelerde, kurumlarda çalışanların kendi yöneticilerini kendilerinin seçmesi; toplumda halkın her düzeyde kendisini, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konularda sözünü söyleyebilmesi; tüm karar alma mekanizmalarında halkın, kadın-erkek eşitliği temelinde, söz sahibi olması; bu şekilde insanların emeğine ve iktidara yabancılaşmasının son bulması; bütün ülkelerde "düşman" tasavvurlarının yıkılmasıyla hümanizmin güçlenmesi, Avrupa'da ve dünyada bir barış düzeninin kurulması; sosyal adaletin yalnızca tek tek ülkelerde değil, dünya çapında sağlanması; insanlığın bu temelde çevre sorunu başta olmak üzere varlığını tehdit eden tüm sorunları çözebilmeye yönelmesi... İşte, günümüzde ortaya çıkan alternatif budur. Bu alternatif her geçen gün başka biçimlerle kendisini ortaya koyuyor. Bu alternatif, çekicidir. Ama bu alternatif, yeni mücadele anlayışını, yani örgütlenme anlayışını, bireyin aktifleşmesini, bireyin bulunduğu her grupta etkin olabilmesini ve yepyeni bir enternasyonalizm anlayışını gerektiriyor. Önemli olan da herhalde bir an önce bunu başarabilmekte!

D.Almanya'nın halk yığınları kendi özgürlüğünü kendi eline aldı

YENİ TÜR BİR DEVRİM

Karl Marks'ın hedeflediği özgürlük ve dayanışma toplumu, en az kapitalizm kadar canlı bir organizma olmalıydı... Önceden teorisi kurulup, sonra bu reçeteye göre hayata geçirilmek istenen sosyalizm, ORGANİZMA olmadı; ancak bir MEKANİZMA olabildi...

■ **Ömer Tulgan**

Batı Berlin - Korkulu günler yaşadım, uykusuz geceler geçirdim ben de tüm komünistler gibi !.. "Sosyalizmin iflasını" ilan ediyordu tutucu politikacılar televizyon ekranlarından - kentin iki yakasından insanlar büyük alanlarda kucaklaşırken. "Demokratik olmayan bir sosyalizm, sosyalizm değildir" diyenlerdenim. "Sosyalist ülkelerin halklarının özgürlüğüne konan her sınırlandırma, sosyalizmin bağrında açılmış bir yaradır; kendi ellerimizle kendi etimizi kesmemizdir" diyenlerdendim. Bir komünistin amasız-fakatsız bu sınırlandırmalara karşı olması gerektiğini savunuyorum... Ama itiraf edeyim ki, "o an" gelip çattığında, yani komünistlerin bir türlü atamadığı adımı Demokratik Almanya'nın halk yığınları atıp da kendi özgürlüğünü kendi eline alınca, benim yüreğimi (ve sanırım benim gibi düşünenlerin de yüreklerini) titreten korku, dürüst, ama eskiyi henüz aşamamış türden yoldaşların duyduğu korkudan hiç de daha az olmadı.

* * *

İspanyol boğa güreşlerinde kullanılan bir terim var: Boğa güreşçiliğinin çıraklığını bitirmiş, boğayla baş başa kalmadan antremanlarını yapmış genç bir toreronun ilk kez arenada boğayla baş başa, göz göze kaldığı ana, "gerçeklik saati" diyorlar. Böylesi bir gerçeklik saatiydi yaşanan.- Sermayenin egemenliğini 40 yıldan beri kaldırmış olması gereken bir ülkede bu sınav verilebilecek miydi?

Bugün "kapıların açılmasının" üçüncü günü. Henüz sonuçlara varmak için erken elbette. Ama ana hatlarıyla beliren birşeyler var şimdiden: Yılların baskısını kendi başkaldırısıyla parçalayan halk, kendi özgürlüğünü tadıyor; ama televizyon muhabirlerine "ertesi gün işlerinin başında olacaklarını" söylüyor gelenler. Ve sınırı iki yönde geçenler, eşit uzunlukta kuyruklar oluşturuyorlar sınır girişlerinin iki yanında... Tutucu Kohl'un "Birleşik Almanya" demogojisi, kentin iki yakasından on binlerin ıslıkları altında boğuluyor... Miting alanında Demokratik Almanya'nın yurttaşlarına Batı Alman milli marşını dayatma oyunu büyük bir fiyaskoyla sonuçlanıyor... Halk yığınlarının kabarışının öncülüğünü yapan hareketlerin temsilcileri-aydınlar, sanatçılar, papazlar her iki Almanya'nın televizyonları önünde, birbirlerinden farklı konumlar savunuyor, ama hepsi de kapitalizme dönmeyi reddediyor, yeni, çoksesli bir eşitlik toplumu kurmak istediklerini açıklıyorlar...

Ve nihayet kapitalist bir kamuoyu araştırma enstitüsünün gelen Doğu'lular arasında yaptığı ilk anketin sonuçları açıklanıyor Batı televizyonunda: anketi yanıtlayan Demokratik Almanya yurttaşlarından dörtte biri Batı ile birleşme yanlısı, üçte biri kapitalizmi istiyor, üçte ikisi ise kapitalizmi istemiyor- ve bugüne kadarkinden farklı, özgürlükçü bir düzen istiyor!... "Yüzde doksan dokuz virgül dokuz'lu seçim sonuçlarından çok daha yürek ısıtıcı bir sonuç, değil mi?..

Kimi toplantılarda, konferanslarda dile getirdiğim şöyle bir görüşüm vardı:

"Kapitalizm önceden yapılmış teorilere göre doğup büyümedi. Toplum dinamiği içinde herhangi bir canlı gibi, bir köpek, bir at gibi kendi varlığının farkında olmadan doğdu ve gelişti. Bu yüzden de o, her canlı organizma gibi, her bir hücresiyle yaşıyor...

"Karl Marks'ın hedeflediği özgürlük ve dayanışma toplumu, en az kapitalizm kadar canlı, ama köpek ve at gibi değil, insan gibi, varlığının bilincinde olan bir canlı organizma olmalıydı.

"Ama teknik henüz canlı organizmalar yapamıyor. Üç gram karbon, iki gram su, bir gram azot diye bir araya getirip de yaşayan hücreler üretemiyor. Bu yüzden de önceden teorisi kurulup, sonra bu reçeteye göre hayata geçirilmek istenen sosyalizm, tüm hücreleriyle yaşayan bir ORGANİZMA olmadı; ancak bir MEKANİZMA olabildi.. Dindarların dili ile söylersek, kapitalizm "Allah yapısı" idi, sosyalizm ise "kul yapısı" oldu. "Kollektif hayvan'ın yerine "kollektif insan'ı yaratmak istedik, ama ortaya (en iyi durumda bilgisayar-beyinli) bir robot çıkabildi ancak...

"Peki ama, 'bu işin bir mümkünü yok mu?" Galiba Lenin, sorunun çözümüne açılabilecek bir kapı bulmuştu - zorunlukların dayatmasıyla da olsa, teorik fikir yürütmelerle değil politik bir içgüdü ile de olsa: 'NEP', 'Yeni Ekonomi Politikası'... İnsanlar karbon, su ve azottan canlı hücre yaratamıyorlar ama, varolan canlıları geliştirip daha güçlü, daha hayat dolu ve daha yararlı yeni türler türetebiliyorlar! 'NEP', ilk insan toplumundan kapitalist topluma miras kalmış olan, toplumun hücrelerine sinmiş olan hayatiyeti yaşatıp, sosyalizme devralabilirdi belki; bu hayatiyetin tohumlarıyla yeni türden bir toplumu, bir tür 'sosyalist sivil toplumu' yeşertebilirdi belki. Ne yazık ki çok erken son verildi NEP'e; kapitalizmin organizmasında yaşayan ne varsa öldürüldü. Biz, sosyalizmini gelecekte kuracak olanlar ders çıkaralım bundan..."

Böyle söylüyordum tartışmalarda.

Bugün, Demokratik Almanya Devrimi'nin deneyimine bakarak, şunu eklemek istiyorum bu görüşüme: Kapitalizmin aşılmasının tek ürününün yalnızca şu "mekanizma" olmadığını kanıtlıyor tarih şimdi: Komintern türü, geleneksel devrimci parti, aygıt egemenliği altında boğulmuş, hayata arkadan yetişmeye çalışıyor topallayarak... Yeninin taşıyıcıları "sosyalizm" sözcüğünü kullanmak istemiyorlar artık çoğunlukla... Yeni bir olgu ile karşı karşıyayız çünkü: Kapitalist sömürünün olmadığı ülkelerden ekonomik temeli en gelişkin olanında, şimdi, geçmişin son derece elverişsiz politik koşullarına rağmen, yeni bir kültür, yeni türden bir "sivil toplum" filizleniyor insanlar arasında.

Toplumsal hegemonyayı hiçe sayan o çetin baskı rejimlerinin kahredici "mekanizma"larının bile, bu yeni "organizma"nın tohumlarını (kimbilir, şimdilik belki bir tek ülkede bile olsa) öldürememiş olması, onun içinde taşıdığı hayat gücünün ne kadar yüksek olduğunun göstergesi değil mi?..

Belki de bu sonuca varmak için henüz çok erken! Yine de geleceğe artık dün olduğundan daha büyük bir iyimserlikle bakabiliriz, "ayağımız yerden kesilmeden hayal kurabiliriz" biz devrimciler - dünyayı değiştirmenin gerekliliğine ve olanaklılığına inananlar... ■

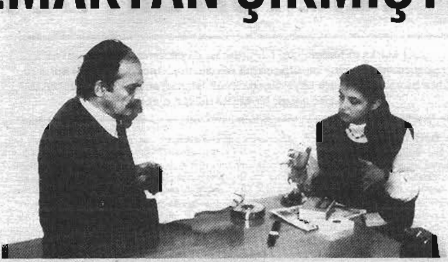
Batı Berlin şehir merkezindeki Ku-Damm meydanı Doğu'lu ve Batı'lı Almanların "buluşma" yerlerinden biri...

Kimin malına el kondu: Oğuz Aral anlatıyor

"BU, GIRGIR SORUNU OLMAKTAN ÇIKMIŞTIR"

■ Füsun Öztürk Baysan

Dünyanın sayılı mizah dergileri arasında yeralan **Gırgır** ve **Fırt** dergileri Kasım ayı başında olaylı bir şekilde el değiştirdi. **Gölge Adam** gazetesi ve **Vizon** dergisinin sahibi **Ertuğrul Akbay**, İlbas Yayıncılık adına **Çiğdem Simavi**'nin sahibi olduğu Gırgır ve **Haldun Simavi**'nin sahibi olduğu Fırt Dergilerini 600 milyon liraya satın aldı. 18 yıldır Gırgır'ın mizah yönetmenliğini yapan **Oğuz Aral** yurtdışında iken gerçekleştirilen satış, Oğuz Aral ile Fırt'ın Genel Yayın Yönetmeni **Tekin Aral**'dan habersiz gerçekleşti. Akbay, adeta bir operasyon düzenlercesine, dergilerin çalışma bürolarına, çizerlerin bugüne kadar çizdikleri bütün orijinaller de dahil olmak üzere karikatürlerine, yazılarına el koydu. Gırgır ve Fırt çalışanlarının satıştan hemen sonra topluca istifa etmeleri ile gelişen olaylarda Akbay, polis güçlerinin de desteğini alarak, operasyonu bizzat yönetti. Olayın hukuksal boyutu mahkemelerde çözülmeye çalışılıyor. **Oğuz Aral**, eski Gırgır çalışanları ile birlikte **Avni**'yi on beş gün aradan sonra 24 Kasım günü piyasaya çıkardı. Kendisiyle Avni'nin bürosunda son gelişmeler üzerine konuştuk. Aral, 38 yıllık gazetecilik hayatının 18 yılını verdiği Gırgır'ın yalnızca bir mizah dergisi olmadığını, onun çok üstünde işlevler yüklendiğini, asıl da bu nedenle yokedilmek istendiğini söylüyor.

Oğuz Aral: "Benim boynumun büküklüğü de halk içindir"

Bugün Babıâli'deki karikatürcülerin yüzde 90'ı Gırgır ve Fırt dergisinden yetişmişlerdir. Bu çok önemlidir. Böyle bir okulun, Türk sanatında, Türk kültür hayatında olduğunu sanmıyorum.

— Gırgır ve Fırt'a karşı bir satın alma operasyonu düzenlendi. "Ben yurtdışındayken düzenlenmiş bir komplo" dediniz bu satış için. Dergilerin el değiştirmesinin nedenleri nelerdir?

Aral: Niye olduğunun sorusunu sanıyorum Gırgır çıktığından beri sormak lazım. Sanatçılar yazı yazmaya başladığından beri sormak lazım. Türk sanatçılarının Türk aydınlarının film çekmeye, politik hayatın içine aktif olarak girmeye başladığından itibaren sormak lazım bu soruyu. Bu niye oldu? Aynı zamanda bu soruyu şöyle değiştirelim. Bunlar niye oluyor? Bunlar niye olmuştur? Bugün niye oldu, yarın niye olacak? İnsanlar niye hapislerde. Bunun çeşitli yöntemleri var. Kimini hapsedersin, kimini kurşunlarsın, kimini kurşunlatırsın. Kiminin hayatını o veya bu şekilde birey olarak tahrip edersin, kimini topluca tahrip etmeye çalışırsın. Bunun için her türlü araç mubahtır. Kullanılmıştır bugüne kadar. Neler kullanılmıştır? Devletin halk tarafından vergisi ödenmiş, bu vergiyle maaşını alan bürokrasisinin insanları kullanılmıştır. Bunlar zaman zaman polis olur, zaman zaman asker olur. Zaman zaman da paranın kendisi direkt kullanılmıştır. Bu tip muhalefet odakları halktan yana bir kavganın, üretimin içinde bulunan kurumlara parayla girerek içlerinden parçalamaya çalışmışlardır. Parçalayarak yoketmeye çalışmışlardır. Bu yalnız Gırgır için değildir, partiler, sendikalar için de geçerlidir. Türkiye'nin tarihine baktığımızda bunların örnekleri çoktur. Gırgır ilk değildir.

İşte ben bunları yalnızca herkes gibi saptadığım için, Gırgır'ın çok para kazanması yerine, çok kişi tarafından okunmasını yeğledim. O zaman güçlü olacaktım, çünkü okuyucumun gücü ile ayakta duracaktım, duramasam da çekip gidecektim. Okuyucumun gücü ile ayakta durursam, o zaman benim kimseye eyvallahım olmayacaktı. Benden ilan kesildiği zaman, politik tavrımı değiştirmek zorunda kalmayacaktım. Bu yüzden, o zaman çıkardığımız Gırgır ilan almadan, kendi gücüyle ayakta durmayı başarmış tek yayın biçimi olmuştur. Onun için ilanla giremeyen sermaye başka yolları her zaman denemiştir, deneyecektir.

Herhalde 12 Eylül'den sonra ilk kapatılan yayının Gırgır olması bir rastlantı değildir. Herhalde şu olanlar, bana sorulmadan, 18 yıldır manevi varlığına sahip olan çizerlere, yazarlara sorulmadan, derginin ben Avrupa'dayken bir komplo şeklinde, adeta bir darbe şeklinde el değiştirdiğinin iddia edilmesi bir rastlantı değildir. Ertuğrul Akbay adeta benim önüme arenaya atılmış bir oligo süren, ne bileyim gladyatör filan gibi bir adamcağızdır. Cemaziyülevveli bütün basın tarafından bilinen bir adamcağızdır. Kapasitesi de bilinir. Ve tahmin ettiğim gibi her şeyi de yüzüne gözüne bulaştırmıştır. Şimdi işin içinden de çıkamamaktadır. Belli ilişkilerini kullanarak devlet kurumlarında etkili olacağını sanmıştır. Belki bir dereceye kadar etkili olmuştur. Etkili olmuştur ki, polisler tarafından arkadaşların dışarı atıldığı zaman, analarının ak sütü gibi hakları olan orjinal karikatürleri, resimleri ellerinden alınmıştır, gaspedilmiştir. Ve bu gaspedilen orjinallerle de hala bu herif dergi çıkarıp bizim sırtımızdan para kazanmaya çalışmaktadır.

Şimdi bu meseleye çok ilginç, değişik yanlarından bakmakda fayda vardır. Örneğin ortada ciddi bir sanat meselesi var. Ben sandım ki, bu olaylar patladığı zaman ilk önce ilgilenecek, kavgasını verecek olan kurum Yazarlar Sendikası olacak. Yazarlar Sendikası'nın bugüne kadar en küçük çıkan bir sesini duymadım. Tersine Çağdaş Gazeteciler olaya başka türlü bakmayı becerdi. Basın açısından bunun sadece Gırgır olayı olmayıp ciddi bir basın, basın çalışanları sorunu olduğunu açıkladı. Ama ne yazık ki, bu açıklama hiçbir gazetede yayınlanmadı. Yine bu olayın ikinci bir yüzü var. Ben eserimi çizdiğim zaman, yayın hakkını mı satıyorum, bunun hakları kimindir, bir kereye mi mahsustur, ömür billahmıdır? Şimdi adamın iddasına ve açtığı davaya göre, Gırgır'da herhangi bir zamanda basılan bir eser, bir tip, bir roman, çizgi hayat boyu, ilelebet derginin patronu olan sahibine aittir. Öylesine aittir ki, bunu kendi dergisinde on defa yayınlar, isterse başka dergilere, gazetelere satabilir. Eğer bu adamlar o veya bu şekilde türk adaletini etkileyebilirse, kanunların açıklarından faydalanarak bu karar çıkarsa bundan sonra Türkiye'de sanat artık bitmiştir.

Bu Gırgır sorunu olmaktan çıkıp, Türkiye'nin bir sorunu haline gelmiştir. Ve Türk sanatçısı kendi hakkını korumaktan acizse Türk halkının hakkını nasıl korurmuş bakayım. Hepsine soruyorum. Kendi haklarının kavgası veriliyor bugün. Bugüne kadar telif hakları konusunda verilmiş bir tane karar yok. Bu ilk karar olacaktır. Olayın vahametini ne bir yazar, ne bir çizer kimse görmemektedir. Bahsettim Yazarlar Sendikası farkında değildir. Yalnız sanatçılar değil, sanat adına kavga veren birçok kurumlarımız vardır. Bunlar da işin vehametinin farkında değildir. Halen meseleye Oğuz Aral, Haldun Simavi, Ertuğrul Akbay meselesi olarak bakıyorlar. Bu da kısır görüşümüzün sonucu mudur? Yoksa hala aydınların, hala en ilkel hastalığı olan fraksiyonculuk oynama sorunu mudur, bilmek istemiyorum. Cehennemin dibine bu hastalıklar.

— Gırgır 18 yıllık bir geçmişe sahip. Bu süre içinde yalnızca Türkiye'nin en çok okunan mizah dergisi olmadı, aynı zamanda dünyanın kendi alanında belli başlı dergilerinden biri oldu. Yüzlerce insan yetiştirdi. Bütün bu olanlar aynı zamanda bir kültür birikiminin, mirasının yok edilmeye çalışılması anlamına da gelmiyor mu?

Aral: Tabi, ama yalnızca bu değil. Olayın politik boyutları vardır. Bu, halkın gırtlağını sıkma olayıdır. Halkın üretimini durdurma olayıdır. Çünkü biz bugüne kadar Gırgır'da en azından 10 bine yakın Türk delikanlısının eserlerini yayınladık. Bunların bir kısmı hapisanedeydi, bir kısmı köylerdeydi, öğretmendi, öğrenciydi, işsizdi ve işçiydi. Düşünün, hangi gazetede sizin yazınız birinci sayfada, son sayfada çıkar. Eğer siz gazeteci değilseniz, hangi dergide, gazetede sıradan bir okuyucunun kolay kolay yazısı çıkar. Biz her hafta bunu yapıyoruz. Bütün sayfalarımız açık. İyi espiriye ve çizgiye sahip bu kişilerin büyük bir kısmı karikatürcü olmuşlardır. Bugün Babıali'deki karikatürcülerin yüzde 90'ı Gırgır ve Fırt dergisindene yetişmişlerdir. Bu çok önemlidir. Böyle bir okulun, Türk sanatında, Türk kültür hayatında olduğunu sanmıyorum, açıkcası sanmıyorum değil, bilmiyorum.

— 18 yıllık bir gelenek, dünya çapında bir dergi ve Gırgır sizinle bütünleşmiş durumdaydı. Bildiğimiz kadarıyla çok da kazanıyordu. Bunun birden bire ortadan kaldırılması, kârlı bir yayıncılık alanı olarak da size rağmen ortadan kaldırılmasını yalnızca politik nedenlerle mi göze aldılar?

Aral: Bakın şöyle bir hastalık var, sebep var: Gırgır ve Fırt kâr eden dergiler. Yalnız bir kültür birikimi değil, patronlara para kazandıran yayınlardır. Hele hele, Gırgır'ın 18, Fırt'ın 15 yıllık geçmişine göre bu para bugün trilyonlara varabilir. Bilmiyorum. Ama bugün bu dergilere sahip olan kişinin bugün Türkiye'de en fazla nakit paraya sahip olduğu söylentisi vardır. Bu kadar para kazandıran bir şeyi bugün 600 milyona, yarım ev fiyatına sattığını, ya da satıldığını iddia etmesi bana komik geliyor. size öyle gelmiyor mu? 600 milyona bugün bir villanın yarısını alabilirsiniz. 18 yıllık bir derginin, son ayrıldığım zaman 300 bin net satışlı bir derginin adını almak, üstelik 600 milyona... Çocuklar söylediler zaten "biz aramızda toplayıp veririz bunun parasını" dediler. Bunu dedikleri zaman da hiç şaka söylemediler, çünkü patron tarafından bu kadar para kazanılıyorsa, Gırgır çalışanları da paralarını almayı becermişlerdir. Para meselesi böyleyken, para kazandıran bir dergiyi birden bire birine satmanın kârlı bir şey olmadığı ortada. O zaman 600 milyon değildir de başka bir şeydir. Dergide de yazdığım gibi 500 bin paunda da alıcı arandığını duydum. Oğuz Aral olmadan da kimse vermemiş bu parayı. Birden bire bu pa-

raya kim düştü? Nasıl düşüldü? Ve niçin düşüldü? Ne ilginçtir bu parayı kim çıkarıp trink diye ödedi? Almanya'da -bu bir dedikodudan öteye geçmeyebilir ama, gerçek de olabilir- bu parayı, tabi bundan fazla bir parayı **Korkut Özal**'ın Ertuğrul Akbay'a ödediği söylentisi vardır. Ve bu söylentinin Almanya'dan gelmesi de çok ilginçtir. Bu söylenti bankacılar kanalıyla gelmiştir. Böyle bir rivayet vardır. Bu rivayetin yeteri kadar sebebi de vardır. Suudi Arabistan'ın ve müslümanlık kullanılarak Türkiye'deki ticaret hayatına egemen olmanın karşısında Gırgır'da yüzlerce karikatür yayınlanmıştır. Böyle bir alışverişin sebebi var.

— Gırgır'ın kendine özgü bir mizah dili vardı. Bu benimsendiği için çok okundu ve patronlarına da çok kazandırdı. Ama bu, mizah yönetmeni olarak, sizin yarattığınız bir şeydi. Şimdi siz Gırgır'da yoksunuz. Çok satmasını ve kâr etmesini nasıl sağlayacaklar?

Aral: Alırken çok satmasını istemiyorlar, yok etmek istiyorlar. Çok satmayacağı belli. Çok satma lafından da hoşlanmıyorum. Çok satma sözü yayınlar için kullanılmaz, "çok okunmak" sözcüğü kullanılır. Zaten çok kişi tarafından okunmasına engel olmak için bütün bu eylemler. Önemli olan mizah dergisi çıkarmak değil, önemli olan mizah dergisini satarak para kazanmak değil, önemli olan mizah dergisini vasıta kılarak para kazanmak. Tersine de, mizahın çok okunmasını, bugünkü iktidarını, Türkiye basın hayatındaki bugünkü iktidarını yok etmektir.

— Asil Nadir'le birlikte basın hayatımızda "parayı veren satın alır" anlayışı girdi. Bu Babıâli geleneklerinin yıkılması anlamına gelmiyor mu? Ya da var mıydı bu gelenekler ve şimdi yıkıldı mı?

Aral: Şu halde, yıkılmıştır.

— Peki gazete, dergi çalışanlarının bu tür el değiştirmelerde kaçılımı, söz hakkı yok mu hiç?

Aral: Yoktur. Çalışanların söz sahibi olma hakkı yoktur. Bir sayfa sekreteri sizin iki sayfalık yazınızı alır makaslar bir sayfa haline getirir. Gazeteleri genel yayın yönetmenleri yönetir, onun üstünde de patron vardır. Açık söyleyeyim. Vehbi Koç'tan 4 sayfa ilan almışken, aldığınız ilan da diyelim Koç'un Doğan otomobili ise, siz bir araştırma yapmışsınız da söz gelimi Doğan otomobillerinin sakatlıkları filan diye, bu yazıyı kim yayınlar canım. Bu kadar basittir. İçerde almışsınız devlet bankalarından ve devlet tarafından kontrol edilen bankalardan ilanları, sonra iktidar aleyhine yazı yazacaksınız. Keserler ilanlarını ve oldu da bu. Satılmadan önce **Günaydın Gazetesi, Rahmi Turan** muhalefet yaptı, yapmaya kalktı kendi diliyle. Devlet kurumları ilanı kesti Günaydın'dan ve bunun üzerine de Haldun Simavi satın gazeteyi bu kadar basit. Gazeteyi satın alan adam Rahmi Turan'ın dahi muhalefetine tahammül edemediği için Rahmi Turan da ordan ayrıldı. Bunlar hepimizin gözünün önünde oldu. Bu daha önce de Babıali'de vardı. İçindekilere sormadan gazeteyi mandıra satar gibi satmak. İçindeki koyunlarıyla birlikte. Ama, işte her zaman bunun mümkün olmadığını en azından karikatürcüler, basının karikatürcüleri gösterdi. Şimdi bir patron gazete satın alırken o sandalyenin üstünde oturan adamın da fikrini alacaktır sanıyorum, çünkü parasını sokağa atmak istemeyecektir.

— Şimdi Avni'yi yayınlıyorsunuz. Ancak Gırgır ve Fırt cephesinde olaylar henüz yatışmadı. Hergün yeni süprizlerle karşılaşmak mümkün...

Aral: Hergün süprizlerle karşılaşıyoruz. Özellikle de bana ait olan Avni'nin kendisine ait olduğuna dair hababam davalar açılıyor. Engelleme kararları TRT'ye gidiyor.

Aral, Gırgır'ın çok para kazanması yerine, çok kişi tarafından okunmasını yeğlediğini söylüyor.

TRT'ye anlamadığım başka taraflardan baskılar oluyor. Biz yine hukuk içinde, kanun içinde kalarak bunlarla mücadele ediyoruz. Şu anda biz bunları konuşurken, hakim bizim açtığımız bir tedbir kararında bizim isimlerimizi kullandığı takdirde bu dergilere piyasada bulunan Gırgır ve Fırt dergilerine tedbir koyabileceğimiz kararını nihayet vermiş bulunuyor. Türkiye'nin en yürekli avukatları, Türkiye'nin en zor durumlarında en iyi sınavları vermiş genç avukatları bizlerle, bizlerin dertleriyle uğraşmakta, bizlerin yanında olmakta. Onlara da teşekkür sözcüğünü hafif bulduğum için ne diyeceğimi bilemiyorum.

— Bu kavga sürecek herhalde...

Aral: Bu kavga zaten bitmez bir kavgadır. Kaç yüz yıl önce başladı. Kaç yüz yıl sonra bitecek? Biz bunu bilemeyiz. Yılmaz Güney'i niçin öldürdüler ve nasıl becerdiler? Bu kişilerle kendimi özdeşleştirdiğim sanılmasın sakın. Ya da Nazım'ı. On sene, on beş sene içerde nasıl tuttular ve niçin tuttular? Yine tekrar ediyorum. Bu büyük sanatçılarla kendi ismimi yanyana tutmuyorum. Sebepleri neyse bugünün koşullarında Gırgır karikatürcülerinin de icabına bakmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Yapacaklarıdır.

Gırgır ve Fırt okuyucuları maç taraftarları kitlelere benzemiyor, bilinçli. Gırgır'a daha önce yazı yazmış, çizgi çizmiş insanlar. Bunu öğrenmenin yolu, ispat etmenin çok kolay yolu var. Bıraktığımız zaman Gırgır ve Fırt'ın okuyucusu neydi, bugün ne? Gezin bütün bayileri dağlar gibi yığılmış iadeler göreceksiniz. Bu kadar açıktır ve arkamızda bu kitleler olduğu müddetçe bundan önce becerdiklerini biraz zor becereceklerdir artık. Zaten bizim de, benim de tek görevim o kitleleredir. Benim eyvallahım, hani "çobanın sütedir boynunun büküklüğü" diye bir laf vardır. Benim boynumun büküklüğü de halk içindir, onun dışında cehennemin dibine tabum yoktur. ☐

Fırt dergisini 14 yıl yöneten Tekin Aral

"SAVAŞIM SADECE KARİKATÜR ÇİZEREK OLMUYORMUŞ"

Tekin Aral, Ertuğrul Akbay tarafından satın alınana kadar **Fırt**'ın Genel Yayın yönetmenliğini yapıyordu. Şimdi eski Fırt yayınlanmaya devam ederken, Tekin Aral Fırt benzeri yeni dergi hazırlığı içinde. Yakında çıkacak bu derginin henüz ismi belli değil, ama eski Fırt'ın mizah anlayışını yeni dergi sürdürecek. Bu kez sorularımız Tekin Aral'a.

— Gırgır ve Fırt iki kardeş dergiydi, ama farklı yanları da vardı. Siz yıllarınızı verdiğiniz Fırt ve bu satış konusunda neler söyleyeceksiniz?

Aral: Farklı olduğunu söyleyemeyiz, okur da söyleyemiyor. Aynı arkadaşlar hazırlıyoruz. Okur bakımından da bir fark yok. Belki daha genç arkadaşlara, genç okurlara hitap ettiği söylenebilir. Ama bu saldırı iki dergimize de eşit değerlerle yapıldığına göre, ikisini de aynı potada düşünmek lazım. Gırgır'ı önce hep birlikte çıkardık. Daha sonra kapasite genişledi, yeni arkadaşlar, yeni olanaklar bulabilmek ve okuyucuyu doyurabilmek için çıkarttık. O da 14 yıllık bir dergidir. Az birşey değil. Olanları herkes biliyor. İlginç olanı saldırının dergilerin yapısına, düşünce yapısına, biçimine değil, kişisel olarak bizlere yapılması. Hatta bu saldırıyı düzenleyen kişilerin karakterlerinden çok farklı olmasına rağmen Gırgır'ı ve Fırt'ı aynı çizgide sürdüreceklerini söylüyorlar. Bir taraftan da bizimle ilgili aşağılayıcı cümleler söylüyorlar, kötülüyorlar. Yani müthiş çelişkiler var.

İşin iki boyutu var bence. Bir taraftan kişilerin bile bilemeyecekleri, kendilerinin yalnızca maşa oldukları, çok hazırlıklı, ülkede yıllardır programlanan bir takım olaylar olduğu. Olayların diğer bir parçası da parasal. Babıali içindeki tröstleşmenin hazırlık dönemi gibi bir şey olması.

— Yeni bir Fırt çıkacak mı?

Aral: Tabi çıkacak.

— İsmi belli mi?

Aral: Daha belli değil. Bir çok isim var elimizde. Çalışmaları sürdürüyoruz. Hatta çıkarabilirsek dört-beş tane daha dergi çıkarmayı düşünüyorum ben. Biz yıllar önce bu işe soyunurken belirli bir takım güçlerle kağıt üzerinde, kağıt kalemle savaşacağımızı varsaymıştık. Ama neredeyse iş tekme tokada döküldü. Çok boyutları oldu ve iş çok farklı boyutlara dönüştü. Demek ki savaşım sadece karikatür çizerek olmuyormuş.

— Ertuğrul Akbay yasaları da keyfi biçimde kullanıyor ve ona yardım edenler de var. Siz bunları oldukça sıcak yaşadınız...

Aral: Yasaların kullanılması var. Güvenlik güçlerinin kullanılma biçimi var. Emniyet Müdür Muavinlerini odasına çağırma biçimi var. Karakolda Emniyet Amiri'nin masasında oturmak var. Emniyet Amiri gibi emir vermek var.

Daha da ilginci, bu olay dergilerle birlikte, beraber yetiştiğimiz, birbirimize emek verdiğimiz milyonlarca kişinin de yok edilmeye çalışılmasıdır. ■

İFSAK 5. İstanbul Fotoğraf Günleri

FOTOĞRAF AYI BAŞLIYOR

Oğuz Meriç, "Deneysel Fotoğrafi Öğrenci Çalışmaları Sergisi"nden

■ **İbrahim Akyürek**

İFSAK'ın, ilkini 1985 yılında düzenlediği **İSTANBUL FOTOĞRAF GÜNLERİ**'nin Beşincisi 1 Aralık'da başlıyor. Fotoğrafla ilgili etkinlikler Sergiler, Gösteriler, Toplantılar başlıkları altında bir ay sürecek.

Özel konusu bu yıl **"Doğa Fotoğrafları"** na ayrılan Günler'in açılış bildirisini **Ersin Alok** hazırladı. Alok, 1 Aralık Cuma günü Fransız Kültür Merkezi'nde (Taksim) yapacağı **"Bir Panoramik Üçgen Vardı"** konulu saydam (dia) gösterisinden önce açılış bildirisini okudu. Yine aynı fotoğrafçının **"Ersin ve Doğa"** başlıklı sergisi 7 Aralık'da Töbank Beyoğlu Sanat Galerisi'nde açılacak.

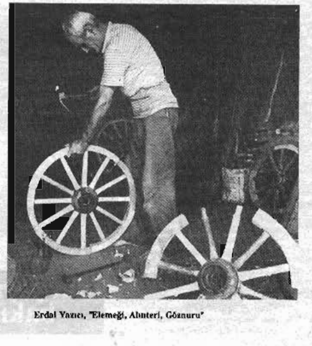
Fotoğraf Günleri'nde bu yıl 11 sergi yer alıyor. **"Kazlıçeşme"** ve **"Surlar"** toplu çalışmalarıyla yakından tanıdığımız **Grup FOG, "Birikimler"** sergisi ile aynı zamanda 5. Yılını kutlamış olacak. Grubun bir de fotoğraf albümü hazırlığı var. Bundan önceki yıllarda **"Ustalardan"** başlığı altında fotoğraf tarihimizden derleme sergiler gerçekleştiren **Seyit Ali Ak**, bu yıl **Othmar Pferschy**'in sergisini hazırladı. Othmar, Cumhuriyet döneminde ülkemizi fotoğraflamakla görevlendirilmişti. Yine önemli bir sergi; Seyit Ali Ak, **İFSAK, AFSAD** arşivlerinden derlenen **"Cumhuriyet Dönemi Türk Fotoğrafı"** çalışması.. Fotoğrafların çokluğu nedeniyle iki bölüm halinde düzenlenecek olan bu sergi Emlak Bankası Tünel Sanat Galerisi'nde yer alacak. Sergiler arasında ayrıca, yurtdışında da örnekleri bulunan bir yarışma yapılacak: **FOTO-MARATON.** Bu yarışmada, katılanlara tek film ve iki günlük süre verilecek. Çekim konusu yarışma başlangıcında duyurulacak. İki günün sonunda yapılacak baskılardan yarışmacılar her konudan birer tane seçerek fotoğraflarını sergileyecekler. Öteki sergiler ise şöyle;

Engin Çizgen Kolleksiyonu'ndan **Ali Sami Bey** sergisi (Albümü hazırlanıyor), **İFSAK 30. Yıl Sergisi, MSÜ Fotoğraf Ana Sanat Dalı Deneysel Fotoğrafi Öğrenci Çalışmaları** sergisi, Arjantin'den **Foto Club Buenos Aires** sergisi, reklam fotoğrafçısı **Moris Maçoro**'nun sergisi, Erdal Yazıcı'nın (Cumhuriyet Dergi'den tanıyorsunuz) **"El Emeği, Alınteri, Göz Nuru"** sergisi.

Gösteriler arasında doğa konusu ağırlık taşıyor. **Sami Güner, Nusret Nurdan Eren, Yusuf Tuvi, Çetin Arısoy** ve yurdışından Finlandiyalı fotoğrafçılar doğa görüntüleri sunacaklar. Ayrıca; **Nevzat Çakır , Metin Albukrek** ve **Ali Öz**'ün yapıtları izlenecek. Ali Öz, **"Basın Fotoğrafları"** ile toplumsal yaşamın her kesitinden örnekler gösterecek.

Fotoğraf etkinliklerini yakından izliyorsanız **Nusret Nurdan Eren**'in titiz yoğun emeğe dayalı çalışmalarını anımsarsınız. Eren, **"Fotoğrafçı-Doğa"** ilişkisi semineri ile fotoğrafseverlerle birlikte olacak.

Yıl sonunda beş yılını geride bırakacak olan Fotoğraf Günleri, gönüllü amatör çabalarla hazırlanıyor. Hazırlıkları bir yıl önceden başlayan bir ekip çalışması. Şimdiye kadar 48 salonda, 58 sergi, 43 gösteri 13 toplantı yapılmış. Yurtdışından gelen etkinliklerin oranı yüzde 12 yani ulusal yanı ağır basıyor. Bir şenlik havası içinde; fotoğraf sanatına ilgiyi artırmayı, fotoğrafçılar arasındaki bilgi ve deney alışverişini hızlandırmayı, tartışma ortamı oluşturmayı amaçlıyor. Fotoğraf Günleri'nde çeşitli kişi ve kurumlar da program dışında sergi ve gösteriler yapıyor. Geçen yıl bu etkinliklerin sayısı 10'u bulmuştu. Böylece Aralık ayı , neredeyse "Fotoğraf Ayı" özelliğini taşımaya başladı . Ve bu yıl fotoğrafseverler, fotoğrafın 150.Yılını aynı zamanda Fotoğraf Günleri ile uğurlamış olacak.. ■

Erdal Yazıcı, "Elemeği, Alınteri, Göznuru"

52 gün süren açlık grevinin kitabı

BİR KARA KİTAP

Adımlar (Kültür Servisi) - Siyah yalnızca bir renk değil aynı zamanda bir protesto simgesi. Kimileri için ölüme karşı bir yas rengi. İstanbul'da yirmi yayınevi 29 Haziran 1989 günü Eskişehir ve Aydın Cezaevleri'nde başlayan ve 52 gün süren açlık grevini konu alan **Ölüme Sevk** adlı bir Kara Kitap yayınladılar.

Afa, Alan-Belge, Amaç, Arkadaş, Ayrıntı, BDS, Boyut, Can, Çınar, Eleştiri, Gerçek, Habora, İletişim, İnter, Kavram, Metis, Nisan, Patika, Pencere ve Sorun yayınevleri, kitabın yayınlanma amacını şöyle dile getiriyorlar:" 1 Ağustos Genelgesi ve yolaçtığı sonuçlar, bıçak kemiğe dayanana kadar kamuoyunun tepkisin çekemedi. Gerçekleştiği zaman da bu tepkiler, yaygın açlık grevlerinin bitişiyle birlikte sönüverdi. Oysa demokrasi mücadelesindeki bu küçük kesitin kesin bir zaferle sonuçlandığı söylenemeyeceği gibi, pek az kişi bu uğurda elinden geleni yaptığına inanarak vicdanını rahatlatabilecek durumda. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi yararına çıkartılan bu kitap, uzun bir soluğu gerektiren bu mücadeleye bir katkısı olması umuduyla yayınlanmıştır."

Kitapta 22 Haziran 1989'da Eskişehir Cezaevi'nde iki tünel bulunmasıyla birlikte gelişen olayları,Eskişehir'den Aydın'a uzanan açlık grevinin güncesi veriliyor. Olaylar,-tavırlar, eylemler, tanıklıklar ve basından tepkilerle birlikte.Grevin sonuna doğru sayıları iki bini bulan grevcilerin yaşadıkları, tutuklu yakınlarının cezaevleri kapısında günlerce süren bekleyişleri, olaylar karşısında hissettikleri, **Mehmet Yalçınkaya** ve **Hüseyin Hüsnü Eroğlu**'nun ölümleri günügününe verilen gelişmelerle birlikte belleklerimizde yeniden canlanıyor.

Kitabı derleyen **Gaye Boraboğlu ve Ayşegül Devecioğlu**, Açlık Grevi'ne katılanların taleplerini, grevin bitiminden sonra tutuklu ve hükümlülerin tek tek sağlık durumlarının nasıl olduğunu da kitaba almışlar. Kara Kitap'ın bir de "Görüşmeler" bölümü var. Bu bölümde, sevk sırasında ölen Hüseyin Eroğlu'nun avukatı **Veli Devecioğlu**, grevin bitirilmesi için 12 saat Aydın Cezaevi'nde kalan SHP milletvekili **Fikri Sağlar, İHD Acil Durum Komitesi** üyesi **Dr. Aysel Ülker ve açlık grevi sırasında arabuluculuk yapan SHP Genel Başkan Yardımcısı Tufan Doğu** ile grev ve tanık olunan olaylarla ilgili söyleşiler yeralıyor.

Yirmi yayınevinin katkılarıyla İHD İstanbul Şubesi yararına yayınlanan Ölüme Sevk, yalnızca kitapçı vitrinlerinde yerini alan yeni bir kitap değil, adı üstünde, Kara Kitap!

1985 yılında TBMM Başkanlığı'nca "cezaevlerinden gelen şikayetleri yerinde incelemek" için kurulan komisyonun, cezaevleri ziyaretlerinden sonra hazırladıkları ve Adalet Bakanı **Oltan Sungurlu**'ya sundukları rapor, 1 Ağustos Genelgesi'nin tam metni ve Açlık Grevi süresince fotoğraflarla belgelenen bazı görüntüler kitabın sonunda yeralıyor.

Emil Galip Sandalcı, Kara Kitabın "Sonsöz Yerine"sinde şunları söylüyor: "Geride bıraktığımız 9 yıl içinde, kamuoyunun dikkatini cezaevleri üzerine çekebilmek uğruna, nice yürekli ve özverili insan, kendilerini yakarak, asarak ya da açlık grevlerinde eriyerek can verdi. Ve .. Gün oldu, ceza ve tutukevlerindeki insanlar 'yaşasın ölüm' diye bağırdı."

Yirmi yayınevinin katkılarıyla İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi yararına yayınlanan Ölüme Sevk, yalnızca kitapçı vitrinlerinde yerini alan yeni bir kitap değil; adı üstünde, Kara Kitap! ■

Aliağa'da ilk kitlesel çevre eylemi...

"YURTTAŞ İSEK, İŞTE SÖZ HAKKIMIZ: HAYIR"

Mete Erden (İzmir)-Doğal çevrenin korunmasında duyarlılığın hızla arttığı ülkemizde, ilk kitlesel çevre eylemi olan **"Termik Santrala Hayır"** mitingi 19 Kasım günü Aliağa'da gerçekleşti. Aliağa, Gencelli bölgesinde kurulacağı açıklanan termik santrala tepkinin doruğa ulaştığı mitingte toplumun her kesiminden ve her yaş grubundan insan doğanın katledilişine karşı güçlü bir direniş örneği sergiledi.

Bakırçay Belediyeler Birliği'nin düzenlediği mitinge katılan siyasi partiler, sendikalar, demokratik kitle örgütleri, meslek kuruluşları ve toplumun her siyasi görüş ve düşüncesinden binlerce gönüllü çevreci, daha sonra santralın kurulacağı bölge olan "Mustafa Kemal Atatürk Sağlıklı Yaşam Ağaçlandırma Alanı"na ağaç fideleri diktiler. Mitinge katılan büyük-küçük her insanın elindeki çeşitli pankartlarda yazılı olan şu sloganlar santralın yol açacağı zararları çarpıcı biçimde özetlemekteydi: **"Doğal güzelliklerimizin tekelci sermayeye peşkeş çekilmesine hayır", "Yok edilen çevre, eşittir artan tekel kan", "Bunca nehrimiz varken, niye ithal kömür, niye termik santral?", "Soma'yı öldürdük, Aliağa'yı kurtaralım", "Çocuklarımızı okula gaz maskesi ile göndermeyelim", "Termik santrala EVET. (İmza: AZRAİL)", "Aydınlanmak için kararmak niye?", "Birgün sanayi ürünlerinin yenmediğini anlayacaksınız", "Yurttaş isek işte söz hakkımız: HAYIR!".**

Mitinge katılanlar arasında Bakırçay Belediyeler Birliği'nin tüm başkanları, Çanakkale, Yatağan ve Gökova termik santrallerinin bulunduğu Ören yöresinin belediye başkanları, SHP'li milletvekilleri **Kemal Anadol, Tufan Doğu, Turhan Beyazıt, Veli Aksoy, Ahmet Ersin, Güneş Görseler**, Sanatçı **İlhan İrem**, Yeşiller Partisi İl Başkanı **Savaş Emek**, İzmir Anakent Belediye Başkanı **Yüksel Çakmur** bulunuyordu. Mitinge konuşmacı olarak katılan belediye başkanları **Sadi Özcan** ve **Kazım Turan**, Yatağan ve Gökova'da kurulan termik santrallerin yarattığı kirliliği en yakından izleyen kişiler olarak santrallerin yol açtığı zararları açıkladılar. Özcan ve Turan, Gökova ile Yatağan'ın gözden çıkarıldığını, fakat Aliağa'nın mutlaka kurtarılması gerektiğini ve bunun için her çabayı göstereceklerini söylediler.

Bakırçay Belediyeler Birliği'nin hazırladığı ortak bildiriyi okuyan Menemen Belediye Başkanı **Kadir Yıldırım**, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombasının bir benzerinin bu bölgeye atılmak istendiğini söyleyerek, "Yöremizde tarım ve turistik tesisler vardır, fakat termik santral kurulursa 38 kilometrekarelik Gediz havzası yok olabilir. Kirlenme ve doğal dengeyi bozmayan yatırımlar varken böyle ilkel bir yatırıma sonuna kadar karşı olacağız" şeklinde konuştu.

Termik santralin iptali için Danıştay'a dava açan SHP milletvekili Kemal Anadol ise, siyasi iktidarın "Yap-İşlet-Devret" modeliyle ülke kaynaklarının yabancılara peşkeş çekildiğini ve halkın örgütlenerek bu gibi yatırımları engellemesi halinde 12 Mart ve 12 Eylüllerin de artık son bulacağını söyledi.

Mitingde söz alan İzmir Anakent Belediye Başkanı Yüksel Çakmur da konuşmasında, ANAP iktidarının uyuyan bir toplum istediğini ve özellikle televizyonu istedikleri gibi kullanarak ilkel insan yaratmayı amaçladıklarını söyleyerek, "Bu gün dünya doğu ve batı blokuyla topyekün bir değişim içinde. Ülkemiz bu değişimin dışında kalamaz. Bir takım siyasetçiler dipten gelen dalgaları farketmeyebilir. Ama dipten gelen bu dalga burada olduğu gibi çevrenin katledilmesinin önünde güçlü bir duvar oluşturacaktır", şeklinde konuştu.

Daha sonra konuşan **Şevki Avcı** adındaki balıkçı yurttaş da santralın yol açacağı kirlilikten denizlerin de payını alacağını ve her gün denize akıtılacak olan 60 ton dolayında sıcak suyun balıkları ve balıkçılığı yok edeceğini belirtti.

Termik santralın yapılmasını önlemek için bir süre önce referandum başlattıklarını açıklayan Aliağa Belediye Başkanı **Hakkı Ülkü**, oylamaya halkın ilgisinin büyük olduğunu söyleyerek, "Gerçekleşen mitingle yöre halkının konuya ne kadar duyarlı olduğunu gösterdik. Şimdi belediyelere olarak Danıştay'a başvurmak için hazırlıklarımızın sonundayız" dedi.

Mitingde, İzmirli Gönüllülerin, santralın yapılmasını önlemek için başlattıkları imza kampanyasında toplanan 4 bin imzalı dilekçe TBMM Çevre Komisyonu Üyesi Güneş Gürseler'e teslim edildi. Büyük bir coşku içinde geçen miting olaysız biçimde sona erdi.■

İlk günahkar sorular

Talat Ulusoy

Gencelli'de termik santrala hayır: Ah, daha önceleri neredeydiniz? Altmışlı yıllarda Aliağa Körfezi'ne rafineri kondururken, yetmişli yıllarda Nemrut Körfezi'ne petro-kimya kompleksi dikerken hangi uykulardaydık?

Kalkınmak, her ne pahasına olursa olsun kalkınmak: Soluduğumuz hava işte bu anlayışın eseri. Ve hala çoğunluğumuz bu anlayışın esiri değil miyiz?

Sağ'ın geleneksel kalkınma anlayışı "kar, daha çok kar" dürtüsüyle eylemleşiyor. Sol'un geleneksel kalkınma anlayışı ise, sanayi yatırımlarıyla büyüyecek işçi sınıfına bağlanan umutlarla eylemsizleşiyor. Başka nedenler de var elbet.

Gencelli'de termik santrala karşı çıkış, bu eylemsizliğe, bu aymazlığa da bir karşı çıkıştır. Yeşiller Partisi'nin, SHP'li çevre belediyelerin, İzmir Gönüllüleri gibi olumlu yurttaş inisiyatiflerinin ve çevre dostu kişilerin çabalarıyla gerçekleşen bu çıkış çevre sorunlarında duyarlılığın yurt çapında yayılması ve gelişmesi için örnek alınmalıdır. Kafamıza takılan, kendi çabamızla yanıtlamanın yorgunluğunu göze alamadığımız, kitabına uygun reçetelerini beklediğimiz hangi sorulardır bizleri daha etkin olmaktan alıkoyan? Aşağıdaki sorulardan bir ya da birkaçı belki.

İnsanlar bir lokma ekmek peşinde koşarken nereden çıktı bu çevre sorunları "moda"sı? Çevrecilik çaktırmadan "sağ"a kaymak için bir yumuşak iniş alanı mı? Çevre gönüllüleri daha dün hippilik-yuppilik yapan "çiçek-böcek çocukları" değil mi? Çevre sorunları salt yeşillerin ve çevre uzmanlarının sorunu mu? Çevre sorunlarının kaynağında kapitalizm mi var? Kapitalizm ortadan kaldırılınca çevre sorunları da ortadan kalkacak mı? Kapitalizm koşullarında daha iyi bir çevre için uğraşmak kapitalizme kan vermek anlamına gelmiyor mu?

"Vaadedilmiş topraklar"a yeni ayak basmış bir komünist, bir TBKP üyesi olarak, daha niceleri eklenebilecek bu soruların tümüne sağlıklı yanıtlar verebileceğimi sanmıyorum. Çünkü benim de "kafam karışık." Düzlüğe çıkmak için birlikte ve açıkça tartışmaktan başka çıkar yol görünmüyor.

Sağlıklı bir tartışma yürütmek ve sağlıklı sonuçlara varabilmek için de bir tek ön koşulum var: "Günaha girmek" korkusunu içimizden söküp atmak. Gerisi İnsan kerim. ■

Gencelli, Aliağa halkından sonra

DANIŞTAY DA "HAYIR" DEDİ

Adımlar (Ankara)-Danıştay, SHP İzmir milletvekili **Kemal Anadol**'un İzmir'in Aliağa ilçesine bağlı Gencelli yöresinde kurulması kararlaştırılan Termik Santrala karşı, yaptığı başvurudaki iddiaları yerinde bularak, yürütmeyi durdurma kararı verdi.

Başvuru dilekçesinde, termik santral için yer seçiminin isabetsiz olduğunu belirten Kemal Anadol, **"Aliağa, mevcut sanayi kuruluşları ile esasen kirli olan bir bölgedir. Bu yörede insan sağlığı başta olmak üzere, çevre ve doğa kirliliğinin giderilmesi amacıyla ıslah çalışmaları yapılması gerekirken, termik santral gibi doğa ve insan sağlığı üzerindeki tahribatı bilinen bir tesisi daha kurmanın hiçbir anlamı yoktur"** diyordu. Danıştay dilekçesinde, **"Milletvekili"** sıfatıyla Anayasa'nın 80. maddesine göre **"bütün milleti temsil ettiğini"** vurgulayan Anadol'un dilekçesinde yeralan iddaları ciddi bir bularak, Termik Santral'ın yapılması yönündeki Bakanlar Kurulu kararı için 90 gün süreyle yürütmeyi durdurma kararı verdi. Anadol, yürütmeyi durdurma kararının yanında, santral yapım kararının da tümüyle iptalini istiyordu.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın iddalara karşı savunması önümüzdeki günlerde alınacak. Ancak şimdilik, Termik Santral'a halkın ve çevre gönüllülerinin çabalarından sonra Danıştay da "hayır" dedi.■

MERCEK

Hazırlayan: Attilâ AŞUT

Olmadı,Sayın Karayalçın

Çamlıdere Barajı'ndan Ankara'ya su getiren ana hatta geçen hafta "arıza" oldu ve başkentte 4 gün süreyle bir damla su verilemedi...

Oysa, aynı hatta büyük ölçekli bir onarım nedeniyle, Ankara'mız birkaç hafta önce de yine günlerce susuz bırakılmıştı...

Bu duruma isyan eden Ankaralı'lar, Anakent Belediyesi'ne protesto yağdırmaya başladılar, telefonu çeviren, belediye yetkililerine veryansın ediyor, **"Başkenti Kerbala'ya döndürdünüz!..."** diyorlardı.

Oysa su kesintisinin sorumlusu Belediye değildi. **"Ankara Büyük Şehir Belediyesi, konumu gereği Devlet Su İşleri'nden (DSİ) su satın alan ve satın aldığı suyu Ankara'ya dağıtan bir kuruluştu. Kente girene kadar, suyun sahibi ve sorumlusu değildi."**

Anakent belediye Başkanı Murat Karayalçın, radyo-televizyon ve basın gibi, kitle iletişim araçlarından yararlanarak, bu durumu en kısa sürede halka açıklama olanaklarına sahipken, kendisini savunmak için "çok gösterişli ve pahalı" bir yöntem seçti. Tuttu, 8 büyük gazeteye, **"Başkent Neden Susuz Kaldı?"** başlıklı, boy boy "paralı ilanlar" verdi. Üstelik, o koca ilanlarda söylenen sözlerin özeti, tek tümceye sığıyordu: **"Su kesintisinin sorumlusu Belediyemiz değildir."**

Şimdi, insaf ediniz, bir basın toplantısı ya da açıklama ile duyurulacak bir konu için, Belediye'nin kasasından gazetelere yaklaşık 25 milyon lira ödeme yapmanın anlamı nedir? Sayın Karayalçın, siz, sosyal demokrat yönetim anlayışınızla bu savurganlığı bağdaştırabiliyor musunuz?

Ankara'nın en eski özel tiyatrosu AST, yaşamını sürdürebilmek için büyük bir savaşım veriyor. Belediyenizin bu tiyatro ile imzaladığı sözleşme gereğince ödenmesi gereken birkaç milyon lira bile "ekonomik" gerekçelerle geciktirilirken, bir tümcelik açıklama için gazetelere milyonlarca lira akıtma bonkörlüğü çelişmiyor mu?

Dahası var: Mamak Belediyesi'nde çalışan işçilere aylardır ücret ödenemediğinden herhalde haberlisiniz... Sizin, "paralı ilanlar"la kamuoyu oluşturma girişiminiz, bu ve benzeri gerçekler karşısında pek sevimsiz kaçtı, Sayın Karayalçın!..

Yol yakınken, dostça uyaralım dedik...

Askersel Demokrasiden Parasal Demokrasiye...

Basında yer alan haberlere göre, Adalet Bakanlığı, **"düşünce suçları"** için para cezası öngören bir taslak hazırlamış.

ANAP iktidarının **"liberal"** felsefesine çok uygun bir yaklaşım doğrusu...

Eskiden,. **"paran kadar konuş"** denirdi.

Şimdi, dilimiz yeni bir deyim kazanacak:

"Paran kadar düşün!..."

Berlin'de "duvar yıkma" operasyonuna Sosyalist Parti de katıldı.

ŞUT "Düşünce Suçu" Üzerine Çeşitlemeler

KDV'si İçinde!..
- Düşünmek suç mu?
- Hayır, vergiye tabi!..

* * *

Düşün, düşün..
- Düşünüyorum...
- Öyleyse... bastır parayı...

* * *

Vergi Adaleti!..
- Çok düşünenden çok...
- Az düşünenden az...

* * *

Siyasi Şube'de işsizlik korkusu

Siyasi Şube'de iki polis, aralarında konuşuyordu...

Biri, arkadaşına kaygıyla sordu:

- 141, 142. maddeler kaldırılırsa bizim halimiz nice olur?

Öteki, umursamaz bir eda ile yanıtladı:

- Aldırma, canım, o zaman da tam kadro İcra Dairesi'ne geçeriz. Bunca "düşünce cezasını" kime toplatacaklar?

Değerli okurlar,

Sizlerden daha çok haber, daha çok yazı bekliyoruz. Ancak, gelen yazıların değerlendirilebilmesi için;

1- Yazılarınız olanaklıysa daktilo ile, değilse, el yazısıyla okunaklı bir, birbuçuk sayfayı geçmemeli.

2- Yazılarda tarih ve adres olursa sizinle gerektiğinde temas kurma olanağımız sağlanmış olur.

3- Forum başlığı altındaki bu sayfamızda, yaşadığınız yerde; okul, işyeri, mahalledeki, sosyal, politik, kültürel, hukuksal vb. olayları, olguları, çevre sorunlarını ve yarattığı sonuçları, gazeteniz Adımlar'a yazarak iletmenizi bekliyoruz. Forum sayfası, aynı zamanda tartışma sayfası olarak, değişik konulardaki düşüncelerinizin, görüş ve önerilerinizin tartışıldığı bir sayfa olacak.

İdamların kaldırılması üzerine "zorunlu" bir söz alma

Yargı erkinin üstünlüğü bir anda, peçete gibi buruşturulup bir köşeye mi atıldı? Bu soruyu cevaplamak için, geçenlerde Bakanlar Kurulunda görüşülen idam cezalarını azaltan yasaya bakmak gerekir. Demokrasi yolunda ileri adımlar atmak isteyen T.C.'nin önünde, bir utanç perdesi gibi durmakta olan, idamların kaldırılması konusu tam bir hilkat garibesi gibi durmaktadır.

Şurası açıktır ki, bu tasarı insanları özellikle siyasi davalardan idam cezası, almış olanları asmaya kararlı bir zihniyetin bu konudaki kesin politik tavrını ortaya koymaktadır. Adalet Bakanının büyük bir pişkinlikle TV'ye çıkıp "İdam cezaları azaltılıyor, yumuşatılıyor" diyerek anlatması karşısında değme hukukçular bile" parmak ısırmıştır". Şimdi dosyaları mecliste bekleyen 249 idam hükümlüsü asılmaktan kurtulacaklardır, ama unutmamalıyız ki, yargıtaylarda yüzlerce idam dosyası bulunmaktadır. Peki bu insanlara ne olacak? Şöyle bir düşünürsek: Geri kalan mahkumları ipe çekme hazırlığı içindedirler. Bu durumda ülkede darağaçları kurulacak, ülke kan gölünden geçilmeyecektir. İdam cezalarının tümüne karşı güçlü, etkili bir kampanya başlatılmalıdır ki, o zaman kişi kendine çağdaşım, aydınım, solcuyum, sağcıyım diyebilsin. İdam cezalarının tümden kaldırılması için ülke genelinde imza kampanyası ile birlikte toplumun iç dinamikleri, demokratik muhalefetler, kapalı salon toplantıları, basına ilanlar verilerek, dergi ve gazetelere yazılar yazarak, demokrasi ve insan hakları kurultayları toplayarak, etki gücü yaratarak, geniş bileşimli politik güç yaratarak, geniş yığınlara malederek idam cezası kaldırılabilir. Bu durumdaki politik güç, kitlelerin taleplerine önayak olabilir. İş işten geçmeden hep birlikte bu konuya dört elle sarılmalıyız. ◘

Bilal Yıldız
Ceyhan, Özel Tip Cezaevi

KATILIMCI DEMOKRASİ VE MÜCADELE ANLAYIŞIMIZ

baştarafı 13. sayfada

Devletin en yetkili ağızları tarafından ortaya konulan gerçek, yani ülkemizde düşünce özgürlüğünün olmadığı gerçeği, yukarda sıralamış olduğum demokrasinin evrensel gelişme aşamalarının hala birinci evresinin sorunlarını çözmek durumunda olduğumuzun yadsınamaz ifadesidir.

Yani "korunma hakları" evresindeyiz. 27 Mayıs ile "ekonomik -sosyal haklar ve sosyal devlet" evresine geçilmişti. Ne varki 12 mart, 12 Eylül ile bu süreç kesildi ve başa dönüldü. Şimdi klasik demokrasinin en temel hakları için mücadele temek zorundayız

Bu duruma geliş, toplumumuzun demokrasiyi özlü kavrayamayışının, yarım demokrasinin sonucudur. Zira 61 Anayasası bile temel özgürlüklere sınırlar getirmişti. Daha önemlisi, kendi getirdiği demokratik sistemin korunabilmesi için gerekli, zorunlu olan demokrasi güçlerinin politik yaşama katılımının önüne engeller koymuştu.

Böylece, iki program arasında esaslı olan son bir noktaya gelmiş oluyorum. Buraya kadar demokrasi anlayışımızdaki değişmeye değindim, şimdi katılımcı demokrasi anlayışına bağlı demokrasiyi, demokratik hakları kazanmada yeni bir politik kültüre dayalı mücadele anlayışımızda ki değişmeye kısaca değinmeliyim.

Bugün gerek iktidar gerekse muhalefet, özellikle sosyaldemokrat muhalefet "katılımcı, çoğulcu" demokrasi sözlerini bol bol kullanıyorlar. Ne varki tutumları, özledikleri politikalar katılımcı demokrasi kavramını doğru anlamadıklarını gösteriyor.

İktidar, klasik demokrasinin en temel ilkesi düşünce özgürlüğünün olmadığını ilan ediyor ama bu özgürlüğün tanımlamasına bir zaman biçiyor. Belli bir zaman sonra "vereceğim" diyor. Sosyal-demokrat muhalefet ise "biz iktidara gelince vereceğiz" diyor. Yani hep "vermekten" söz ediyorlar. Yine devlet verecek. Oysa katılımcı demokrasi herkesin kendi hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi, gerektiğini de koparıp "alabilmesi" için koşulları hazırlamak demektir.

İkinci yanılgı, gerek iktidarın gerek-

Dünyayı güzellik kurtaracak

İnsana duyulan sevginin değeri, sevilen insanın yaşama bakış açısında yansıtır. Sevmek yaşamanın temelini oluşturur. Sevmeyen insanlar bitkisel yaşamdaki insanlardır. İnsanlar hiç bir zaman unutmamalıdırlar ki her zaman sevilecek ve umutla sarınılacak bir şeyler vardır.

İnsanlar yaşamı severler, çünkü, severlerken kendileri için bir şeylerin yapıldığını ve yapılacağını bilir. Bilirlerki, yaptıkları yalnızca kendi yaşamları için değil, tüm insanların yaşamları için gereklidir ve bundan mutluluk duymak gereklidir.

Mutluluk duymak, geleceğe güvenle bakmaktan kaynaklanır. Geleceğe güvenle bakmak, gelecekten birşeyler umut etmekten doğar. Umut etmek, insanların yaşam gücünün artmasını sağlar. Yaşam gücünün artması insanın sorunlara karşı direnişini arttırır. Böylece insan sorunlarla sorun olmaktan kurtulmuş ve sorunlara çözüm arayan birey haline gelmiş olur.

Olaylara karamsar bir şekilde, önyargılı ve sanki yapılacak hiç birşey yokmuş gibi yaklaşmak, ya da ne yapılırsa yapılsın sonucun değişmesi mümkün değilmiş gibi bakmak, sorunlarla sorun olmaktır. Sorunlarla sorun olmaktan yana değilim. Tam tersine, sorunlarla sorun olunmasını anlayamıyorum ve reddediyorum.

Reddederken insanların her zaman umutla ve her zaman tutkuyla sarılabilecekleri bir şeyler olduğuna inanıyorum. Bunu da insanların bitmek tükenmek bilmeyen hayal güçlerine bağlıyorum. Hayal kurmanın insan yaşamının cevherini oluşturduğuna inanıyorum. Hayal dünyasından bahsederken toz pembe hayalleri kastetmiyorum. Toz pembe hayaller, bizi bitkisel hayata sokmak isteyenlerin ürünleridir. Biz bitkisel yaşamdan kurtulmak istiyoruz. Yaşamak istiyoruz.

Mehmet Sezgin, Öğrenci-KOCAELİ:

Bu mektubu yazma amacım, Adımlar'ın en küçük okuyucusu olan **Haydar Kutlu Dağıstan'ı** tanıtmak. Sizden bir isteğim, 1,5 yaşındaki yeğenimin resmini gazetede yayınlamanız. Aslında bu istek benim değil, şu anda hayatta olmayan babasının isteğiydi. Selamlar.

Adalet Dağıstan
Kırşehir

Açık mektup

Biz 7 Kasım 1989 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde çıkan ailelerimizle ilgili fotoğraflı, açıklamalı haberden dolayı emeği geçenlere ve yetkililere teşekkürlerimizi bildirirken, bir yanlış anlaşılmaya mahal vermemek için bir noktaya açıklık getirmek istiyoruz.

Haberde bizim, "TKP İşçinin Sesi" adlı bir örgüt üyeliğinden yargılandığımız yazılmış. Bu doğrudur. Ancak biz bu düşünceyi beş yıldır savunmuyoruz. Uzun bir araştırmadan sonra farklı düşünmeye karar verdik. Bugün TBKP'nin haklı olarak savunduğu "Yeni Politik Kültür"e inanıyor "Barış ve Demokratik Yenilenme" düşüncesini savunuyoruz.

Biz bu yüzyılın başında yer alan ekonomik, toplumsal ve politik sorunların çözümü için önerilmiş, doğruluğu kanıtlanmış düşünceleri yadsımadan, onların canlı kalan yanlarını yaşatarak, canlılığını yitiren yanlarının aşılması gerektiğine inanıyoruz. Bu çağın ilk çeyreğinden bu yana olan değişimin hızı geçmişteki değişme hızına oranla çok daha yüksek olmuştur. Bu denli hızlı değişim sonucu bu gün ortaya çıkan yeni sorunlar, hemen her alanda yeni bir yaklaşım gerektiriyor, diyoruz.

Kuşkusuz , bu yeni düşünceler henüz tartışma halinde olmalarına karşın, savunulan "Barış ve Demokratik Yenilenme" düşüncesinin, yeni sorunların çözümünde daha doğru bir seçenek olacağı kanısındayız.

Böyle düşünmemiz, bu çağın başında oluşmuş düşüncenin yanlış olduğunu savunduğumuz anlamına gelmez. O zamanki düşüncenin doğruluğu kuşku götürmez bir biçimde praksis felsefesinde kanıtlanmıştır. Biz "O" düşünceyi savunursak yanlış yapmış olmayız. Tersine kanıtlanmış (kuşku götürmeyen) doğruları savunmuş oluruz, ancak (büyük bir zaman dilimini ve hızlı değişimi hesaba katmamış oluruz.) Ekonomik, toplumsal, politik, yaşam koordinatlarına zaman ordinatını eklemeyi ve onun üzerinde gereken seyri yapmayı ihmal etmiş oluruz. Diğer bir değişle "Zaman Makinası"na binmiş, ama düğmeye basıp çalıştırmayı unutmuş durumda oluruz.

Biz, doğruların göreliliğine olan inancımızla bugünün doğrularının dünün doğrularından farklı olduğunu ve doğal olarak çözüm önerilerinin de farklı olacağını savunuyor, bugün de bu düşüncemize en olumlu yanıtı "Barış ve Demokratik Yenilenme" düşüncesinde buluyoruz.

Bu düşüncemizi kısaca ve kalın çizgilerle açıklamayı gerekli gördük. İlgileriniz için teşekkür ederiz. 10.11.1989

Fuat Direybatıoğulları/
Ataullah Miçoğulları
Nazilli E Tipi Cezaevi

se muhalefetin, bir ülkede " düşünce özgürlüğü yoktur" denmesinin bunun devletçe kabul edilişinin ne anlama geldiğini kavramamış gözüküyor. Sanılıyor ki, düşünce özgürlüğü yok denilince toplumda yalnız bir kesimin, ufak bir azınlığın düşünceleri söz konusudur. Hayır, böyle değildir, kesinlikle değildir. Devletin en üst yetkililerince yapılan düşünce özgürlüğünün olmadığı açıklaması gerçekte yepyeni bir durum yaratmış bulunuyor. Bu açıklama, öteden beri ifade ettiğimiz "politik rejim bunalımının", "anayasa bunalımının" bir ifadesidir. Klasik demokrasinin en temel kuralları ülkemizde geçerli değilse, hukukun üstünlüğü, hukuka bağlı devlet ilkesi de işlemiyor demektir. Düşünce özgürlüğünün olmadığı yerde, yargı bağımsızlığından yargıda vicdani kanaat özgürlüğünden söz edilebilir mi? Demek oluyor ki, halihazırda geçerli olan rejim demokratik bir anayasa temeline dayanmıyor. Bu, aynı zamanda, bu anti demokratik anayasaya dayalı politik kurumların hukuki meşrutiyetleri tartışmalıdır demektir. Öyleyse bugün Türkiye'nin bir numaralı sorunu derhal demokratik, yeni bir anayasa hazırlamanın koşullarını yaratmak ve yeni bir demokratik rejimi inşa etmektir. Bu yapılmaksızın seçimler ülkenin hiçbir temel sorununu çözmeyecektir.

Sorunun bu derinliğini gözardı eden iktidar ve muhalefet,demokrasi sorununu basit bir yasa değişikliği sorunu olarak görüyor. Bu nedenle de 141 ve 142. maddelerin kaldırılması konusuna kısır politik manevralar içinde çözüm aranıyor, ya da bu politik manevralara alet ediliyor.

Elbette 141-142,163. maddeler kalkmadan düşünce özgürlüğü ve çoğulcu - katılımcı demokrasinin önündeki en büyük engel duruyor olacaktır. Bu maddelerin kalkması bize göre de bir anayasa sorunu değildir. Kaldı ki, daha şimdiden bu maddeler işlemez hale gelmiştir.

Fakat mesele şudur: Bu maddeler kalktığında veya daha kalkmadan, aynen İtalya'da olduğu gibi işlemez hale geldiği için komünist partisi kurulduğunda, demokratik politik rejimi inşa sorunu, demokratik anayasa yönünde önemli bir adım atılmış, ama sorun çözümlenmiş olmayacaktır. Bu nedenle şimdiden politik partiler ve demokrasi güçleri arasında komünist partinin kurulması, 141,142,163. maddelerin kaldırılması, Kürd halkının varlığının ve özgürlüklerinin tanınması temelinde bir ulusal mutabakat şarttır.

İşte temel sorun buradadır, demokratik bir rejimin tüm güçleri, tüm bileşenleri bugünden politik katılımın zorunlu olduğu görüşüne varmalıdır. Yeni anayasa bu fiili özgürlük ortamında gerçekleşmelidir. Bu görev ise bütün politik partilerin, bütün demokrasi güçlerinin kendilerine düşmektedir. Büyük bir demokratik inisiyatif yaratılmalıdır.

İşte her iki program arasındaki demokrasi için mücadele anlayışı farkı bu noktada açıkça görülebilir. Yalnız rejimi eleştirmekle yetinmemek, alternatif programlarla yapıcı öve politik gelişmelere aktif katılımı esas alan bir mücadele. TBKP'nin yasallığı, yasal bir komünist partisini elbirliği ile kurma amacıyla, iki yıl önce başlattığımız ülkeye açık komünist kimliğimizle dönüş eylemimiz böyle bir demokrasi ve demokratik mücadele anlayışının ürünüdür.

Başka deyişle, demokrasinin evrensel gelişmesinin birinci evresinin görevi olan düşünce, vicdan, örgütlenme özgürlüğünü kazanmayı üçüncü evrenin yani katılımcı demokrasi evresinin anlayışı ve araçları ile sürdürüyoruz. Bu nedenle devletin tanıdığı yasal çerçeve içinde kalarak, komünist partisi ile değil de başka araçlarla, komünist kimliğimizi gizleyerek, sınırları adım adım genişleşme anlayışını reddettik ve ediyoruz. Kaldı ki, karşımızdaki sorun demokrasiyi genişletmek değil, radikal biçimde demokrasiyi yeniden inşa etmektir.

İki yılın bilançosu

Bu iki yılın bilançosu olumludur. Bu iki yıl içinde komünist partisi hukuksal ve toplumsal meşrutiyeti kazanmıştır. Demokrasi ve insan haklarının ülkemizin politik gündeminden inmemesinde bize düşen rol eksikleri olsa da yerine getirilmiştir. Bu nedenle tutukluluk içinde geçen bu iki yılın tüm sıkıntılarına karşın gönlümüz rahattır.

Elbette bu sonuç yalnız TBKP' nin mücadelesinin eseri değildir. Demokrasi için mücadele eden tüm güçlerle birlikte ortak eserimizdir. Özellikle hukuk adamlarının demokratik bir Türkiye için, insan hakları için özverili çabaları bize umut veriyor. Davamızda iki yıl gibi uzun bir süreyi kapsamasına karşın avukat arkadaşlarımızın eksilmeyen ilgi ve destekleri, bu dava nedeniyle hukuksal katkıları övülmeye değerdir. Uluslararası ve yerli demokratik kamuoyunun dayanışması, basınımızın ilgisi demokrasi mücadelemize büyük destek olmuştur.

Son zamanlarda, ülkenin demokratik geleceğine kendi katkılarını yapmaya çaba harcayan yargıçların arttığını görmek umut vericidir.

(Başlık ve arabaşlıklar Adımlar tarafından konmuştur.)

Temsilcilikler

YURTİÇİ

Genel Koordinatör: Abidin Bakman, Piyerloti Cad., Dostluk Yurdu Sok., Belimbey İşhanı, No: 8/12, Çemberlitaş, Tel: 516 23 27 **Bölge Koordinatörleri:** * **Ankara** Sağlık I. Sok., No: 9/9, Sıhhiye * **İzmir-** Mustafa Karakuş,* **Trakya-** İ. Can Dinl * **Adana-** Ömer Uz-Ahmet T. Türkmen, İnönü Cad., Aydın İşhanı, Asma Kat: 5, No : 607 **Temsilcilikler:** * **Taşova(Amasya)-** Ömer Ünal, Balıca Köyü * **Antakya-** Ferit Ur, Saray Cad., Gedikoğlu İşhanı, No: 17/1 * **Bandırma(Balıkesir)-** Mehmet Aydın, Kazım Ağar Cad., Dumalar Pasajı, No: 86/4 * **Bursa-** Nejdet Filizoğlu, Hacılar Mah., Eseler Sok., Sema Ap., No: 1/1 * **Gaziantep-** Halef Şanverli, Bey Mah., Abdullah Edip Çiftçi Cad., No: 12/2 * **Bakırköy-** Hamdi Esnioğlu -Vahap Ünsever, İstanbul Cad., No: 38/7, Tel: 542 41 07 * **Bayrampaşa-** Selahattin Sabırlı-Hayrettin Altun Cevahir, Yenidoğan Mah., Numunebağ Cad., No: 36 * **Beykoz-** Ahmet Özgün-İsmail Yıldız, İskele Cad., No; 3, Kat: 5, Paşabahçe, Tel: 322 61 80 * **Eminönü-** Selin Karakaynak, Yeşiltulumba Sok., No: 58 * **Kadıköy-** Erol Karasoy-Ali Şimşek, Osmanağa Mah., Reşit Efendi Yeniyol Sok., No: 1/3 * **Kartal-** Hamit Alıncı-Mehmet Malkaç, Yukarı Mahalle, Yalnız Sok., No: 11/3 B Blok, Tel: 374 32 44 * **Şişli-** Müslüm Erdal-Mahmut Doğan, İzzetpaşa Mah., Deniz Sok., No: 5/3 * **Ümraniye-** Ali Şen, Alemdağ Cad., No: 53/C * **İzmir-** Vedat Pekel, 1471 Sok., No: 45/5, Alsancak, Tel: 22 87 33 * **Denizli-** Atilla Erenler, Doktor Cad., Menteş İşhanı, Kat: 3, Tel: 366 20 * **Diyarbakır-** Mustafa Dağcı-İsfendiyar Eyüboğlu-Mehmet Karabulut-Selin Şimşek, İnönü Cad., Kahraman İşhanı, Kat: 4, No: 32, Tel: 427 32 * **Kocaeli-** Nevzat Cingil, Ali İhsan Kayalar, Ömerağa Mah., Selim Sok., Erpiler Han, Kat: 2, Tel: 14 42 26 * **Mersin-** Adil Alibeyoğlu, Hastane Cad., 88 Sok., No: 10/4 * **Manisa-** Ramazan Tütüncü, Kuyualan Mah., Erler Cad., No: 113/8 * **Muğla-** Necati Demirel-Özcan Özgül, Belediye İşhanı, No: 215, Kat: 2, Tel: 83 87 * **Sakarya-** Hayri Çiftler, Kasaklar Cad., Bürekçioğlu İşhanı, Kat: 1 No: 38/40 * **Çerkezköy (Tekirdağ)-** Hüseyin Öztürk, Gazi Mustafa Kemal Mah., Edip Sok. * **Zonguldak-** Öner Güven -Ahmet Öztürk, Alemdar Cad., Ömer Yeğen İşhanı, Kat: 5, Daire: 5* **Karadeniz/ Ereğli-** Devrim Bulvan, Çobanoğlu İşhanı, Kat: 5, * **Antalya-** Ahmet Yalçın, Gençlik Mah., 30 Ağustos Cad., Meriç Ap., No: 3/7 * **Eskişehir-** İrfan Pervane-Suat Atsek, İsmet İnönü Cad., Üstün İşhanı, No: 36, Daire: 29 * **Tarsus-** Yusuf Kenan Oğuzcan, Cengiz Topel Cad., Yazamış İşhanı, No: 33, Kat: 3, Tel: 195 86

YURTDIŞI

Genel Koordinatör: Veysi Sarısözen **Temsilcilikler:** * **F. Almanya-** Aydın Şanesen, Moltke Str. 45, 4100 Duisburg, Fax: (49-203) 339 229, Tel: (49-203) 340 395 **Güney Bölgesi-** Nejat Yalçın, Sulz Bacher Str. 19, 8500 Nürnberg, Tel: (49-911) 555 280 * **B.Berlin-** Donau Str. 104, 1000 Berlin 44 * **Avusturya-** Halit Erdem, Mittelsteig 7/19, A-1040 Wien, Tel: (43-222) 566 7445 * **Belçika-** Tulgay Çelikörs, Chee B. Alsemberg 455, 1180 Brüksel, Tel: (32-2) 345 1076 * **Danimarka-** Ayşe Coşkun, Dyringparken 122,2th, 2650 Brondy Str., Tel: (45-2) 544 262 * **Fransa-** Hayri Ata, 57 Rue de la Mare, 75020 Paris, Tel: (33-1) 434 93 539 * **Hollanda-** Semra Ulusoy, Mexico Oreef 229, 3563 Utrecht, Tel: (31-30) 82 30 29 * **İngiltere-** Cahit Baylav, 6 Stoke Newington Road, London N16 7XN, Fax: (44-1) 923 1902 * **İsveç-** Selih Selman-C.D. Köylüoğlu, Vebringen 42 NB, 163/73 Spånga, Tel: (46-38) 6511 * **İsviçre-** Hasan Demircan, Postfach 56, 5614 Sarmenstorf, Tel: (41-57) 271 971 * **Kıbrıs-** Zeki Erkut, 19 Necmi Avkıran Sok., Lefkoşa, Tel: (90-520) 75 407 * **Yunanistan-** Gökenay Öztürkçü, 00301 2265148, Rizou Neroulou 11141, Galatsi, Athens, Tel: 19 512929

Abone Koşulları

Abone olmak için aşağıda belirtilen abone bedelini "Su Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş., Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi, Hesap No: (048854)" hesabına yatırmanız ve banka dekontu fotokopisini "Adımlar Gazetesi, Peykhane Sok., No: 44/4, Sultanahmet, İstanbul" adresine bildirmeniz yeterlidir.

Abone Fiyatları
6 Aylık
Yurtiçi:15 bin TL. - Yurtdışı(Avrupa):30 DM.
Yıllık
Yurtiçi:30 bin TL. - Yurtdışı(Avrupa):60 DM.

adımlar

Su Basın Yayın ve Ticaret Adına Sahibi: Şefik Çalık İşletme Müdürü: Atilla Tanılkan ☐ Yazıişleri Müdürü: Semih Gümüş ☐ Yayına Hazırlayanlar: Füsun Öztürk Baysan, Haluk Tan İpekçi, Nurettin Pirim, Sadettin Yumuşak, Semih Gümüş, Göksel Belet ☐ Yönetim Yeri: Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4 Sultanahmet-İstanbul Tel: 516 11 79 Fax: 516 11 79 ☐ Ankara Temsilcisi: Özcan Kesgeç ☐ Ankara Büro: Marmara Sok., No: 16/16, Sıhhiye Tel: 135 36 08 Fax: 135 36 08 ☐ Dağıtım: GAMEDA ☐ Baskı: Son Havadis Web Ofset 575 35 60 ☐

Bu kez tankların altında kalmamak üzere...

PRAG "BAHARINI" İSTİYOR

■ **Sadettin Yumuşak**

Dubçek Köşk'e! Jakes Çöpe!.. Bu sloganlar geçtiğimiz haftalarda Prag sokaklarında günler boyu yankılanıyordu... Sonunda parti lideri Milos Jakes (çöpe olmasa da) gitti. Ama 21 yıllık siyasal yalıtlanmayı halkın gücü sayesinde kırıp, muzaffer bir edayla "insancıl yüzlü sosyalizm ülküsü yeni kuşaklarda yaşıyor" diyen 1968 "Prag Baharı"nın mimarı Aleksandr Dubçek'in "Köşk'e" çıkıp çıkamayacağı sorusu daha gündemde kalacağa benzer.

Zincirlerinden boşanmışcasına...

Sosyalist ülkeleri birbiri ardından saran değişim süreci karşısında bugüne dek "ihtiyatlı" bir tutum izleyen, reformları yalnızca ekonomik alanda bazı değişikliklerle sınırlandırmayı yeğleyen Çekoslovakya'da Kasım'ın ikinci yarısında özgürlük ve demokrasi yanlısı gösterilerde hızlı bir tırmanışa tanık olundu.

Çekoslovakya'nın kapısına gelip dayanan "yeniden yapılanma" karşısında bu kadar uzun süre direnmesinde önemli bir etken bu ülkenin daha önce "sütten ağzı yanmış" olması ise, bir diğer etken de komşu Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin de benzer bir yol izlemekte olmasıydı. Ancak, DAC'de Ekim ayı içinde gerçekleşen olaylar Prag yönetimini iyice yalnızlaştırıp, köşeye sıkıştırırken, diğer sosyalist ülkelerdeki demokratik gelişmeleri gıpta ile izleyen yığınları ise daha bir yüreklendiriyordu.

17 Kasım bir dönüm noktası oldu. 50 yıl önce, 1939'da Çekoslovak öğrenci gençliğinin Hitler faşizmine karşı direnişini ölümsüzleştiren bu gün, merkezi bu nedenle Prag'da kurulan Uluslararası Öğrenci Birliği (UÖB) tarafından "Uluslararası Öğrenciler Günü" ilan edilmişti. Dünya çapındaki kutlamaların en görkemlisi doğal olarak bu yıl da Prag'da gerçekleştirildi. Fakat Prag öğrencileri bu tarihsel günü bu kez daha "ciddiye" alarak, resmi törenleri özgürlük gösterilerine dönüştürüverdiler. Polisin barışçıl gösterilere karşı şiddetle saldırması sonucu çok sayıda kişi yaralandı, tutuklandı. İlginçtir ki, bu olaydan 1970'lerde UÖB başkanlığı yapmış olan Prag parti örgütü lideri Miroslav Stepan sorumlu tutulacaktı. Ancak, baskı geri tepti. Komünist partinin gençlik örgütü, Sosyalist Gençler Birliği (SSM) polisin tutumunu kınadı. Ardından gösteriler, her geçen gün artan bir yığınsallıkta birbirini izledi.

Sonunda sıra Çekoslovakya'ya gelmişti... Prag'da, Bratislava'da yüzbinler, kara ve soğuğa aldırmadan, zincirlerinden boşanmışcasına, fakat son derece disiplinli ve düzenli bir biçimde sokaklara, meydanlara döküldüler. Aleksandr Dubçek miting alanlarında kürsülere çıktı.

Prag ve bütün Çekoslovakya 1968 ilkbaharı görüntülerini yeniden canlandırıyor. Hem de bu kez daha büyük umutlarla...

Bugün moral ve politik olarak aklanmış olan "Prag Baharı" -Macaristan'da olduğu gibi- resmi olarak da aklanmak, hatta belki bayram olarak kutlanmak ve bu hareketin önderi olan Aleksandr Dubçek de "ulusal kahraman" ilan edilmek zorunda.

Dubçek'in dönüşü

Dubçek, SSCB ve diğer Varşova Paktı ülkelerinin 1968'deki askersel müdahalesi sayesinde yönetime gelen grubun istifa etmesi gerektiğini söylerken, muhalefet gruplarının şemsiye örgütü "Sivil Forum" tarafından Gorbaçov'a gönderilen bir mektupta da, bu müdahalenin "gayri-meşru" ilan edilmesi isteniyordu. "Sivil Forum" liderleri bunun gerçekleşmesi halinde bugünkü yönetimin bütün yasallığının ortadan kalkacağını ve istifa etmek zorunda kalacağını ileri sürüyorlardı. Tam bu sırada ise, reformcu çizgisiyle tanınan haftalık "Moskova Haberleri" (Moscow News) dergisinde bir Sovyet yazarının 1968 müdahalesinin "gayri-meşru" ilan edilmesini isteyen açık mektubu yayınlanıyordu.

Devlet Başkanı Gustav Husak ve bir süre önce onun yerine parti genel sekreterliğine getirilen Milos Jakes başta olmak üzere 1968 "Prag Baharı" sonrası dönemin başlıca sorumlularını istifaya çağıran, muhalefetle derhal görüşmelere başlanmasını, siyasal tutukluların salıverilmesini, yeni bir anayasa hazırlanmasını, tüm siyasal güçlerin katılacağı özgür genel seçimlere gidilmesini isteyen, bu istemlerini 25-26 Kasım hafta sonundaki 500 binlik mitinglerle, 27 Kasım Pazartesi günkü 2 saatlik genel grev ve ülke çapında bir milyon kişinin katıldığı gösterilerle sağır sultanın bile duyacağı, dikkate almak zorunda kalacağı bir biçimde dile getiren muhalefet karşısında, Komünist Parti yönetimi şaşkına döndü. Tartışmalar ve iç çekişmeler sonunda Milos Jakes'in yerine, 1968 sonrası "kıyım"larına bulaşmamış bir kişi olarak bilinen, 48 yaşındaki Karel Urbanek parti liderliğine getirilirken, diğer Politbüro üyeleri de bir bir değiştirildi. Siyasal af çıkarıldı. Ancak bunlar yetmiyordu.

1956-1968-1989

Çekoslovakya'da 1968'de Aleksandr Dubçek önderliğinde başlatılan reformlar, 1956'da Polonya'da W. Gomulka'nın, Macaristan'da İ. Nagy'nin denediği reformlardan daha ileri, fakat son yıllarda Polonya'da, Macaristan'da ve SSCB'de gerçekleştirilen, son olarak DAC ve Bulgaristan'da da gündeme gelmiş bulunan "yeniden yapılanma" sürecinin yanında oldukça "mütevazi" kalıyordu. Ancak, "Prag Baharı" denilen bu reformlar karşısında, SSCB ve diğer Varşova Paktı ülkelerinin orduları "Varşova Paktı üyesi bir ülkenin bağımsızlığının, egemenliğinin ve sosyalist sistemin tehlikede olduğu" gerekçesiyle, Ağustos 1968'de Çekoslovakya'ya girmiş, bunun ardından da Dubçek ve yandaşları yönetimden alınıp, çeşitli biçimlerde cezalandırılmıştı. Onların yerine ise, Gustav Husak önderliğindeki kadrolar getirilmişti.

Bu durum Çekoslovakya'yı Macaristan'dan daha çetin bir gerçeklikle karşı karşıya bırakıyor. Nitekim Çekoslovakya'da demokratik reformların bu kadar gecikmesinin en başta gelen nedeni burada yatıyor olsa gerek. Macaristan'da "1956"dan sonra işbaşına gelen Janos Kadar yönetiminin ılımlı bir çizgi izlemesi sonucu 1989'un reformlarına görece "yumuşak geçiş" gerçekleştirilebildi. Oysa Çekoslovakya'da "1968"den sonra işbaşına gelen Gustav Husak yönetimi "Prag Baharı"nın kesin karşıtı olarak ortaya çıkıp, bugüne dek katı bir çizgi izleyegelmişti. Öte yandan, Macaristan'ın "1956"sından bu yana 33 yıl geçti, oysa 21 yıl önce gerçekleşen Çekoslovakya'nın "1968"inin önderleri ve tanıkları hala aktif yaşam içinde. "Çekoslovakya'nın İmre Nagy'si", henüz 68 yaşındaki Aleksandr Dubçek şimdi birçok sosyalist ülkede "iktidarda" olan düşünceleri doğrultusunda savaşımını sürdürüyor.

Tarihsel sorumluluk

Bugün moral ve politik olarak aklanmış olan "Prag Baharı" -Macaristan'da olduğu gibi- resmi olarak da aklanmak, hatta belki bayram olarak kutlanmak ve bu hareketin önderi olan Aleksandr Dubçek de "ulusal kahraman" ilan edilmek zorunda. Ancak şu "ufak" farkla ki, bu -Macaristan'da olduğu gibi, bir ölünün kalıtlarının kimsesizler mezarlığından alınıp, görkemli bir törenle devlet büyükleri mezarlığına nakledilmesi biçiminde bir kolaylıkla değil- sözkonusu kişinin, yani Dubçek'in daha hayattayken "tüm politik itibarının" iadesi biçiminde gündeme geliyor. Aynı zamanda bu, Ağustos 1968'i izleyen dönemde partiden ihraç edilen yarım milyon reformcu komünistin (üyelerin üçte birinin) parti kartlarının iadesi sorununu da, partinin köklü bir "yeniden yapılandırılması" sorununu da beraberinde getiriyor. Mantık ve sağduyu, her şeyden önce de ahlak bunu gerektiriyor.

Ancak, Çekoslovakya'nın gerçeklikleri -son zamanlarda çok sözü edilen- sağduyu ve ahlak ile politika arasındaki mesafenin kapatılmasının kolay olmadığını gösteriyor. Bazılarının böylesi bir sürece girildiğinde yalnızca toplumsal ve politik mevkilerini değil, bunlarla birlikte önemli "maddi ayrıcalıklarını" da yitirmekten, hatta son yirmi yılın "hesabını" ödemekten duydukları korku, bunda önemli bir etken olsa gerek. Ne var ki, bu sorun aşılıp, tarihin talep ettiği sorumluluk gösterilemezse, aslında Doğu Avrupa'da demokratik ve sosyalist geleneklerin en köklü ülke olan Çekoslovakya'da sosyalist sistemin ve sosyalist hareketin geleceği çok daha karmaşık olabilir.